

Kjersti Mordal Moen, Knut Westlie,
Vidar Hammer Brattli, Lars Bjørke og Arild Vakt skjold

Kroppsøving i Elverumskolen

En kartleggingsstudie av elever, lærere og
skolelederes opplevelse av
kroppsøvingsfaget i grunnskolen

Høgskolen i Hedmark
Oppdragsrapport nr. 2 – 2015



Høgskolen i **Hedmark**

Fulltekstutgave

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I oppdragsserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres FoU-arbeid og utredninger som er eksternt finansiert.

Oppdragsrapport nr. 2 – 2015
© Forfatterne/Høgskolen i Hedmark
ISBN: 978-82-7671-965-9
ISSN: 1501-8571



Høgskolen i **Hedmark**

Tittel: Kroppsøving i Elverumskolen: En kartleggingsstudie av elever, lærere og skolelederes opplevelse av kroppsøvfingsfaget i grunnskolen			
Forfattere: Kjersti Mordal Moen, Knut Westlie, Vidar Hammer Brattli, Lars Bjørke og Arild Vakt skjold			
Nummer: 2	År: 2015	Sider: 82	ISBN: 978-82-7671-965-9 ISSN: 1501-8571
Oppdragsgivere: Elverum kommune			
Emneord: Allsidighet, læreplan, undervisningspraksis, vurdering, grunnleggende ferdigheter, garderobesituasjon			
Sammendrag: <p>Studien er en surveyundersøkelse i Elverumskolen som omfatter elever (N=751), lærere (N=57) og skoleledere (N=14) og deres opplevelse av kroppsøvfingsfaget.</p> <p>Studien viser at de fleste elevene liker seg godt på skolen og kroppsøvfingsfaget, men dette avtar med økende alder. Gutter liker kroppsøvfingsfaget bedre enn jenter. Innholdet i undervisningen har mye fokus på ballspill og grunntrening. Dans og moderne aktiviteter får liten plass. Instruksjonsmetoden dominerer. Studien finner utfordringer knyttet til garderobesituasjonen, særlig bråk og tidsbruk. Lærerne har kunnskap om læreplanen i kroppsøving, og bruker den i langtidsplanlegging. Lokale læreplaner mangler på en del skoler, særlig på barnetrinnet. I vurderingsarbeidet vektlegges innsats og fysiske tester. Grunnleggende ferdigheter er ikke tydelig i kroppsøvfingsundervisningen.</p> <p>Studien peker dermed ut to relevante områder for videreutvikling av kroppsøvfingsfaget; innhold i kroppsøvfingsundervisningen og realisering av styrende dokumenter. Studien kan bidra til at lærere identifiserer aktuelle utfordringer i sin lærerhverdag med tanke på utvikling av fremtidige aksjonsforskningsprosjekter i kroppsøving i Elverumskolen.</p>			



Title: Physical Education in primary school in Elverum municipality: A survey on how pupils, teachers and school leaders experience physical education			
Authors: Kjersti Mordal Moen, Knut Westlie, Vidar Hammer Brattli, Lars Bjørke og Arild Vakt skjold			
Number: 2	Year: 2015	Pages: 82	ISBN: 978-82-7671-965-9 ISSN: 1501-8571
Financed by: Elverum municipality			
Keywords: Variation in activities, curriculum, teaching practice, assessment, basic skills, wardrobe situations			
Summary: <p>This is a survey study in Elverum primary and secondary school, involving students (N = 751), teachers (N = 57) and school leaders (N = 14) and their experience of physical education (PE).</p> <p>The study shows that most students like being at school, and like PE very well, however this decreases with increasing age. Boys like PE better than girls. The contents in PE focuses on ball games and basic training. Dance and modern sports get little space. Instruction method dominates the subject. The study finds challenges related to wardrobe situation, particularly about noise and use of time. Teachers have knowledge of the PE curriculum, and use it in long-term planning. Local curricula are scarce, especially in primary schools. Effort and physical tests dominates the assessment process of the student. Basic skills are not evident in PE teaching.</p> <p>Based on this the study points out two relevant areas for further development of PE; content in PE and the realization of formalities. The study can help teachers identify current challenges in their daily lives as PE teachers for the development of future action research in PE in Elverum.</p>			

Forord

I mai 2014 innledet Elverum kommune et forskningssamarbeid med Høgskolen i Hedmark (HH), avdeling for folkehelsefag (FH) og kompetanseknutepunktet En Region I Bevegelse (ERIB). Sammen utviklet og gjennomførte vi en kartlegging av status på kroppsøvingsfaget i Elverumskolen. Prosjektet mottok finansiell støtte fra Regionalt ForskningsFond Innlandet (RFFI), og er et pilotprosjekt for en nasjonal kartleggingsstudie av kroppsøvingsfaget.

For at forskningsprosjektet i Elverumskolen ble realisert er det flere som må takkes. Først en stor takk til skolesjefen i Elverum, Tord Arnesen, som tente på ideen om å gjøre en kroppsøvingsundersøkelse i kommunen, og som i stor grad har bidratt til å få prosjektet realisert. Videre takk til alle skoleledere og lærere som har tilrettelagt for undersøkelsen ved sine skoler, og til alle skoleledere, lærere og elever som har tatt seg tid til å svare på spørreundersøkelsen.

I tillegg til forskerne ved HH/FH har vi vært heldige å ha tre masterstudenter i folkehelsevitenskap tilknyttet prosjektet. Derfor, en stor takk til Marius, Krister og Ola Erik for deres bidrag inn i prosjektet både med kritisk blick i utforming av spørreskjema, og ikke minst i selve datainnsamlingsfasen. Vi ønsker også å rette en stor takk til samarbeidet med Sykehuset Innlandet, og spesielt Anne-Mette Skundberg og Per Christian Jørgensen i utformingen av de elektroniske versjonene av spørreskjema i Check Box. Videre vil vi takke ledelsen, lærere og elever ved Hoberg skole i Stange kommune for gjennomføring av pre-test på spørreskjema.

En takk også til instituttleder Dag André Nilsen (FH) og leder for bidrags- og oppdragsavdelingen ved FH, Mette Løhren som har tilrettelagt for at flere ansatte ved avdelingen har kunnet koble seg på prosjektet underveis dette studieåret. Vi ønsker også å takke hele ledergruppa ved FH som gir oss tillit og finansiell støtte til å ta prosjektet videre i en nasjonal studie kommende studieår. Til slutt takk til Mette Løhren og Bente Giset ved FH for deres bidrag i arbeidet med utforming av søknaden til RFFI.

På vegne av forskergruppa, prosjektleder

Kjersti Mordal Moen

Elverum 25/6-2015

Innhold

Forord	7
1.0 Innledning	11
1.1 Om undersøkelsen	11
1.2 Om læreplanen i kroppsøving	12
2.0 Metode	14
2.1 Utvalg	14
2.2 Instrument og datainnsamling	17
2.3 Kommentarer til enkelte spørsmål i undersøkelsen	19
3.0 Resultater	20
3.1 Bakgrunnskunnskap om elever, lærere og skoleledere	20
Elevene	21
Lærerne	27
Skolelederne	28
3.2 Kroppsøvingskonteksten	30
Læreplan	30
Timetall og arena i kroppsøving	33
Fravær i kroppsøving	35
Skifting, dusjing og garderobesituasjon i kroppsøving	36
3.3 Hvordan oppleves kroppsøvingsfaget?	38
Hva kroppsøvingsfaget er og bør være	39
Hvem bestemmer innholdet i kroppsøvingstimene	47
Undervisningsformer i faget	49
Innhold og aktiviteter i kroppsøvingstimene	51
Hva påvirker valg av innhold i timene (rammefaktorer)	57
Grunnleggende ferdigheter	61
Vurdering og karaktersetting	63
Livslang bevegelsesglede	66
4.0 Diskusjon	67
4.1 «Kroppsøvingstimen»	67
Livslang bevegelsesglede	67
Innhold i timer og undervisningspraksis	69
Garderobesituasjonen	71
4.2 Styrende dokumenter versus praksis i kroppsøving	72
Læreplan	72
Vurdering og karaktersetting	74
Grunnleggende ferdigheter	75
5.0 Prosjektets måloppnåelse	76
6.0 Refleksjoner omkring veien videre for kroppsøvingsfaget i Elverumskolen	77
6.1 Aktuelle utviklingsområder	77
Implementering av styringsdokumenter	77

Kroppsøvingstimen	78
6.2 Aksjonslæring og aksjonsforskning	78
Referanser	80
Oversikt over flytskjema, tabeller og figurer	81
Flytskjema	81
Tabeller	81
Figurer	82

1.0 Innledning

I innledningen vil vi først si litt om bakgrunn for hvorfor denne undersøkelsen ble iverksatt, før vi kommer inn på hva sentrale dokumenter sier om kroppsøvfingsfaget.

1.1 Om undersøkelsen

Kroppsøvfingsfaget er en arena i skolen der læring i, gjennom og om bevegelse står i fokus. Kunnskapsstatusen om hva som foregår i kroppsøvfingstimene i norsk skole, og om hvordan elever, lærere og skoleledere i grunnskolen oppfatter kroppsøvfingsfaget er imidlertid begrenset. Elverum kommune ønsket å bidra i denne kunnskapsutviklingen ved å legge til rette for at Høgskolen i Hedmark høsten 2014 fikk gjennomført en pilotstudie i kroppsøvfing. Pilotprosjektet vil, i tillegg til å få kunnskapsstatus på kroppsøvfingsfaget i kommunen, også muliggjøre at pilotprosjektet videreutvikles til to hovedprosjekter: Ett kommunalt aksjonsforskningsprosjekt innen kroppsøvfing i samarbeid med høgskolen, samt en nasjonal kartleggingsundersøkelse innen fagområdet kroppsøvfing. Sistnevnte vil være den første i sitt slag i Norge.

Pilotprosjektet i Elverum kommune, som omfatter elever fra 5.–10. trinn, lærere som underviser i kroppsøvfing fra 1.–10. trinn og skoleledere på barne- og ungdomstrinnet, har hatt til hensikt å besvare følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan opplever elever i grunnskolen i Elverum kommune kroppsøvfingsfaget?
- Hva mener lærere og skoleledere i grunnskolen kroppsøvfingsfaget er – og skal være?
- Hva bør et aksjonsforskningsprosjekt i Elverum kommune inneholde for å legge til rette for målet om livslang bevegelsesglede i kroppsøvfing?

I denne rapporten vil vi først gi et innblikk i hva læreplanen i kroppsøvfing (KD, 2012) sier kroppsøvfingsfaget skal være, før vi gir en metodebeskrivelse av prosjektet. Deretter fremstiller vi funn fra undersøkelsen i følgende tre hovedkategorier; bakgrunnskunnskap om elever, lærere og skoleledere; kroppsøvfingskonteksten og hvordan kroppsøvfingsfaget oppleves.

1.2 Om læreplanen i kroppsøving

Forsommeren 2012 kom ny revidert versjon av læreplan i kroppsøving (KD, 2012). I formålet for faget heter det at:

«Kroppsøving er eit allmenndannande fag som skal inspirere til ein fysisk aktiv livsstil og livslang rørsleglede. Rørsle er grunnleggjande hos mennesket og fysisk aktivitet er viktig for å fremje god helse. Rørslekultur i form av lek, idrett, dans og friluftsliv er ein del av den felles danninga og identitetsskapinga i samfunnet. Faget skal medverke til at mennesket sansar, opplever, lærer og skapar med kroppen. Det sosiale aspektet ved fysisk aktivitet gjer kroppsøvinga til ein viktig arena for å fremje fair play og respekt for kvarandre» (KD, 2012).

Faget er delt inn i hovedområder, og for 1.–10 trinn er følgende hovedområder inkludert:

1.–4. trinn: Aktivitet i ulike bevegelsesmiljø

5.–7. trinn: Idrettsaktivitet; Friluftsliv

8.–10. trinn: Idrettsaktivitet; Friluftsliv; Trening og livsstil

Når det gjelder vurdering i faget blir det i læreplanen fremhevet at:

«Opplæringa skal gje elevane eit utgangspunkt for livslang rørsleglede og meistring ut frå eigne føresetnader. I den særlege vurderingsordninga som gjeld for dette faget, er dette ivareteke ved at innsatsen til elevane er ein del av grunnlaget for vurdering og i mange kompetansemål vil det òg vere relevant å ta omsyn til elevane sine føresetnader i vurderinga» (KD, 2012).

I læreplanen blir det vidare poengtert at grunnleggende ferdigheter er inkludert i kompetansemålene, og læreplanen omtaler de grunnleggende ferdigheter i kroppsøving slik:

«*Munnleg ferdigheit* i kroppsøving inneber å skape meining gjennom å lytte, tale og samtale. Det inneber mellom anna å kunne formidle inntrykk og opplevingar frå ulike aktivitetar. Ein uttrykkjer seg munnleg i utforminga av reglar for lek, ulike typar spel og anna samhandling. Det betyr å kunne lytte til andre og gi respons og vere bevisst på mottakaren når ein snakkar. Evne til munnleg formidling er òg nødvendig når ein skal vere med å organisere aktivitetar.

«*Å kunne skrive* i kroppsøving handlar primært om skriftlege framstillingar av aktivitet og vurdering av aktiviteten. Det er mest relevant på høgare årsteg.

«*Å kunne lese* i kroppsøving handlar om å kunne hente, tolke og forstå informasjon frå fagspesifikke tekstar. Det gjev grunnlag for å vurdere viktige sider ved arbeidet i faget. Lesing handlar òg om å tolke kart og forstå symbol.

Å kunne rekne i kroppsøving inneber mellom anna å kunne måle lengder, tider og krefter. Å forstå tal er nødvendig når ein skal planleggje og gjennomføre treningsarbeid.

Digitale ferdigheiter i kroppsøving inneber å kunne bruke digitale verktøy, ulike medium og ressursar føremålstenleg og forsvarleg for å løyse praktiske oppgåver. Det inneber mellom anna å innhente og behandle informasjon, planleggje og gjennomføre aktivitet og trening, og kommunisere og dokumentere dette.» (KD, 2012)

Høsten 2012 kom det et rundskriv fra Utdanningsdirektoratet som tok for seg endringer i kroppsøvingsfaget (Udir, 2012). Her forskriftsfestes det blant annet at elevenes innsats skal være en del av grunnlaget for vurdering i faget.

2.0 Metode

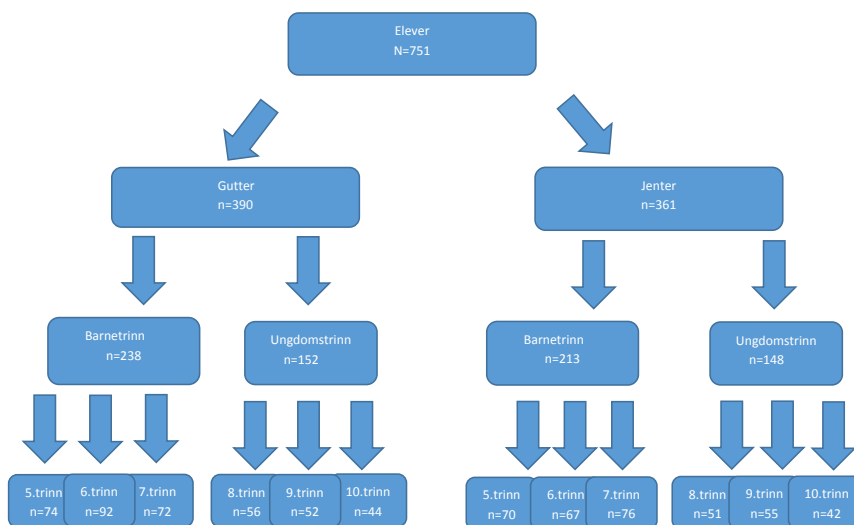
I denne metodedelen kommer vi først inn på utvalget i undersøkelsen, før vi ser nærmere på instrumentet som er brukt i datainnsamling og gjennomføringen av selve datainnsamlingen. Til slutt gjør vi noen refleksjoner knyttet til noen spørsmål i undersøkelsen.

2.1 Utvalg

Elverum kommune har ca. 20 000 innbyggere, og i alt 10 grunnskoler. Av disse er det en ungdomsskole (8.–10. trinn), en kombinert barne- og ungdomsskole (1.–10. trinn) og åtte barneskoler (1.–7. trinn).

På undersøkelsestidspunktet var det totalt 1422 elever på 5.–10. trinn i kommunen. Undersøkelsen omfatter elever fra 8 av kommunens skoler på 5.–10. trinn (10–16 år). To barneskoler med lave elevtall er utelatt fra utvalget på grunn av personvern hensyn. Utvalget av klasser på hvert enkelt klassetrinn ble foretatt ut fra vekting av elevtallet ved hver skole. Etter å ha fått oversikt over antall klasser ved hver enkelt skole fordelt på hvert trinn ble det brukt en treknings-applikasjon (Name Draw) for å gjøre et tilfeldig utvalg av klasser. 802 elever ble inkludert i studien, noe som utgjør 56,3 % av totalpopulasjonen. De 802 elevene som ble trukket ut fikk utdelt et informasjonsskriv for å sikre informert samtykke. Det var 19 elever som reserverte seg mot deltakelse i studien, og 32 elever var ikke til stede på undersøkelsesdagen. 751 elever deltok i undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 93,7 %. Av disse er 390 gutter (51,9 %) og 361 jenter (48,1 %). Utvalgets fordeling på klassetrinn og kjønn vises i flytskjema 1. For at et utvalg skal være representativt betyr det at utvalget er stort nok til å kunne være generaliserbart for den populasjonen som blir studert (Grønmo, 2004). Beregninger av generaliserbarheten ved hjelp av «Raosoft sample size calculator» (Raosoft, 2015), viser at vi med dette utvalget oppnår en feilmargen på $p=0,017$ ved et konfidensintervall på 95 %. Undersøkelsen er godkjent av personvernombudet for forskning: Norges Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD).

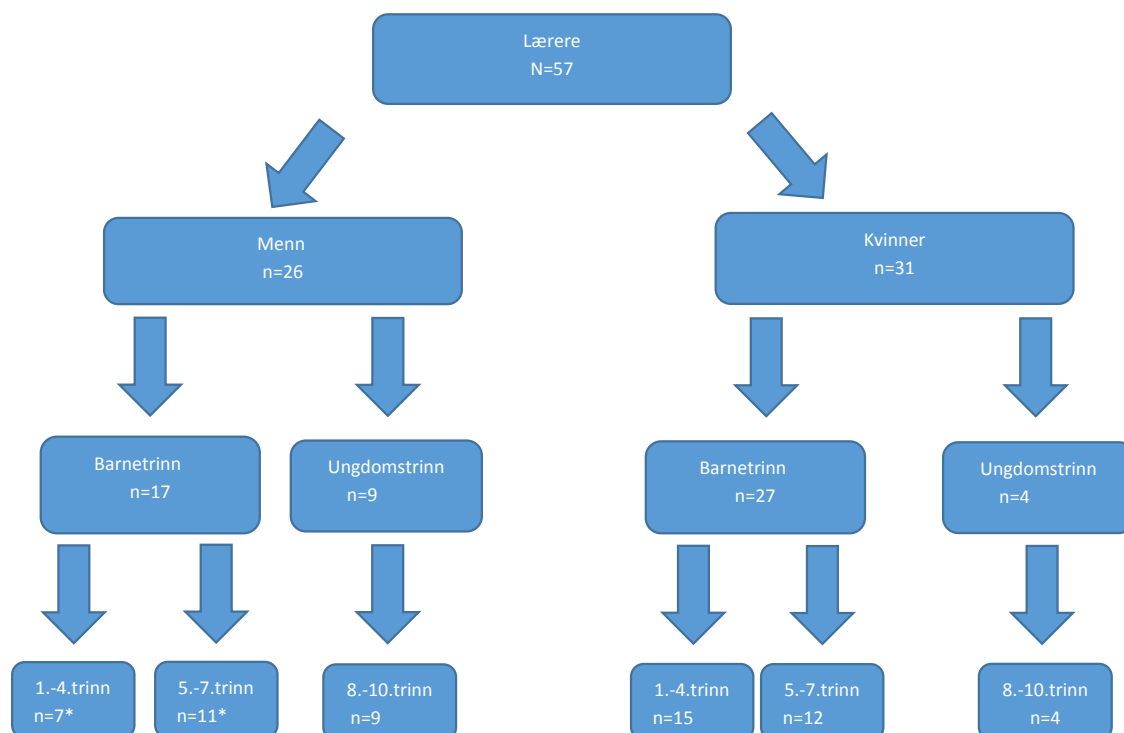
Flytskjema 1. Elever fordelt på klassetrinn og kjønn.



I den videre fremstillingen skiller vi i all hovedsak ikke på klassetrinn, men på barnetrinn (5.–7. trinn) og ungdomstrinn (8.–10. trinn). Tabell 1 viser at elever på barnetrinnet (5.–7. trinn) utgjør 451 (60,0 %) av utvalget. Av disse er 238 (52,8 %) gutter og 213 jenter (47,2 %). Utvalget av elever på ungdomstrinnet (8.–10. trinn) er 300 (40,0 %), og av disse er 152 gutter og 148 jenter (henholdsvis 50,7 % og 49,3 %).

Når det gjelder lærere, var det i skoleåret 2014/2015 i alt 77 lærere som underviste i kroppsøving i Elverum kommune på 1.–10. trinn, av disse var det 57 lærere som deltok i undersøkelsen, hvilket gir en svarprosent på 74,0 %. Av de som deltok var det 26 menn (45,6 %) og 31 kvinner (54,4 %). 21 lærere (36,8 %) underviste på 1.–4. trinn, 23 (40,4 %) på 5.–7. trinn og 13 lærere (22,8 %) underviste på 8.–10. trinn. Fordelingen er fremstilt i flytskjema 2. Det var en lærer som hadde krysset av at han underviste både på 1–4. trinn og 5–7. trinn. Vi har omkodet slik at denne personen er en mellomtrinns lærer. Dette får ingen praktiske konsekvenser i den videre fremstillingen da vi kun skiller på barne- og ungdomstrinn i våre analyser.

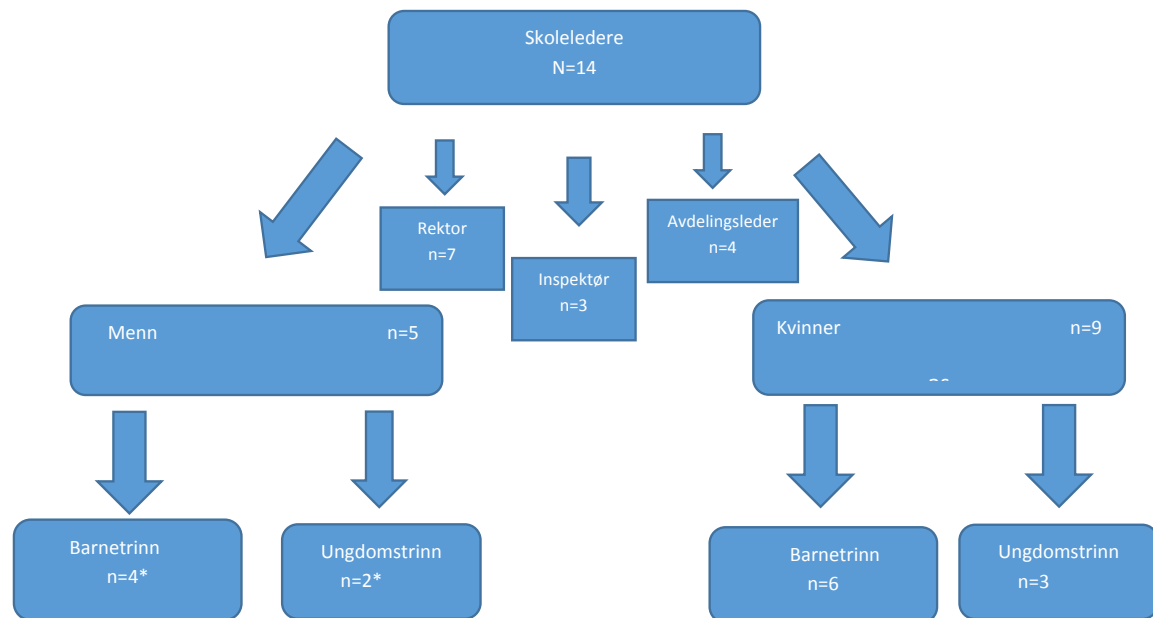
Flytskjema 2. Lærere fordelt på klassetrinn og kjønn.



*en mannlig lærer oppgir at han underviser på både 1.-4. trinn og 5.-7. trinn

Når undersøkelsen ble gjennomført var det 18 skoleledere i Elverum kommune som ble spurt om å delta i undersøkelsen, og av disse var det 14 skoleledere som deltok i undersøkelsen, hvilket gir en svarprosent på 77,8 %. Som det fremgår av flytskjema 3, var 5 skoleledere (35,7 %) menn og 9 (64,3 %) var kvinner. Av de 14 skolelederne var 7 rektorer, 3 inspektører og 4 avdelingsledere. 9 skoleledere jobbet på barneskoler (1.-7. trinn), 4 på ungdomsskoler (8.-10. trinn), mens en var skoleleder på en barne- og ungdomsskole (1.-10. trinn). Den mannlige skolelederen som var på en barne- og ungdomsskole ble ikke omkodet, da vi har sett på skolelederne som en samlet gruppe og ikke fordelt dem på trinn ettersom utvalget er så lite.

Flytskjema 3. Skoleledere fordelt på funksjon, klassetrinn og kjønn.



*en mannlig skoleleder var skoleleder ved en 1.-10. trinnsskole

2.2 Instrument og datainnsamling

Datainnhenting er gjort ved hjelp av spørreskjema der elevene, lærerne og skolelederne selv svarte på det de ble spurt om. Dataene må derfor vurderes i lys av at de er selv-rapporterte. Spørreskjemaene som ble brukt er utviklet på bakgrunn av læreplanen i kroppsøving (KD, 2012), tidligere forskning på feltet, samt mediedebatten om kroppsøving i skolen. Skjemaet til elevene inneholder spørsmål om fritid og spørsmål om hvor godt de liker ulike fag på skolen, samt generell skoletrivsel. Videre omfatter skjemaet generelle spørsmål om kroppsøving (gym), for eksempel antall kroppsøvingstimer (gymtimer), hvor de har kroppsøving (gym), og spørsmål om garderobe, skifting og dusjing. Den mest omfattende delen av spørreskjemaet er knyttet til spørsmål om undervisning, læring og opplevd og ønsket innhold i kroppsøvingstimene (gymtimene), samt spørsmål om vurdering- og karaktersetting for elevene på ungdomstrinnet. Lærerskjemaet inneholder blant annet spørsmål om utdanning, hvilket klassetrinn de underviser på og hvordan de opplever hvordan kroppsøvingsfaget er og bør være. Spørreskjemaet til skolelederne inneholder blant annet spørsmål om utdanning, hvilken stilling de har, hvilket trinn de er skoleleder på og hvordan de opplever hvordan kroppsøvingsfaget er og bør være.

I denne rapporten søker vi å fremstille resultater fra alle spørsmålene i de ulike spørreskjemaene deskriptivt. Fremstillingen er ikke relatert til statistisk signifikante forskjeller men beskriver hvordan elevens svar fordeler seg på ulike spørsmål. Denne fremstillingsmåten er valgt ut fra ønsket om en bred kunnskapsstatus med praktisk relevans for skolesjefen i Elverum sitt arbeid for videre utvikling av kroppsøvfaget i Elverum kommune. Innenfor prosjektets tidsramme har det ikke vært mulig å gjennomføre grundige statistiske vurderinger for alle spørsmål i undersøkelsene. Skulle dette ha blitt prioritert, ville vi blitt tvunget til å velge ut noen funn som ble presentert i rapporten. Dette ville medført at andre resultater ikke ble presentert. Ved å velge en deskriptiv fremstilling uten vekt på statistisk signifikante forskjeller, har vi også kunne fremhevet undergrupper med få elever. Dette har vi vurdert som viktig fordi elevene representerer enkeltindivider for skoleutvikling i et kommuneperspektiv. Funn fra elevundersøkelsen er sammenlignet med resultatene fra lærer- og skolelederundersøkelsene der det er naturlig. For elevene har vi også sett på svarfordeling i forhold til kjønn og klassetrinn for en del av spørsmålene. For lærerne har vi på noen spørsmål sett på svarfordelingen i forhold til hvilket trinn de underviser på, mens skoleledere kun betraktes som en hel gruppe på grunn av et lite utvalg.

Datainnsamlingen ble foretatt høsten 2014 ved at elevene, lærere og skoleledere svarte på et elektronisk spørreskjema generert ved hjelp av programmet «Checkbox». Etter en pretest/pilot (gjennomført september 2014), ble skjemaet revidert før ferdigstillelse i november 2014.

For å sikre lik gjennomføring av undersøkelsen/datainnsamlingen i alle utvalgte klasser, mottok skolene en «bruksanvisning» for gjennomføring. Vi som forskere var til stede på flere gjennomføringer av elevdatainnsamlingen, og alle skolene unntatt en ble fulgt opp av forskere under datainnsamlingen. Alle spørsmålene ble gjort obligatoriske i utformingen/programmeringen av spørreskjemaet i Checkbox, slik at det ikke var mulig å komme videre til neste spørsmål uten å svare fullstendig. Når det gjelder datainnsamlingen for lærere og skoleledere fikk de tilsendt link som skulle besvares innen en angitt dato.

Vi vil gjøre oppmerksom på at undersøkelsen er presentert overfor elever, lærere og skoleledere som en kroppsøvfagsundersøkelse. Det kan derfor innvendes at svarene bærer preg av at respondentene har vært systematisk positive i sine svar knyttet til kroppsøvfaget. Vi har i analysearbeidet ikke funnet indikasjoner på at dette har gitt utslag på svarene som er gitt, men ønsker å vise at vi er oppmerksom på dette.

I undersøkelsen har vi også fått data på hvor lang tid elevene har brukt på å fylle ut spørreskjemaet. Tabell 1 viser gjennomsnittstiden og variasjonsbredden for de ulike klassetrinnene. Variasjonsbredden forteller minimumstid og maksimumstid brukt på å besvare spørreskjemaet.

Tabell 1. Oversikt over tidsbruk for elever - fordelt på trinn. (N=751).

Trinn	Gjennomsnittstid i minutter	Variasjonsbredde
5. trinn	29	16-58
6. trinn	23	12-45
7. trinn	21	6-47
8. trinn	18	9-32
9. trinn	18	11-32
10. trinn	15	9-32

Tabell 1 viser at elevene har brukt mellom 6 og 58 minutter til å svare på spørreundersøkelsen. Elevene har brukt suksessivt lengre tid på å svare jo yngre de er. Vi opplevde også, når vi var til stede på gjennomføringer, at noen få elever trengte lesehjelp for å klare å gjennomføre undersøkelsen. Det var kun på 5. og 6. trinn vi opplevde dette. Videre var det gjennomgående spørsmål fra elevene, uavhengig av trinn, knyttet til noen begreper brukt i spørreskjemaet. Særlig var det mange som lurte på hva som mentes med «fair play» og «parkour».

2.3 Kommentarer til enkelte spørsmål i undersøkelsen

For noen av spørsmålene fikk elevene svaralternativene «ja», «nei» og «vet ikke». Det kan ikke utelukkes at noen av de elevene som har svart «vet ikke», kan ha valgt dette svaralternativet fordi de ikke forstod påstanden. I forbindelse med datainnsamlingen opplevde vi spørsmål og usikkerhet rundt disse påstandene, særlig blant de yngste elevene. Et eksempel på dette kan være spørsmålet «Her kommer noen setninger om kroppsøvingsfaget» (tabell 10 i resultatkapitlet). Her fant vi en relativt stor andel «vet ikke»-svar for påstanden «I gymtimen får jeg et godt forhold til læreren». For barnetrinnet utgjorde denne svarkategorien 31,9 % av elevene. Tilsvarende tall for ungdomstrinnet er 19,3 %. Dette kan underbygge antagelsen om at «vet ikke»-kategoriene også har blitt valgt av de som var usikre på om de forsto påstanden.

3.0 Resultater

Resultatene fra undersøkelsen presenteres i tre hovedkategorier; først bakgrunnskunnskap om elever, lærere og skoleledere. Deretter kommer et kapittel om kroppsøvingskonteksten, før vi til slutt har et kapittel om hvordan kroppsøvfingsfaget oppleves.

I fremstillingen av resultatene har vi valgt å bruke tabeller og figurer der dette er hensiktsmessig, og fortløpende kommentert disse. Når vi har gjort videre analyser fordelt på for eksempel kjønn, klassetrinn eller utdanning, eller andre svar eller variabler der det ikke har vært hensiktsmessig å fremstille resultatene i tabell eller figur, presenteres disse resultatene som tekst.

3.1 Bakgrunnskunnskap om elever, lærere og skoleledere

I dette kapitlet vil vi presentere resultater fra undersøkelsen som ikke er direkte relatert til kroppsøving. For elevene gjelder dette spørsmål omkring hvor godt de liker seg på skolen generelt og i utvalgte fag, fritidsaktiviteter og mediebruk. For lærerne er det spørsmål knyttet til utdanning og hvor lenge de har jobbet som lærere, og tilsvarende for skoleledere; utdanning og hvor lenge de har jobbet som skoleledere. I tillegg er skoleledere spurt om hvordan de følger opp kroppsøvfingsundervisningene ved skolen.

Elevene

I elevundersøkelsen deltok 751 elever. Tabell 2 viser fordelingen av elever på trinn og kjønn.

Tabell 2. Utvalg elever - fordelt på klasstrinn og kjønn. (N=751).

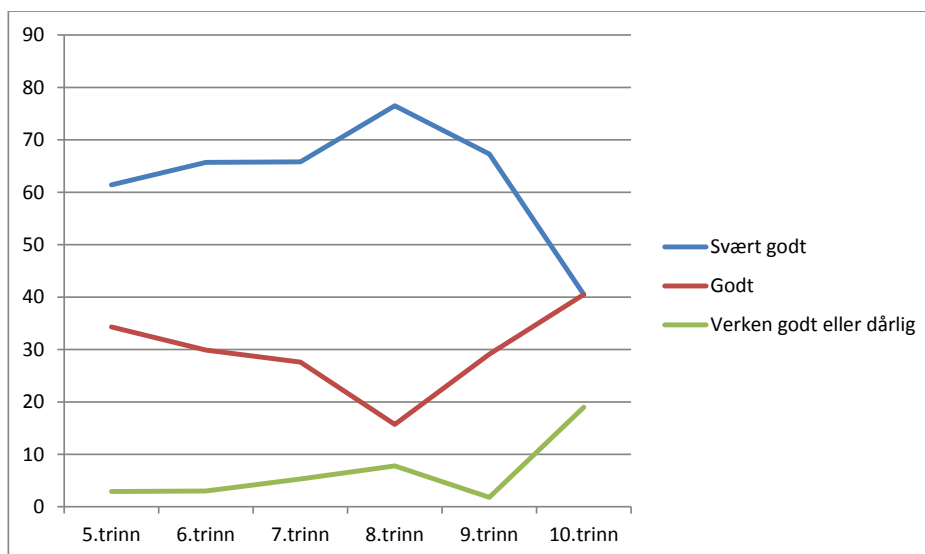
Klasstrinn	Ant. klasser pr. trinn n=33	Antall gutter n=390 (%)	Antall jenter n=361 (%)	Antall elever (%) N=751	Fordeling mellom- trinn/ungdomstrinn N=751
5	7	74 (19,0 %)	70 (19,4 %)	144 (19,2 %)	451 (60,1 %)
6	7	92 (23,6 %)	67 (18,6 %)	159 (21,2 %)	
7	7	72 (18,5 %)	76 (21,1 %)	148 (19,7 %)	
8	4	56 (14,4 %)	51 (14,1 %)	107 (14,2 %)	300 (39,9 %)
9	4	52 (13,3 %)	55 (15,2 %)	107 (14,2 %)	
10	4	44 (11,3 %)	42 (11,6 %)	86 (11,5 %)	

Tabellen viser at det i undersøkelsen var noen flere elever på barnetrinnet (5.–7. trinn) enn på ungdomstrinnet (8.–10. trinn). Andelen gutter og jenter er nokså lik på de ulike trinnene. I undersøkelsen er det også inkludert flere klasser på barnetrinnet (21 klasser) enn på ungdomstrinnet (12 klasser).

Hvor godt elevene liker seg på skolen

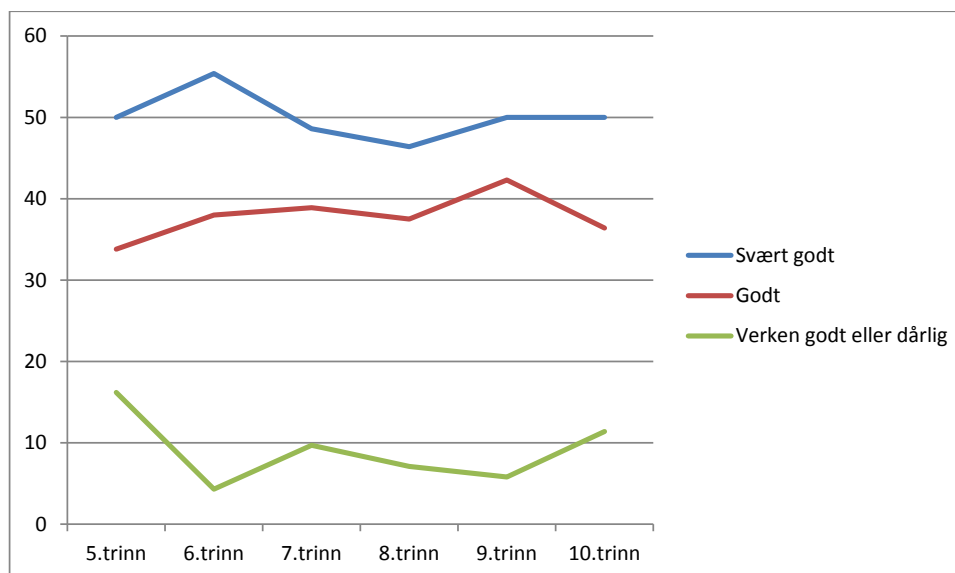
Når elevene blir bedt om å oppgi hvor godt de liker seg på skolen, svarer 427 (56,9 %) at de liker seg «svært godt» og 253 (33,7 %) svarer at de liker seg «godt». 56 elever (7,5 %) svarer «verken godt eller dårlig», 9 (1,2 %) svarer «dårlig» og 6 (0,8 %) svarer at de liker seg «svært dårlig» på skolen. Ses dette i forhold til trinn og kjønn, fordeler svarene for kategoriene «svært godt», «godt» og «verken godt eller dårlig» seg som vist i figurene 1 og 2.

Figur 1. Hvor godt elevene liker seg på skolen - fordelt på trinn og jenter. Prosent (N=361).



Figur 1 viser at andelen jenter som liker seg «svært godt» eller «godt» er høy. Figuren viser imidlertid en nedgang i antall som liker seg «svært godt» fra 9.–10. trinn (fra 67,3 % til 40,5 %). Det ser ut til at denne reduksjonen gjenspeiles i et økt antall som liker seg «godt» og «verken godt eller dårlig.» Totalt 4 jenter (1,1 %) oppgir at de liker seg «dårlig» eller «svært dårlig» på skolen.

Figur 2. Hvor godt elevene liker seg på skolen - fordelt på trinn og gutter. Prosent (N=390).



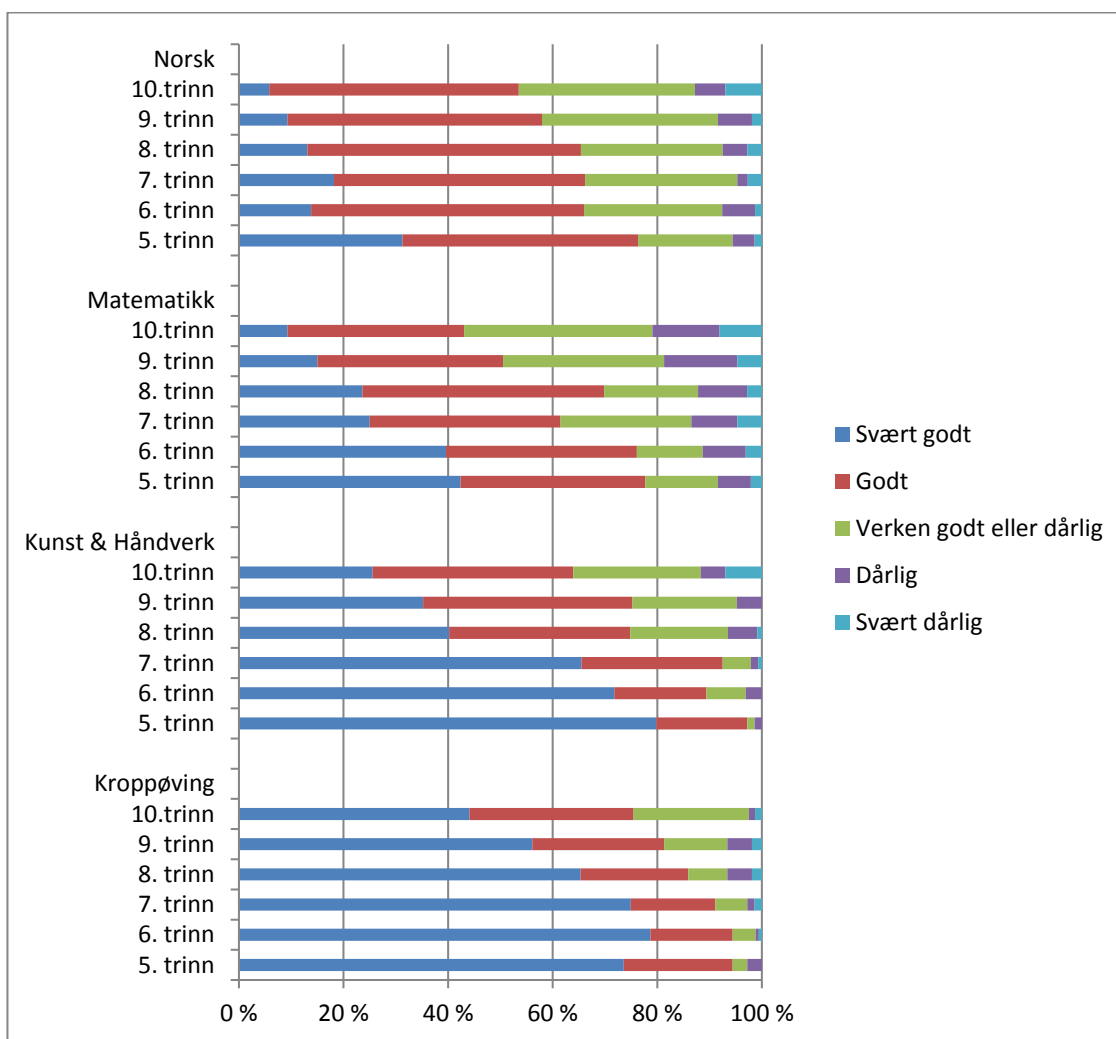
Figur 2 viser at antall gutter som liker seg «svært godt» eller «godt» på skolen er relativt høy og stabil fra 5.–10. trinn. Totalt 11 gutter (2,8 %) oppgir at de liker seg «dårlig» eller «svært dårlig» på skolen.

Hvor godt elevene liker utvalgte fag

I elevundersøkelsen blir eleven bedt om å angi hvor godt de liker utvalgte fag i skolen. Resultatene for det totale utvalget viser at fagene som den høyeste andelen elever velger for svarkategorien «svært godt» er kroppsøving (501 elever, 67,9 %) og kunst og håndverk (428 elever, 57,0 %). Samtidig er det relevant å se på fagene matematikk og norsk fordi dette er de fagene der flest av de grunnleggende ferdighetene kanskje synliggjøres mest. Andelen som svarer «svært godt» for disse fagene er henholdsvis 28,0 % og 123 elever (16,4 %).

Dersom vi ser alle svarkategoriene for disse fire utvalgte fagene i forhold til klasstrinn, ser vi følgende tendens (figur 3):

Figur 3. Hvor godt elevene liker utvalgte fag - fordelt på klasstrinn. Prosent (N=751).

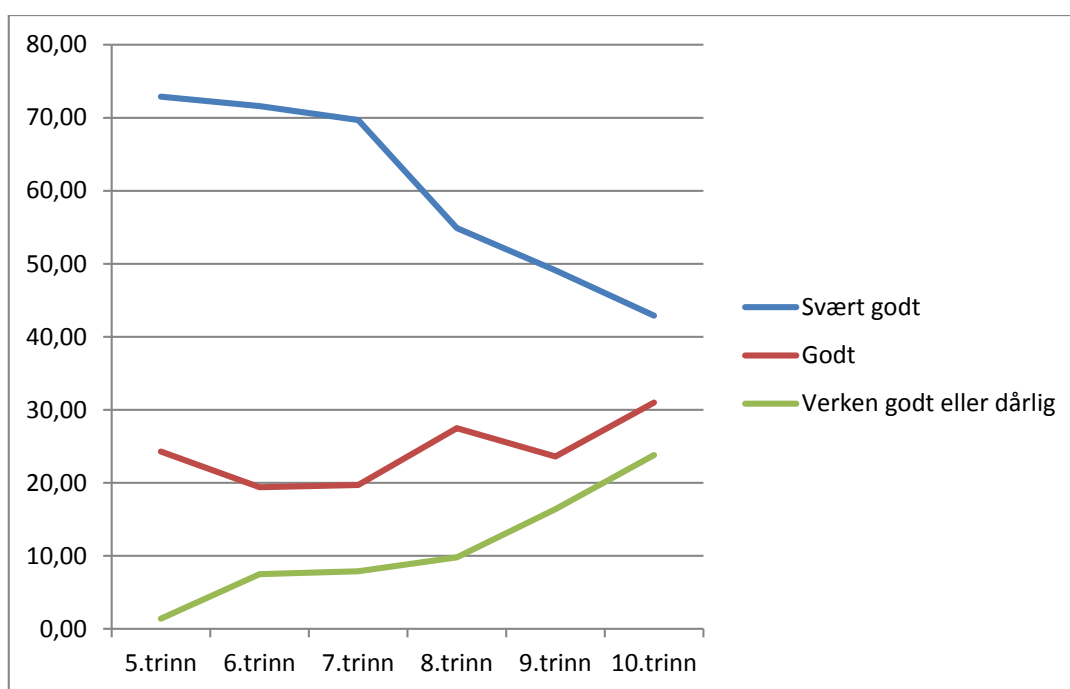


Av figur 3 ser vi at andelen som oppgir at de liker fagene «svært godt» minsker ettersom elevene blir eldre. Denne tendensen er den samme for alle fire fag. Kroppsøving fremstår som det faget elevene liker best, uavhengig av hvilket trinn de går på. For matematikk på 10. trinn finner vi den høyeste andelen som oppgir at de liker faget «dårlig» eller «svært dårlig». Allikevel er det verdt å merke seg at 79,0 % på 10. trinn oppgir at de liker matematikk «svært godt», «godt» eller «verken godt eller dårlig».

Hvor godt elevene liker kroppsøving

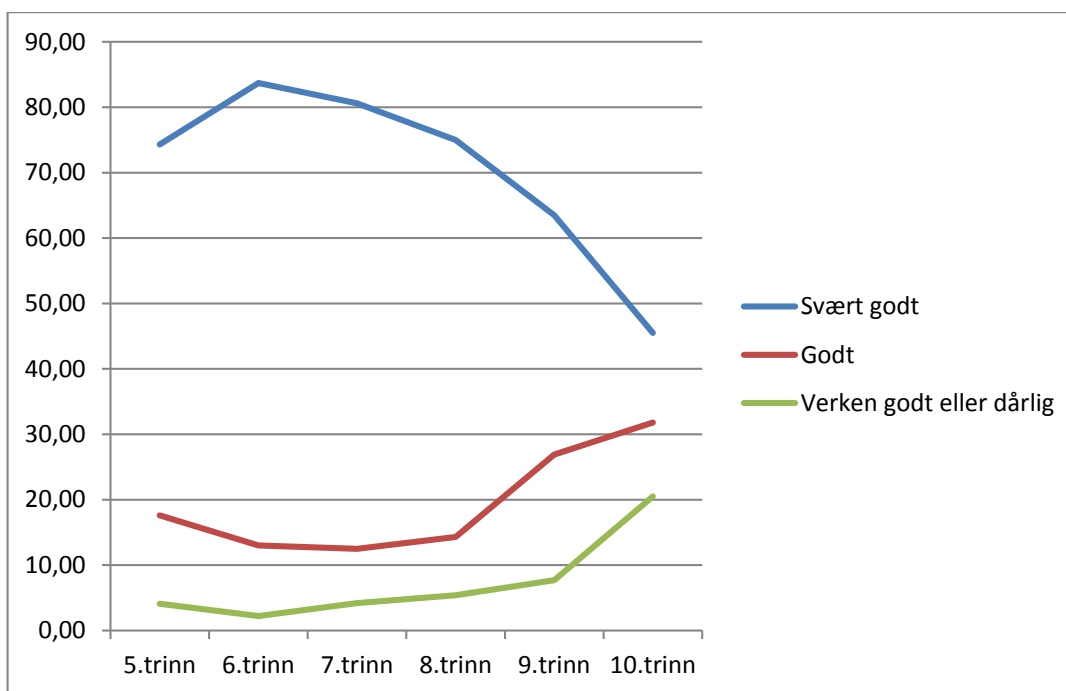
Figur 4 og figur 5 viser hvordan jenter og gutter fordeler seg for svarkategoriene «svært godt», «godt» og «verken godt eller dårlig» når de blir spurt om hvor godt de liker kroppsøvingfaget.

Figur 4. Hvor godt elevene liker kroppsøving - fordelt på trinn og jenter. Prosent (N=361).



Figur 4 angir prosentvis andel av jentene på de ulike klassetrinnene i forhold til hvor godt de liker kroppsøvingfaget. Den viser at mange jenter i Elverumskolen liker kroppsøvingfaget «svært godt» eller «godt». Resultatene viser at det er en nedgang i antallet jenter som oppgir at de liker faget «svært godt» med økende alder, og at det er en økning i antall jenter som oppgir at de liker faget «godt» eller «verken godt eller dårlig.» Totalt 15 jenter (4,2 %) oppgir at de liker seg «dårlig» eller «svært dårlig» i kroppsøvingfaget.

Figur 5. Hvor godt elevene liker kroppsøving - fordelt på trinn og gutter - Prosent (N=390).

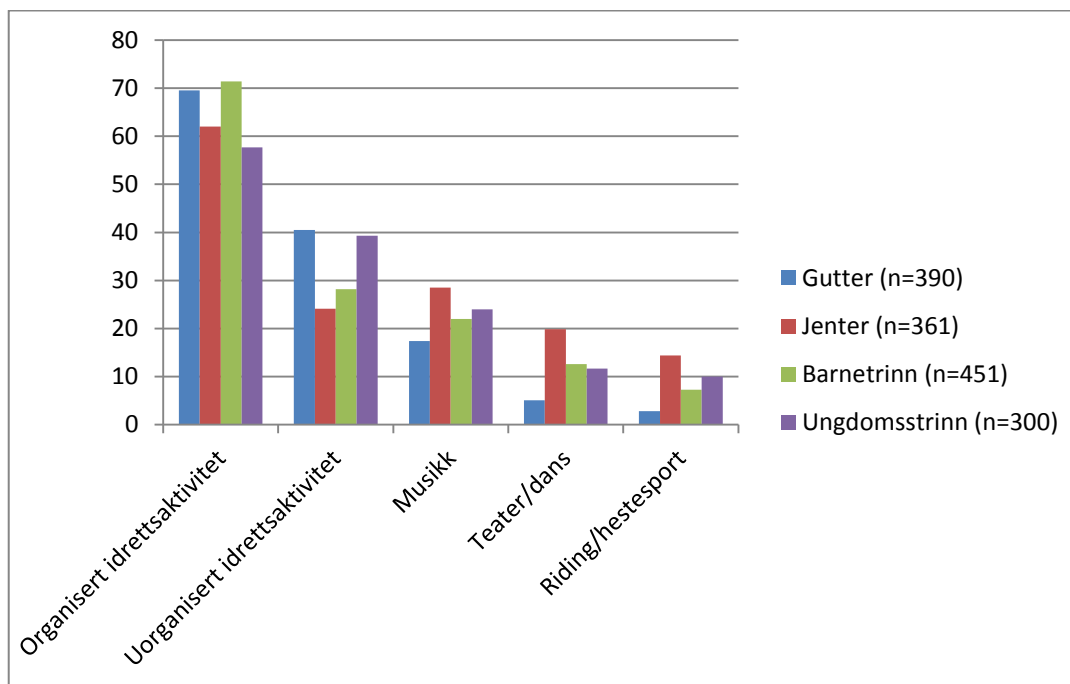


Figur 5 angir prosentvis andel av guttene på de ulike klassetrinnene i forhold til hvor godt de liker seg i kroppsøvfingsfaget. Den viser at mange gutter i Elverumskolen liker seg i kroppsøvfingsfaget «svært godt» eller «godt». Resultatene viser likevel at det er en nedgang i antall gutter som oppgir at de liker seg i faget «svært godt» med økende alder. Det er også en økning i antall gutter som oppgir at de liker seg i faget «godt» eller «verken godt eller dårlig.» Totalt 11 gutter (2,8 %) oppgir at de liker seg «dårlig» eller «svært dårlig» i kroppsøving.

Fritidsaktiviteter

Elevene ble spurt om de driver med ulike fritidsaktiviteter. Figur 6 viser hvordan svarene fordelte seg på kjønn samt barne- og ungdomstrinn:

Figur 6. Fritidsaktiviteter - fordelt på kjønn og trinn. Prosent.

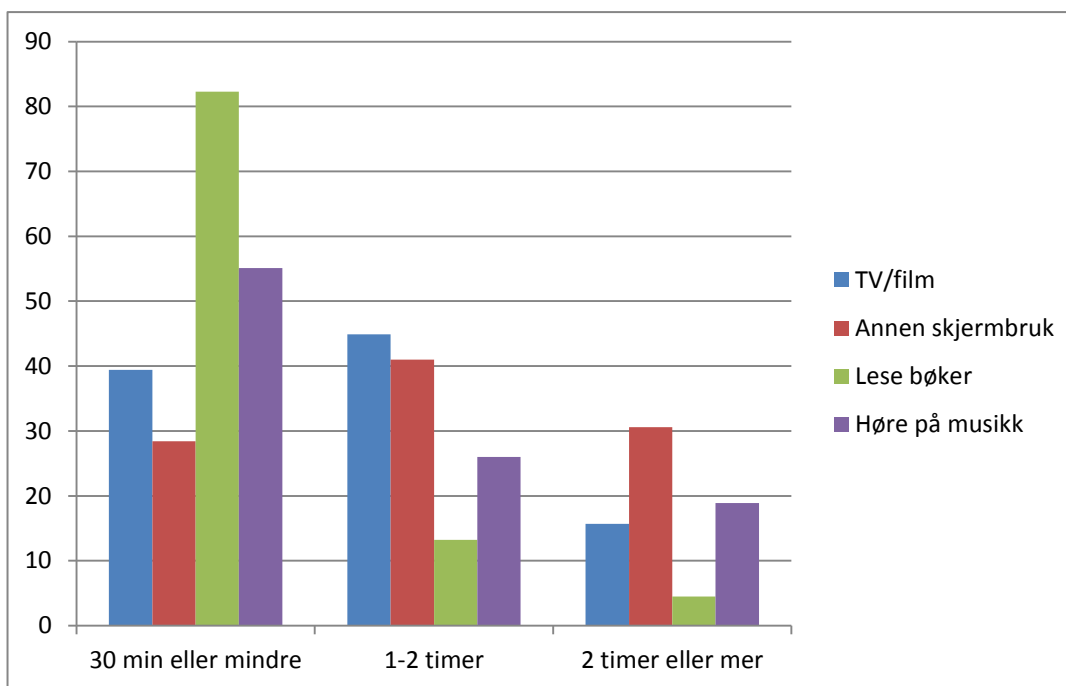


Figur 6 viser at organisert idrettsaktivitet er den fritidsaktiviteten flest elever driver med uavhengig av kjønn og klassetrinn. Det er en høyere andel gutter enn jenter som driver med både organisert- og uorganisert idrettsaktivitet, mens det er en høyere andel jenter som driver med musikk, teater/dans og riding/hestesport sammenlignet med gutter. Det er en høyere andel elever på barnetrinnet som driver med organisert idrettsaktivitet sammenlignet med ungdomstrinnet, mens det er en høyere andel elever på ungdomstrinnet som driver med uorganisert idrettsaktivitet sammenlignet med barnetrinnet.

Elevenes bruk av medier

I elevundersøkelsen ble det også undersøkt hvor mye tid elevene bruker på ulike medier hver dag. Svarene fordeler seg som vist i figur 7:

Figur 7. Elevenes bruk av medier per dag. Prosent (N=751).



Figuren viser at mediet som størst andel bruker mest tid på er annen skjermbruk som data, nettbrett og telefon (230 elever, 30,6 %). Aktiviteten som størst andel bruker minst tid på er å lese bøker (618 elever, 82,3 %). Fordelt på trinn, er 54,8 % av de som sitter 2 timer eller mer foran annen skjerm enn TV elever på ungdomstrinnet. Av de som sitter 2 timer eller mer foran annen skjerm på barnetrinnet utgjør guttene 65,0 %. Tilsvarende utgjør gutter 53,2 % av de som sitter 2 timer eller mer foran annen skjerm på ungdomstrinnet.

Lærerne

Det er totalt 57 lærere med i undersøkelsen, hvorav 26 (45,6 %) er menn og 31 (54,4 %) er kvinner. 45 lærere (78,9 %) jobber heltid, mens 12 lærere (21,1 %) jobber deltid. Av lærerne underviser 21 (36,8 %) lærere på 1.–4. trinn, 23 (40,4 %) på 5.–7. trinn og 13 (22,8 %) på 8.–10. trinn. Alderen på lærerne varierer fra 23–68 år, der aldersgruppen 35–46 år utgjør 35 lærere (61,4 %).

Lærerne ble også bedt om å oppgi hvor lenge de har jobbet som lærere. Svarene varierer fra 0 år (startet som lærer innværende år) til 45 år. En høy andel har jobbet fra 7 år til 25 år som lærere (43 lærere, 75,4 %). Når det gjelder utdanning i kroppsøving fordeler det seg slik:

Tabell 3. Lærernes utdanning innen kroppsøving (N=57).

Utdanning	Antall (%)
Ingen	16 (28,1 %)
15 studiepoeng kroppsøving (1/4-årsenhet)	10 (17,5 %)
30 studiepoeng kroppsøving (1/2-årsenhet)	11 (19,3 %)
60 studiepoeng kroppsøving/ årsenhet	13 (22,8 %)
Bachelor i kroppsøving	4 (7,0 %)
Bachelor idrett	3 (5,3 %)

Tabellen viser at 66,6 % (2 av 3) av lærerne har utdanning i kroppsøving. Her er fordelingen mellom 1/4-årsenhet, 1/2-årsenhet og årsenhet relativt jevn. Den siste 1/3-delen utgjøres hovedsakelig (28,1 %) av lærerne uten kroppsøvingstudanning. Tre av 57 lærere har bachelor i idrett.

4 av 57 lærere (7,0 %) oppgir at de har fått tilbud om å delta på etterutdanning etter siste revisjon av læreplanen i kroppsøving (2012). 2 lærere (3,5 %) oppgir at de har deltatt på slik etterutdanning.

Skolelederne

Det er totalt 14 skoleledere med i undersøkelsen, hvorav 5 (35,7 %) er menn og 9 (64,3 %) er kvinner. 9 av skolelederne (64,3 %) rapporterte at de var skoleledere ved en 1.–7. trinnsskole, mens 4 skoleledere (28,6 %) jobbet ved en 8.–10. trinnsskole. En skoleleder (7,1 %) oppgir å jobbe på en 1.–10. trinnsskole. Alderen på skolelederne varierer fra 37–65 år, og hvor mange år de har arbeidet i skolen varierer fra 9 år til 41 år. På spørsmål om hvor mange år de har arbeidet som skoleledere varierer svarene fra 1 år til 15 år. 10 av 14 skoleledere (71,4 %) har ingen undervisning i sin stilling, mens de 4 (28,6 %) resterende skolelederne har 5 %, 20 %, 25 % og 100 % undervisning i sin stilling.

12 av skolelederne (85,7 %) er utdannet grunnskolelær/allmennlærer, 8 (57,1 %) har skolelederutdanning, mens 1 har faglærerutdanning. Når det gjelder utdanning i kroppsøving har 4 (28,6 %) av skolelederne 30 studiepoeng i kroppsøving (1/2 års enhet), 3 (21,4 %) har 60 studiepoeng i kroppsøving (årsenhet), mens 7 (50,0 %) har ingen utdanning i kroppsøving.

I undersøkelsen ble skolelederne spurt om hvordan de følger opp kroppsøvingsundervisningen ved sin skole. Her kunne skolelederne krysse av for flere svaralternativer. Svarene fordelte seg som vist i tabell 4:

Tabell 4. Skoleledernes oppfølging av kroppsøvingsundervisningen (N=14).

Form for oppfølging	Antall (%)
Vurdere lærernes årsplaner	6 (42,9 %)
Deltar på teammøter	5 (35,7 %)
Samtaler med kroppsøvlingslærere om undervisning	4 (28,6 %)
Sette av tid/tilrettelegging seksjonsarbeid	4 (28,6 %)
Observere undervisning	1 (7,1 %)

6 av 14 skoleledere (42,9 %) rapporterer at de vurderer lærernes årsplaner. 35,0 % av skolelederne sier at de deltar på teammøter, mens i overkant av 1 av 4 sier at de har samtaler med kroppsøvlingslærere om undervisning eller setter av tid til seksjonsarbeid. Det er 1 skoleleder som sier at han eller hun observerer undervisning for å følge opp kroppsøvlingsundervisningen.

2 skoleledere (14,3 %) oppgir at ansatte ved deres skole har fått tilbud om etterutdanning i kroppsøving etter 2012. 10 skoleledere (71,4 %) svarer nei, mens 2 (14,3 %) svarer at de ikke vet om de ansatte har fått tilbud om etterutdanning.

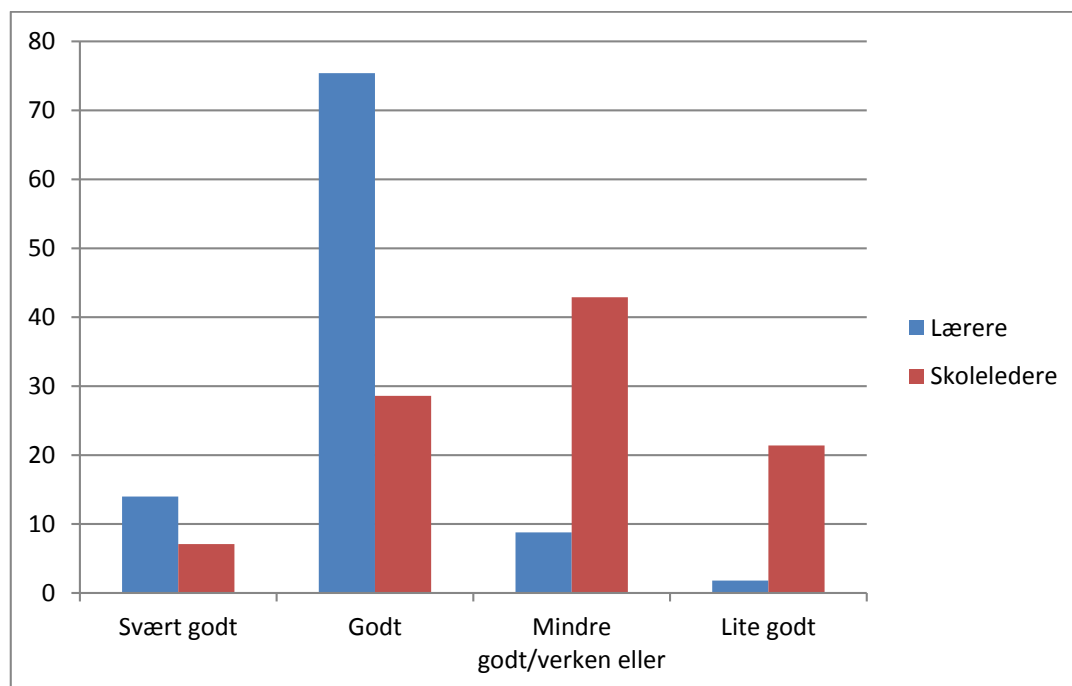
3.2 Kroppsøvingskonteksten

For å beskrive kroppsøvingskonteksten har vi sett nærmere på lærere og skoleledernes innsikt i og bruk av læreplanen i kroppsøving (KD, 2012) i sitt arbeid, hvordan elever, lærere og skoleledere opplever omfanget av kroppsøvingstimer i skolen, samt hvor kroppsøvingsundervisningen foregår. Videre har vi sett på grunner til fravær i kroppsøving, og til slutt viser vi til hvordan elever og lærere opplever garderobesituasjon, skifting- og dusjing relatert til kroppsøving.

Læreplan

Da lærere og skoleledere ble spurt om hvor godt de kjenner læreplanen i kroppsøving, versjon 2012, fordelte svarene seg som vist i Figur 8:

Figur 8. Hvor godt kjenner du innholdet i læreplanen i kroppsøving - fordelt på lærere (N=57) og skoleledere (N=14). Prosent.



De fleste som underviser i kroppsøving rapporterer at de kjenner til læreplanen for kroppsøving versjon 2012 «svært godt» eller «godt». 6 lærere (10,5 %) oppgir at de kjenner til læreplanen «mindre godt» eller «lite godt». Når det gjelder skoleledere oppgir 5 (35,7 %) at de kjenner til læreplanen for kroppsøving «svært godt» eller «godt». Det er verdt å poengtere at ingen lærere eller skoleledere oppgir at de «ikke i det hele tatt» kjenner til læreplanen.

Når vi ser på hvor godt lærerne oppgir at de kjenner til læreplanen i kroppsøving, finner vi ingen forskjeller sett i forhold til hvor mye utdanning de har innen kroppsøving.

Lærerne og skolelederne ble også bedt om å svare på utsagn om læreplanen i kroppsøving. Svarene fordelte seg som vist i Tabell 5:

Tabell 5. Utsagn om læreplan i kroppsøving - lærere (N=57) og skoleledere (N=14).

		I stor grad	I noen grad	Verken stor eller liten	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
I hvilken grad opplever du at det er mulig å realisere intensjonene i læreplanen i kroppsøving i din undervisning/ ved din skole?	Lærere	12 (21,0%)	35 (61,4%)	8 (14,0%)	1 (1,8%)	-	1 (1,8%)
	Skoleledere	8 (57,1%)	6 (42,9%)	-	-	-	-
I hvilken grad styrer læreplanen i kroppsøving innholdet i dine kroppsøvingstimer/ kroppsøvingundervisningen ved din skole?	Lærere	22 (38,6%)	27 (47,3%)	5 (8,8%)	3 (5,3%)	-	-
	Skoleledere	7 (50,0%)	6 (42,9%)	-	-	-	1 (7,1%)
I hvilken grad har kollegiet ved din skole arbeidet med læreplanen i kroppsøving etter siste revisjon i 2012?	Lærere	8 (14,1%)	17 (29,8%)	5 (8,8%)	15 (26,3%)	12 (21,0%)	-
	Skoleledere	2 (14,3%)	4 (28,6%)	3 (21,4%)	-	3 (21,4%)	2 (14,3%)
I hvilken grad bruker du læreplanen versjon 2012 i din undervisningsplanlegging i kroppsøving/i hvilken grad styrer læreplanen i kroppsøving undervisningen ved din skole?	Lærere	10 (17,5%)	32 (56,1%)	8 (14,0%)	6 (10,6%)	1 (1,8%)	-
	Skoleledere	7 (50,0%)	6 (42,9%)	-	-	-	1 (7,1%)

De fleste lærerne (47 av 57) opplever at det er mulig å realisere intensjonene i læreplanen «i noen grad» eller «i stor grad» (61,4 % og 21,1 %). 8 lærere opplever at det i «verken stor eller liten grad» (14,0 %) eller «liten grad» (1,8 %) er mulig å realisere intensjonene i læreplanen ved sin skole.

På spørsmål om i hvilken grad læreplanen i kroppsøving styrer innholdet i kroppsøvingstimene, svarer 27 lærere (47,4 %) «i noen grad» mens 22 lærere (38,6 %) svarer «i stor grad». 5 lærere (8,8 %) svarer at læreplanen styrer innholdet i timene i «verken stor eller liten grad», mens 3 lærere (5,3 %) svarer «i liten grad».

Når det gjelder i hvilken grad kollegiet ved de ulike skolene har arbeidet med læreplanen i kroppsøving etter siste revisjon i 2012, svarer 12 lærere (21,1 %) «ikke i det hele tatt» og 15 lærere (26,3 %) i «liten grad». I tillegg svarer 5 lærere (8,8 %) «i verken stor eller liten grad».

De fleste lærerne (32 lærere, 56,1 %) oppgir at de bruker læreplanen versjon 2012 «i noen grad» i undervisningsplanlegging, 10 lærere (17,5 %) svarer de gjør dette «i stor grad», mens 6 lærere (10,5 %) svarer «i liten grad».

Samtlige skoleledere rapporterer at det er mulig å realisere intensjonene i læreplanen for kroppsøving «i stor grad» eller «i noen grad» (57,1 % og 42,9 %). De aller fleste svarer også at læreplanen styrer innholdet i undervisningen «i stor grad» eller «i noen grad» (50,0 % og 42,9 %). På spørsmål om kollegiet har arbeidet med læreplan for kroppsøving etter siste revisjon i 2012, svarer skolelederne veldig varierende. 13 av 14 skoleledere oppgir at læreplan i kroppsøving (versjon 2012) styrer undervisningen ved sin skole «i stor grad» eller «i noen grad».

Hvis man sammenligner det lærerne rapporterer med hva skolelederne rapporterer, er det en liten tendens at skolelederne i større grad enn lærerne opplever at det er mulig å realisere intensjonene i læreplanen og at læreplanen styrer innholdet i kroppsøvingundervisningen. Det er her likevel viktig å understreke at det er få respondenter og at det dermed er knyttet en del usikkerhet til slike tendenser.

På spørsmål til lærerne om når de bruker læreplanen i kroppsøving fordelte svarene seg som vist i tabell 6:

Tabell 6. Når bruker du læreplanen i kroppsøving - lærere (N=57).

	Alltid	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri
Når jeg planlegger timer	3 (5,2 %)	13 (22,8 %)	23 (40,4 %)	13 (22,8 %)	5 (8,8 %)
Når jeg lager periodeplaner	14 (24,6 %)	23 (40,4 %)	16 (28,0 %)	3 (5,2 %)	1 (1,8 %)
Når jeg lager halvårs/årsplaner	28 (49,1 %)	24 (42,1 %)	5 (8,8 %)		
Når jeg skal gjøre elev-vurderinger	7 (12,3 %)	20 (35,1 %)	15 (26,3 %)	10 (17,5 %)	5 (8,8 %)
Ved tverrfaglig undervisnings-opplegg		10 (17,5 %)	23 (40,3 %)	14 (24,6 %)	10 (17,5 %)

52 lærere rapporterer at de «alltid» (49,1 %) eller «ofte» (42,1 %) bruker læreplanen i kroppsøving når de lager halvårs- eller årsplaner. 37 lærere (65,0 %) oppgir at de bruker læreplanen «alltid» eller «ofte» når de lager periodeplaner. Når lærerne planlegger timer rapporterer 41 lærere at de bruker læreplanen «av og til» (40,4 %), «sjelden» (22,8 %) eller «aldri» (8,8 %). I sammenheng med elevvurdering er det stor variasjon i hvilken grad lærerne bruker læreplanen. Dette kan ses i sammenheng med at noen lærere underviser på ungdomstrinnet og andre på barnetrinnet.

Lærere og skoleledere ble også spurt om det er utarbeidet lokale læreplaner ved sine skoler. 30 lærere (52,6 %) oppgir at det er utarbeidet en lokal læreplan ved skolen, mens 8 (14,0 %) svarer «vet ikke». Når vi ser dette i sammenheng med hvilket trinn lærerne underviser på finner vi at 76,9 % av lærerne på ungdomstrinnet sier at det er utarbeidet en lokal læreplan ved sin skole, mens tilsvarende andel på barnetrinnet er 45,5 %. Halvparten av skolelederne svarer at det er

utarbeidet en lokal læreplan i kroppsøving ved skolen. Alle skolelederne (4 av 4) på rene ungdomsskoler sier at det er utarbeidet en lokal læreplan i kroppsøving ved sin skole. Tilsvarende tall blant skoleledere på rene barneskoler er 3 av 9 (33,3 %).

Timetall og arena i kroppsøving

I undersøkelsen ble elevene bedt om å oppgi hvor de best liker å ha kroppsøving. Her måtte de velge to alternativer. Det ble dermed registrert 1502 svar. Svarfordelingen ble som vist i tabell 7:

Tabell 7. Hvor liker du best å ha kroppsøving - elever (N=751).

Arena	Antall N=751 (%)
Gymsal/idrettshall	692 (92,1 %)
Skolegården	261 (34,8 %)
Skogen	165 (22,0 %)
Sjøen/fjæra/ved vann	40 (5,3 %)
Fjellet	63 (8,4 %)
Svømmehallen	268 (35,7 %)
Klasserommet	13 (1,7 %)

Tabellen viser at når elevene blir bedt om å oppgi hvor de best liker å ha kroppsøving, velger de fleste (692 av 751, 92,1 %) å krysse av for gymsal/idrettshall som ett av to alternativer. Det er likevel 59 elever (7,9 %) som ikke velger gymsal/idrettshall som en av sine to foretrukne arenaer for kroppsøving. 268 elever (35,7 %) oppgir svømmehallen som en av arenaene hvor de best liker å ha kroppsøving, mens 261 elever (34,8%) svarer skolegården. Fordelt på kjønn og barne- og ungdomstrinn finner vi at noen flere jenter enn gutter på ungdomstrinnet (93,9 % mot 86,2 %) oppgir at de liker best å ha kroppsøving i gymsal/idrettshall. Videre ser vi at flere gutter enn jenter på ungdomstrinnet (35,5 % mot 22,3 %) foretrekker å ha kroppsøving i skolegården. Andelen gutter som liker å ha kroppsøving i skolegården er omtrent like stor på barnetrinnet og ungdomstrinnet. For jentene derimot ser vi at andelen som oppgir at de liker best å ha kroppsøving i skolegården på ungdomstrinnet (22,3 %) er lavere enn på barnetrinnet (41,8 %). Når det gjelder svømmehall ser vi at andelen elever som oppgir at de liker best å ha kroppsøving i svømmehall reduseres fra barnetrinnet (39,5 %) til ungdomstrinnet (30,0 %). Her finner vi ingen kjønnsforskjeller.

Når vi spør lærerne hvor de erfarer at elevene liker best å ha kroppsøving, svarer 46 av 57 (80,7 %) gymsal/idrettshall. De eneste to andre alternativene som er valgt av lærerne er svømmehall og skolegården. Her er svarandelen henholdsvis 15,8 % og 3,5 %. Når skolelederne spørres om hvor de tror flertallet av elevene liker best å ha kroppsøving, svarer 6 av 14 (42,9 %) gymsalen/idrettshall og 5 av 14 (35,7 %) svarer svømmehallen.

Når elevene blir bedt om å oppgi hva de liker best av enkelt-, dobbelt- eller trippeltime i kroppsøving, svarer 49,7 % at de best liker dobbelttime. 40,2 % svarer at de foretrekker trippeltime, mens 10,1 % oppgir at de liker enkelttime best. Fordelt på kjønn ser vi at en høyere andel jenter enn gutter (57,1 % mot 42,8 %) liker best å ha dobbelttime i kroppsøving, mens en høyere andel gutter enn jenter liker best å ha trippeltime (49,5 % mot 30,2 %). Tendensen gjelder for både barne- og ungdomstrinnet. I undersøkelsen er også lærerne spurt om hvorvidt de foretrekker enkelttime, dobbelttime eller trippeltime når de har undervisning. Her svarer 77,2 % at de foretrekker dobbelttime. 21,1 % svarer at de foretrekker enkelttime, mens en lærer (1,8 %) foretrekker trippeltime. Når skolelederne blir bedt om å vurdere hva som er den mest hensiktsmessige timeorganiseringen for kroppsøvingsfaget, sier 13 av 14 (92,9 %) at dobbelttime er mest hensiktsmessig. 1 skoleleder oppgir at enkelttime er mest hensiktsmessig og ingen velger svaralternativet «trippeltime».

55,0 % av elevene synes det er for få timer i kroppsøving på skolen, 42,3 % synes det er passe mange, mens 2,7 % av elevene synes det er for mange timer med kroppsøving på skolen. Fordelt på kjønn og barne- og ungdomstrinn ser vi at det er en høyere andel gutter enn jenter på ungdomstrinnet (61,2 % mot 48,6 %) som synes det er for få timer kroppsøving på skolen.

Ingen av lærerne har svart at de synes det er for mange timer satt av til kroppsøving, men vi finner at 36 (63,2 %) synes det er for få timer satt av til kroppsøving. 21 lærere (36,8 %) synes det er passe antall timer satt av til kroppsøving. Ses dette i forhold til trinn, er verdt å merke seg at 12 av 13 lærere (92,3 %) på ungdomstrinnet svarer at de synes det er for få timer satt av til kroppsøvingsfaget.

Når skolelederne blir spurt om hva de synes om antall timer som er satt av til kroppsøving i skolen, svarer 10 av 14 (71,4 %) «passe», mens 4 av 14 (28,6 %) svarer «for få». Tendensen er uavhengig av trinn. Ingen skoleledere velger svaralternativet «for mange».

Fravær i kroppsøving

I undersøkelsen ble elevene bedt om å oppgi hvor ofte og av hvilke årsaker de ikke er med i gymtimen, mens lærerne ble bedt å oppgi hvor ofte og av hvilke årsaker de opplever at elevene ikke er med i gymtimen. Svarene fordelte seg som vist i tabell 8:

Tabell 8. Grunner til fravær i kroppsøvingstimen - elever (N=751) og lærere (N=57).

		Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri
Jeg glemmer gymtøy	Elever	9 (1,2%)	64 (8,5%)	255 (34,0%)	423 (56,3%)
	Lærere	5 (8,8%)	18 (31,6%)	26 (45,6%)	8 (14,0%)
Jeg er syk og har med melding hjemmefra	Elever	58 (7,7%)	92 (12,3%)	410 (54,6%)	191 (25,5%)
	Lærere	7 (12,3%)	31 (54,4%)	15 (26,3%)	4 (7,0%)
Jeg finner på en unnskyldning for å slippe gym	Elever	5 (0,7%)	9 (1,2%)	27 (3,6%)	710 (94,5%)
	Lærere	1 (1,8%)	9 (15,8%)	27 (47,4%)	20 (35,1%)
Jeg har ikke lyst til å være med i gym*	Elever	28 (3,7%)	19 (2,5%)	83 (11,1%)	621 (82,7%)
	Lærere	N/a	N/a	N/a	N/a
Jeg er ikke med i gymtimen fordi jeg er skadet	Elever	23 (3,1%)	96 (12,8%)	411 (54,7%)	221 (29,4%)
	Lærere	2 (3,5%)	20 (35,1%)	32 (56,1%)	3 (5,3%)

*Dette spørsmålet er ikke besvart av lærerne

Tabellen viser at i overkant av halvparten av elevene oppgir at de aldri glemmer gymtøy. Det er svært få som mener de finner på en unnskyldning for å slippe gym. Svarene fordeler seg relativt likt på kjønn og klassetrinn. Tabellen viser også at lærerne rapporterer at en stor andel av elevene ikke er med i gymtimen fordi de har glemt gymtøy. Det ser ut som at lærerne opplever dette som et større problem i forhold til det elevene selv rapporterer på dette spørsmålet. Lærerne rapporterer i mye større grad at elevene finner på en unnskyldning for å slippe å være med i gymtimen sammenlignet med elevene. En mulig forklaring kan kanskje være at lærerne også inkluderer de som ikke har lyst til å være med i gym, når de svarer på spørsmål om elevene finner på en unnskyldning.

Resultatene fra skolelederdataene viser at de fleste skolelederne svarer at grunnen til at elevene ikke deltar i gymtimen er fordi de glemmer gymtøy og er syke. Det at elevene finner på en unnskyldning for å slippe å delta i gym, er også noe skolelederne rapporterer forekommer, men i noe mindre grad enn de ovennevnte. Resultatene viser at skolelederne ser ut til å ha innsikt i årsaker til at elevene ikke deltar i kroppsøving da ingen, en eller to har krysset av for svarkategorien «vet ikke» for de ulike utsagnene.

Skifting, dusjing og garderobesituasjon i kroppsøving

I undersøkelsen ble elevene stilt spørsmål om skifting, dusjing og garderobesituasjon relatert til kroppsøving.

Skifting

Når elevene blir spurt om skifting svarer 746 (99,3 %) at skolen vil at de skal skifte til gymtøy i kroppsøvingundervisningen, og 729 elever (97,1 %) oppgir at de helst vil skifte til gymtøy. Blant lærerne oppgir 42 av 57 (73,7 %) at elevene må skifte til gymtøy. 7 lærere (12,3 %) sier at elevene kan bruke vanlig klær, mens 8 lærere (14,0 %) sier de ikke har en fast praksis. Disse siste 15 lærerne finner vi hovedsakelig på 1.–4. klassetrinn. Alle 14 skolelederne i undersøkelsen oppgir at elevene ved deres skole må skifte til gymtøy.

Dusjing

Resultatene viser også at 606 (80,7 %) av elevene oppgir at de må dusje etter kroppsøvingstimen, mens 145 (19,3 %) sier at de ikke må dusje. Vi finner ingen kjønnsforskjeller, men en større andel av ungdomskoleelevene (24,7 % mot 15,7 %) oppgir at de ikke må dusje etter kroppsøvingstimen sammenlignet med barneskoleelevene. Når lærerne blir spurt om elevene må dusje etter kroppsøvingstimen, svarer 36 av 57 (63,2 %) «ja» på dette. De resterende 21 lærerne (36,8 %) svarer «nei». Av disse 21 lærerne underviser 13 på 1.–4. trinn, 3 på 5.–7. trinn og 6 på 8.–10. trinn. For skolelederne finner vi at 10 av 14 (71,4 %) oppgir at elevene må dusje etter kroppsøvingstimen, mens de resterende 4 (28,6 %) svarer «nei» til dette. For disse 4 skolelederne finner vi at to er ledere på 1.–7. trinn og to er ledere på 8.–10. trinn.

På spørsmål om de «dusjer med eller uten klær» svarer majoriteten (96,5 %) av elevene at de dusjer uten klær. Tallene indikerer verken kjønnsforskjeller eller forskjeller mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet. Et stort flertall av elevene (685 elever, 91,2 %) oppgir at de må dusje uten klær. Vi finner ingen kjønnsforskjeller, men det er en lavere andel av elevene på ungdomstrinnet (83,7 %) enn på barnetrinnet (93,8 %) som oppgir at de må dusje uten klær. Blant lærerne oppgir 38 av 57 (66,7 %) at elevene må dusje uten klær, mens de resterende 19 (33,3 %) svarer «nei» til dette. Ser vi nærmere på de 19 lærerne som svarer «nei», finner vi at 9 av disse underviser på 1.–4. trinn, 5 underviser på 5.–7. trinn og 5 lærere oppgir å undervise på 8.–10. trinn. For skolelederne viser undersøkelsen at 11 av 14 (78,6 %) oppgir at elevene må dusje uten klær, mens de resterende 3 lederne (21,6 %) svarer «vet ikke» til dette.

Når elevene blir spurt om de synes det er greit å dusje etter kroppsøvingstimen, svarer 657 (87,5 %) «ja». 17,6 % av jentene på ungdomstrinnet oppgir at de ikke synes det er greit å dusje etter timen, mens for guttene er tilsvarende tall 10,5 %. For jentene er den en økning fra barnetrinnet til ungdomstrinnet i andelen som oppgir at de ikke synes det er greit å dusje (fra 12,2 % til 17,6 %). Vi finner ikke en slik tendens hos guttene.

Garderobesituasjonen

I undersøkelsen er lærerne og skolelederne spurt om tilrettelegging av dusj-/garderobesituasjon for elever som trenger det. Blant lærerne svarer 43 av 57 (75,4 %) at de tilrettelegger for dette. 1 lærer (1,8 %) svarer «nei» til dette, mens 13 lærere (22,8 %) svarer at dette ikke er aktuelt. Alle disse 13 lærerne underviser på barnetrinnet (1.–7. trinn). For skolelederne finner vi at alle 14 mener at lærer tilrettelegger dusj-/garderobesituasjonen.

Når elevene og lærerne blir bedt om å ta stilling til noen påstander om garderobe- og dusjsituasjonen, fordeler svarene seg som vist i tabell 9:

Tabell 9. Påstander om garderobe- og dusjsituasjonen - elever (N=751) og lærere (N=57).

		Enig	Litt enig	Litt uenig	Uenig
Jeg/elevne liker ikke å være naken sammen med andre	Elever	112 (14,9%)	228 (30,4%)	193 (25,7%)	218 (29,0%)
	Lærere	7 (12,3%)	24 (42,1%)	9 (15,8%)	17 (29,8%)
Jeg/elevne er redd for at noen skal ta bilde av meg/dem	Elever	98 (13,0%)	109 (14,5%)	122 (16,2%)	422 (56,2%)
	Lærere	2 (3,5%)	14 (24,5%)	7 (12,3%)	34 (59,7%)
Jeg/elevne blir ertet/mobbet	Elever	15 (2,0%)	27 (3,6%)	58 (7,7%)	651 (86,7%)
	Lærere	-	10 (17,6%)	14 (24,5%)	33 (57,9%)
Det er bråkete i garderoben/Elevene opplever at det er bråkete i garderoben	Elever	157 (20,9%)	271 (36,1%)	137 (18,2%)	186 (24,8%)
	Lærere	2 (3,5%)	28 (49,1%)	11 (19,3%)	16 (28,1%)
Det er/elevne synes det er kaldt vann i dusjen	Elever	145 (19,3%)	230 (30,6%)	165 (22,0%)	211 (28,1%)
	Lærere	8 (14,0%)	17 (29,8%)	10 (17,6%)	22 (38,6%)
Jeg/elevne synes garderoben er ekkel	Elever	92 (12,3%)	197 (26,2%)	183 (24,4%)	279 (37,2%)
	Lærere	4 (7,0%)	13 (22,8%)	11 (19,3%)	29 (50,9%)
Vi får/elevne synes de får for liten tid til å dusje/skifte	Elever	159 (21,2%)	200 (26,6%)	157 (20,9%)	235 (31,3%)
	Lærere	1 (1,8%)	14 (24,5%)	14 (24,5%)	28 (49,1%)
Jeg trenger ikke å dusje fordi jeg ikke blir svett*	Elever	38 (5,1%)	82 (10,9%)	179 (23,8%)	452 (60,2%)
	Lærere	N/a	N/a	N/a	N/a

*dette spørsmålet er ikke besvart av lærerne (Not answered - N/a)

I det videre kommenteres elevresultatene for de tre hyppigst forekommende svaralternativene på hver av ytterpunkt-svaralternativene «enig» og «uenig». Dette ses i sammenheng med resultatene i lærerundersøkelsen.

651 (86,7 %) av elevene oppgir at de er «uenige» i påstanden om at de blir ertet/mobbet i garderobe- og dusjsituasjonen. Her finner vi ingen forskjeller på trinn eller kjønn. Av tabellen ser vi at funn blant lærerne korresponderer med elevresultatene for denne påstanden når vi samlet ser på andelen lærere som svarer både «litt uenig» (24,5 %) og «uenig» (57,9 %), tilsammen 82,4 %.

452 (60,2 %) av elevene er «uenige» i at de ikke trenger å dusje fordi de ikke blir svette. Generelt finner vi små forskjeller når vi analyserer tallene på kjønn og trinn. For jentene finner vi likevel en lavere andel på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet (52,0 % mot 62,9 %) som er uenige i denne påstanden. Lærerne har ikke blitt bedt om å ta stilling til denne påstanden.

422 (56,2 %) av elevene er «uenige» i påstanden om at de er redde for at noen skal ta bilde av dem. Generelt er det små forskjeller mellom kjønn og trinn. Derimot er det en høyere andel gutter på ungdomstrinnet (63,2 %) enn på barnetrinnet (50,8 %) som er «uenige» i at de er redd for at noen skal ta bilde av dem. Når lærerne blir bedt om å ta stilling til tilsvarende påstand, svarer 34 (59,7 %) at de er «uenige» i at elevene er redde for at noen skal ta bilde av dem.

Videre viser tabellen at 159 elever (21,2 %) er «enige» i at de får for liten tid til å dusje/skifte. Undersøkelsens funn indikerer her verken kjønnsforskjeller eller forskjeller mellom barnetrinn og ungdomstrinn. 1 (1,8 %) lærer er «enig» i tilsvarende påstand.

Tabellen viser også at 157 elever (20,9 %) er «enige» i at det er bråkete i garderoben. Sammenholdes kjønn og trinn, finner vi at den høyeste andelen som oppgir dette er gutter på barnetrinnet (32,4 %) fulgt av gutter på ungdomstrinnet (21,7 %). Tilsvarende tall for jenter på barnetrinnet er 15,0 % og på ungdomstrinnet 10,1 %. 2 (3,5 %) av lærerne er «enige» i påstanden om at det er bråkete i garderoben.

Av tabellen finner vi at 145 elever (19,3 %) er «enige» i at det er kaldt vann i dusjen. Andelen elever som oppgir dette er høyere på barnetrinnet (22,0 %) enn på ungdomstrinnet (15,3 %). Vi finner ingen forskjell mellom gutter og jenter. 8 (14,0 %) lærere velger svarkategorien «enig» for påstanden om at elevene synes det er kaldt vann i dusjen.

Elevene ble også bedt om å ta stilling til hvor enige de var i påstanden «Jeg liker ikke å være naken sammen med andre». 112 (14,9 %) av elevene oppgir at de er «enige» i dette. Påstanden fremstår dermed ikke som en av de mest relevante for garderobe- og dusjsituasjonen. Ut fra kroppsøvings-fagets formål om å være et allmenndannende fag, kan det likevel være interessant å se nærmere på elevgruppen som er «enig» i denne påstanden. For undergrupper av kjønn og trinn, finner vi den største andelen som oppgir dette blant jenter på ungdomstrinnet (18,2 %) etterfulgt av gutter på ungdomstrinnet (17,8 %). Blant jentene på barnetrinnet er det 14,6 % som oppgir at de er «enige» i påstanden, mens tilsvarende tall for gutter på barnetrinnet er 11,3 %. Samtidig oppgir 228 (30,4 %) elever at de var «litt enig» i denne påstanden. Tilsvarende oppgir 42,1 % av lærerne at de er «litt enig» i påstanden.

3.3 Hvordan oppleves kroppsøvingsfaget?

For å få innsikt i hvordan kroppsøvingsfaget oppleves har vi spurt etter hva elever, lærere og skoleledere mener kroppsøvingsfaget er og bør være, samt undervisningsformer og hvem som bestemmer i faget. Videre ser vi på hvilke aktiviteter elever og lærere opplever å ha/bruke mest,

og hvilke aktiviteter elevene ønsker å ha ofte. Deretter kommer vi inn på hva som påvirker valg av innhold i kroppsøvingstimen slik lærere og skoleledere ser det. Vi vil også vise hvordan elever, lærere og skoleledere opplever at det jobbes med grunnleggende ferdigheter i kroppsøving. Det vises også resultater for hvilke faktorer elever, lærere og skoleledere mener ligger til grunn for vurdering og karaktersetting i faget, før vi til slutt ser på om lærere og skoleledere mener kroppsøvfaget/skolen har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede i befolkningen.

Hva kroppsøvfaget er og bør være

I undersøkelsen ble elevene bedt om å ta stilling til noen påstander om hvordan de opplever kroppsøvfaget. Samlet sett er fordelingen av svaralternativene som vist i tabell 10:

Tabell 10. Påstander om hvordan du opplever kroppsøvfaget - elever (N=751).

	Ja	Nei	Vet ikke
I gymtimen får jeg et godt forhold til læreren	516 (68,7%)	33 (4,4%)	202 (26,9%)
Det er gøy å ha gym	691 (92,0%)	29 (3,9%)	31 (4,1%)
Jeg er misfornøyd med kroppen min	99 (13,2%)	547 (72,8%)	105 (14,0%)
Jeg får lov til å gjøre spennende aktiviteter i gymtimen	517 (68,8%)	78 (10,4%)	156 (20,8%)
Jeg gruer meg til gymtimen	42 (5,6%)	680 (90,5%)	29 (3,9%)
Gymtimen passer best for de som driver idrett på fritiden	220 (29,3%)	397 (52,9%)	134 (17,8%)
Jeg får ikke til de aktivitetene vi driver med i gymtimen	107 (14,2%)	532 (70,8%)	112 (14,9%)
Jeg synes selv jeg er flink i gym	549 (73,1%)	57 (7,6%)	145 (19,3%)
Gymtimene gjør at jeg får lyst til å være mer fysisk aktiv på fritida	477 (63,5%)	134 (17,8%)	140 (18,6%)

Av tabellen fremkommer det at det hyppigst valgte svaralternativet var «ja» for påstanden «det er gøy å ha gym» (691 elever – 92,0 %). Vi finner her en tendens til at andelen elever som synes kroppsøving er gøy er lavere på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Tendensen er tydeligst blant jentene. Ytterpunktene utgjøres av gutter på barnetrinnet (95,8 %) og jentene på ungdomstrinnet (85,1 %). I undersøkelsen ble lærerne bedt om å ta stilling til utsagnet «de fleste elevene synes det er gøy å ha kroppsøving». Her svarte 56 av 57 lærere (98,3 %) at de var «enig» eller «litt enig». Skolelederne ble bedt om å ta stilling til utsagnet «elevene synes det er gøy å ha kroppsøving» og alle var «enig» eller «litt enig» i utsagnet.

Det nest mest valgte svaralternativet blant elevene var svaralternativet «nei» for påstanden «jeg gruer meg til gymtimen» (680 elever – 90,5 %). Svarene fordeler seg relativt likt på kjønn og klassetrinn. Det var likevel 42 elever (5,6 %) som svarte «ja» på påstanden «jeg gruer meg til

gymtimen». Disse fordelte seg jevnt på kjønn og klassetrinn. Lærerne ble bedt om å ta stilling til et korresponderende utsagn; «noen elever gruer seg til kroppsøvingstimene». 36 av 57 lærere (63,2 %) sa seg «enige» eller «litt enige» i dette utsagnet. Når det gjelder skolelederne, oppgir 11 av 14 (78,5 %) at de var «enige» eller «litt enige» i påstanden.

For utsagnet «i gymtimen får jeg et godt forhold til læreren, svarer 516 (68,7 %) av elevene «ja». Det synes imidlertid å være noe usikkerhet knyttet til denne påstanden, da andelen av elevene som svarer «vet ikke» generelt sett er noe høy og andelen er høyere på barnetrinnet (31,9 %) enn på ungdomstrinnet (19,3 %). Andelen gutter som svarer «vet ikke» på barnetrinnet er også høyere (33,2 %) enn andelen gutter på ungdomstrinnet (15,8 %). På grunn av denne usikkerheten er ikke denne påstanden analysert på klassetrinn og kjønn. Tilsvarende utsagn for lærerne er formulert som «elevene bygger gode relasjoner med lærer i kroppsøving». Samtlige lærere er «enige» eller «litt enige» i dette utsagnet. Skolelederne blir også bedt om å ta stilling til samme utsagn. Her oppgir 13 av 14 (92,9 %) skoleledere at det er «enige» eller «litt enige» i dette.

Av tabellen fremgår det også at andelen elever som svarer «ja» på utsagnet «jeg får lov til å gjøre spennende aktiviteter i gymtimen, er 517 (68,8 %). Andelen elever som svarer «ja» går ned fra barnetrinnet (71,0 %) til ungdomstrinnet (65,7 %). Og det er hos jentene vi finner den største nedgangen, fra 71,4 % på barnetrinnet til 64,2 % på ungdomstrinnet. Korresponderende utsagn for lærerne er for utsagnet: «noen elever synes det er kjedelig i kroppsøving». 36 av 57 lærere (63,2 %) er «enige» eller «litt enige» i utsagnet. For det samme utsagnet oppgir 12 av 14 skoleledere (85,7 %) at de er «enige» eller «litt enige».

For utsagnet «jeg synes selv at jeg er flink i gym», svarer 549 elever (71,3 %) «ja». Når vi ser nærmere på trinn, finner vi at andelen som svarer «ja» er 77,4 % på barnetrinnet og 66,7 % på ungdomstrinnet. Når utsagnet relateres til kjønn og trinn, finner vi at den høyeste andelen som svarer «ja» er guttene på barnetrinnet (82,8 %), mens den laveste andelen er blant jenter på ungdomstrinnet (56,8 %). Det korresponderende utsagnet til lærerne er «kroppsøvingsfaget er en mestringsarena for mange elever». Her oppgir 54 av 57 lærere (75,0 %) og alle skolelederne at de er «enige» eller «litt enige» i dette.

Når det gjelder påstanden «gymtimen gjør at jeg får lyst til å være mer fysisk aktiv på fritida», viser tabellen at 477 (63,5 %) elever svarer «ja» til dette. Andelen som svarer «ja» er lavere for ungdomstrinnet (53,0 %) enn for barnetrinnet (70,5 %). Vi finner kun marginale forskjeller mellom kjønnene. Tilsvarende utsagn for lærerne og lederne er «kroppsøvingsfaget fører til at elevene får lyst til å være fysisk aktive på fritiden». Her svarer 46 av 57 lærere (80,7 %) og 10 av 14 ledere (71,3 %) at de er «enige» eller «litt enige».

Flertallet av elevene (547 elever, 72,8 %) svarer «nei» til utsagnet «jeg er misfornøyd med kroppen min». For denne svarkategorien finner vi ulik fordeling i forhold til både trinn og kjønn.

Andelen som benekter at de er misfornøyde med kroppen sin er lavere på ungdomstrinnet (65,0 %) enn på barnetrinnet (78,0 %) og andelen jenter som benekter dette er lavere (65,9 %) enn blant guttene (79,2 %). Ytterpunktene i svarkategoriens fordeling er guttene på barnetrinnet og jentene på ungdomstrinnet, henholdsvis 81,5 % og 54,1 %. Når lærerne og lederne blir bedt om å ta stilling til utsagnet «jeg har inntrykk av at mange elever er misfornøyde med kroppen sin», svarer 28 av 57 lærere (68,4 %) at de er «uenige» eller «litt uenige», mens 8 av 14 skolelederne (28,5 %) er derimot «enige» eller «litt enige» i utsagnet.

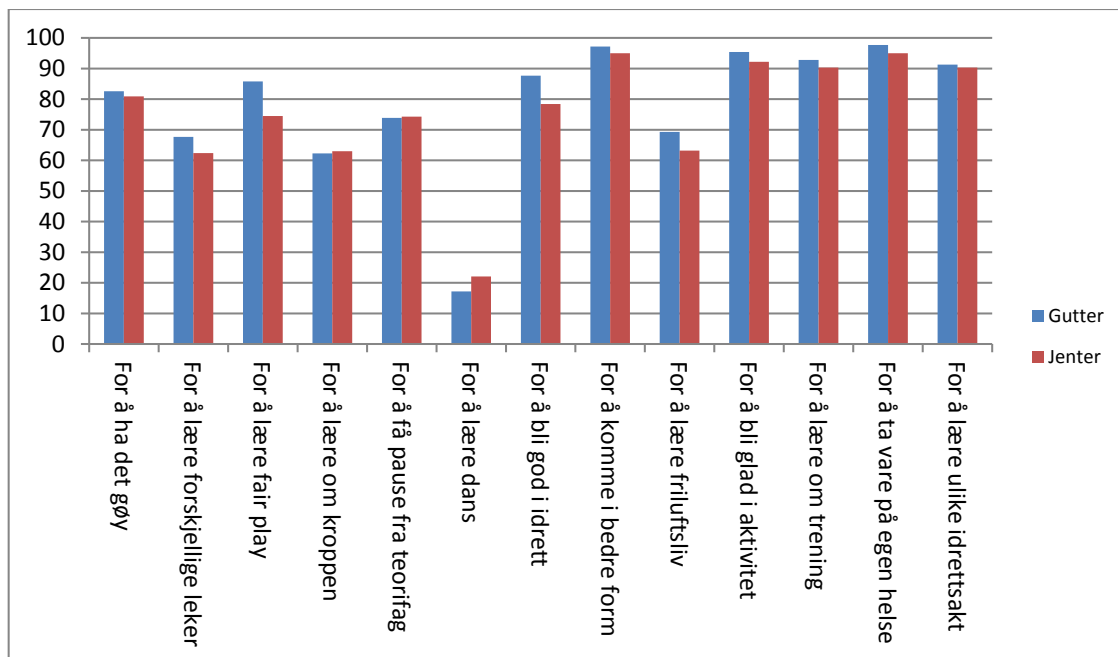
Tabellen viser også at et flertall av elevene svarer «nei» for påstanden om at «gymtimen passer best for de som driver idrett på fritida» (397 elever, 52,9 %). Fordelingen er jevn i forhold til kjønn og klassetrinn. Når lærerne blir bedt om å ta stilling til utsagnet «kroppsøvfaget passer best for elever med idrettserfaring», svarer 49 av 57 (82,4 %) «uenig» eller «litt uenig». For skolelederne er tilsvarende tall 8 av 14 (57,2 %).

I vår undersøkelse ble lærerne bedt om å ta stilling til om kroppsøvfaget favoriserer gutter eller jenter. Majoriteten av lærerne er «uenige» eller «litt uenige» i disse utsagnene, henholdsvis 49 av 57 (86,0 %) om gutter og 54 av 57 (94,7 %) om jenter. Samtidig oppgir 7 av 57 lærere (12,3 %) at de er «enige» eller «litt enige» i utsagnet om at faget favoriserer gutter, mens tilsvarende andel for utsagnet om favorisering av jenter er 2 av 57 (3,5 %). Når skolelederne ble bedt om å ta stilling til utsagn om hvorvidt kroppsøvfaget favoriserer jenter, oppgir ingen at de er «litt enige» eller «enige» i dette. Derimot oppgir 6 av 14 (42,9 %) at de er «enige» eller «litt enige» i utsagnet om hvorvidt kroppsøvfaget favoriserer gutter.

46 av 57 lærere (80,7 %) er «enige» eller «litt enige» i utsagnet om at elevene får tilpasset opplæring i kroppsøving. Tilsvarende tall for skolelederne er 11 av 14 (78,6 %). Samtidig oppgir 43 av 57 lærere (75,4 %) og 10 av 14 skoleledere (71,4 %) at de skulle ønske noen elever fikk større utfordringer i kroppsøving.

I undersøkelsen ble elevene også bedt om å ta stilling til utsagn om hvorfor de har kroppsøving på skolen. Utsagnene er ment å representere både formuleringer knyttet til læreplanen (LK-06, versjon 2012) og det vi kan kalle mer hverdagslige oppfatninger om faget. Figur 9 og 10 viser andelen elever som var «enig» eller «litt enig» i utsagnene, fordelt på kjønn.

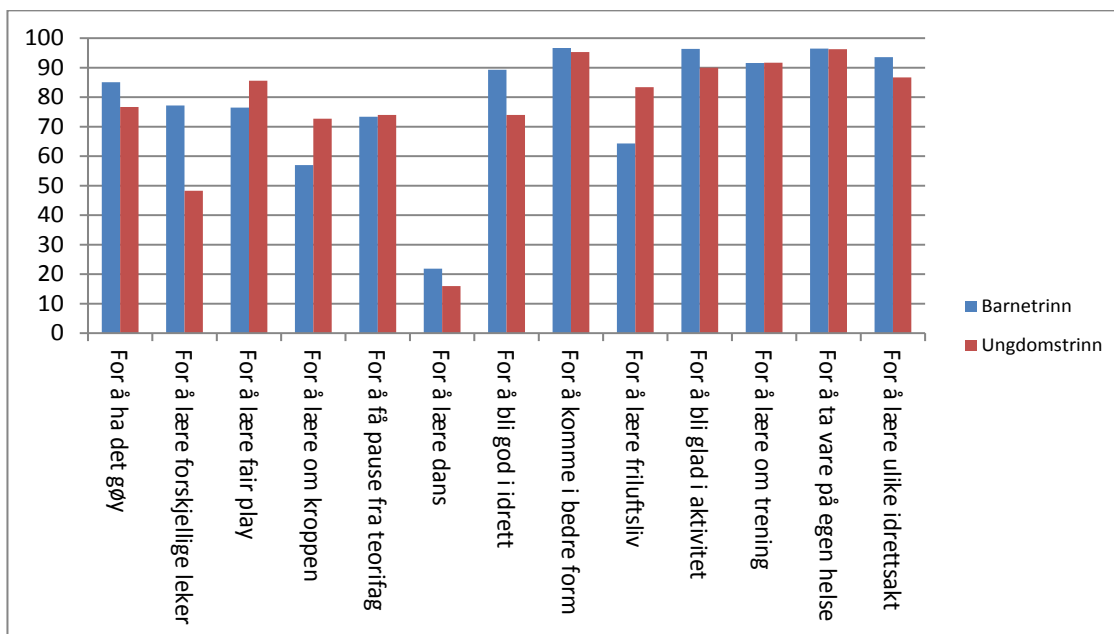
Figur 9. Hvorfor har dere gym på skolen? - Elever fordelt på kjønn. Prosent (N=751).



Figur 9 viser at kjønnsforskjellene for utsagnene ikke er markante. Siden figuren viser hva elevene mener om hvorfor de har kroppsøvningsfaget, kan dette sies å representere hva de mener hensikten med faget er. Sagt på en annen måte, kan dette ses på som deres fortolkning av læreplanen. Hovedtendensen i svarene er tydelig. De fleste elevene er «enige» eller «litt enige» i alle utsagnene bortsett fra utsagnet som omhandler å lære dans. For denne påstanden er 17,2 % av guttene og 22,1 % av jentene «enig» eller «litt enig» at de har kroppsøving for å lære dans.

Figur 10 viser fordelingen av svaralternativene «enig» og «litt enig» i ulike påstander om hvorfor elevene mener de har kroppsøving på skolen, fordelt på hvilket trinn de går på.

Figur 10. Hvorfor har dere gym på skolen? - Elever fordelt på trinn. Prosent (Barnetrinn n=400, Ungdomstrinn n=351).



Figur 10 viser at når elevene spørres om hvorfor de har gym på skolen, så svarer en høy andel at de er «enige» eller «litt enige» for mange av disse. Utsagnet «for å lære dans» skiller seg ut som det utsagnet hvor andelen elever som er «enig» eller «litt enig» er lavest, både på barnetrinnet (21,9 %) og på ungdomstrinnet (16 %). For noen utsagn finner vi at andelen elever som er «enige» eller «litt enige» er høyere på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet. Dette er utsagnene knyttet til lek (77,2 % mot 48,3 %) og å være god i idrett (89,3 % mot 74,0 %). En motsatt tendens finner vi for utsagnene knyttet til å lære om kroppen (57,0 % mot 72,7 %) og friluftsliv (64,3 % mot 83,4 %).

Resultatene fra lærerundersøkelsen viser at 42 (73,7 %) av lærerne er «enige» eller «litt enige» i utsagnet om at kroppsøvingfaget er viktig for å lære dans. Ser vi på lærerresultatene knyttet til lek, finner vi at flertallet er «enige» eller «litt enige» i at kroppsøving er viktig for å bli glad i å leke (87,7 %) og for å lære leker (89,5 %). Ses dette i forhold til hvilket trinn lærerne jobber på, finner vi at andelen lærere som er «enige» eller «litt enige» i begge utsagnene er høy på både barnetrinnet og ungdomstrinnet. For utsagnet om kroppsøvingfaget er viktig for at elevene skal bli gode i idrett, svarer 35,1 % at de er «enige» eller «litt enige» i dette. Ses dette i forhold til trinnet lærerne underviser på, finner vi at 33,3 % av lærerne som underviser på barnetrinnet er «enige» eller «litt enige» i utsagnet, mens den tilsvarende andelen for ungdomstrinnet er 38,5 %. For utsagnet om at kroppsøving er viktig for å lære om kroppen, svarer 98,2 % av lærerne at de er «enige» eller «litt enige» i dette. Ses dette i forhold til trinnet de underviser på, finner vi at alle lærerne på barnetrinnet er «enige» eller «litt enige» i dette, mens 92,3 % av ungdomstrinns lærerne er «enige» eller «litt enige» i dette. Når det gjelder utsagnet om at det er viktig med kroppsøving

for å lære friluftsliv, svarer 91,2 % av lærerne at de er «enige» eller «litt enige» i dette. Ses svarandelen i forhold til trinnet det undervises på, finner vi ingen forskjeller mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet.

Utsagnene «for å bli god i idrett», «for å komme i bedre form», og «for å få pause fra teorifag» skiller seg ut fra de andre fordi disse utsagnene ikke på samme måte som de andre kan relateres til mål for opplæringa i kroppsøvfingsfaget. Resultatene knyttet til disse utsagnene kommenteres derfor spesielt. 625 elever (83,2 %) og 20 lærere (35,1 %) er «enige» eller «litt enige» i utsagnet knyttet til «for å bli god i idrett». For utsagnet «for å få en pause fra teorifag» oppgir 553 elever (73,6 %) og 55 lærere (96,5 %) at de er «enige» eller «litt enige». Tilsvarende andel for utsagnet «for å komme i bedre form» er 722 elever (96,1 %) og 57 lærere (100,0 %).

Når skolelederne blir bedt om å ta stilling til tilsvarende utsagn, oppgir 35,7 % at de er «enige» eller «nokså enige» i at det er viktig for elevene å ha kroppsøving i skolen for å lære dans. For utsagnet om å lære å leke er tilsvarende tall 71,4 % og for utsagnet om å bli glad i å leke er andelen 100 %. For utsagnet knyttet til at kroppsøvfingsfaget er viktig for å bli god i idrett, svarer ingen at de er «enige» og 28,6 % at de er «litt enige» i dette. Når det gjelder utsagnet knyttet til å lære om kroppen, svarer 92,9 % av skolelederne at de er «enige» eller «litt enige» i dette. Resultatene viser også at alle skolelederne er «enige» eller «litt enige» i at det er viktig for elevene å ha kroppsøving i skolen for å lære friluftsliv.

I undersøkelsen ble det også spurt etter hva elevene synes de lærer i kroppsøvingstimene. Tabell 11 viser hvordan svarfordelingen ble:

Tabell 11. Hva synes du at du lærer i gymtimene - elever (N=751).

	Ja	Nei	Vet ikke
I gymtimen lærer jeg å leke	254 (33,8%)	332 (44,2%)	156 (22,0%)
I gymtimen lærer jeg å svømme	201 (26,8%)	483 (64,3%)	67 (8,9%)
I gymtimen lærer jeg at det er gøy å være i aktivitet	621 (82,7%)	66 (8,8%)	64 (8,5%)
I gymtimen lærer jeg fair-play	482 (64,2%)	106 (14,1%)	163 (21,7%)
I gymtimen lærer jeg ulike danser	169 (22,5%)	448 (59,7%)	134 (17,8%)
I gymtimen lærer jeg å være ute i naturen/friluftsliv	216 (28,8%)	354 (47,1%)	181 (24,1%)
I gymtimen lærer jeg mange forskjellige idretter	612 (81,5%)	79 (10,5%)	60 (8,0%)
I gymtimen lærer vi å respektere hverandre	484 (64,4%)	102 (13,6%)	165 (22,0%)
I gymtimen lærer vi om trening og en sunn livsstil	527 (70,2%)	85 (11,3%)	139 (18,5%)

I tabellen er høyeste andel for svarkategorien «ja» knyttet til utsagnene «i gymtimen lærer jeg at det er gøy å være i aktivitet» (82,7 %). Andelen av elever som velger denne svarkategorien er høyere på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet (88,0 % mot 74,7 %). Her finner vi ingen kjønnsforskjell. I undersøkelsen er lærerne spurt om «i hvilken grad fokuserer du på at elevene skal lære følgende i dine kroppsøvingstimer?». For svaralternativet «at det er gøy å være i aktivitet», svarer 98,2 % at de «i stor grad» eller «i noen grad» fokuserer på at elevene skal lære dette. I skoleleder-delen av undersøkelsen blir skolelederne bedt om å ta stilling til «i hvor stor grad opplever du at det fokuseres på at elevene skal lære følgende i kroppsøving ved din skole?». For svaralternativet «at det er gøy å være i aktivitet», svarer 92,9 % (13 av 14) at det fokuseres «i stor grad» eller «i noen grad» på dette. Når lærerne spørres om hvorfor de mener det er viktig for elevene å ha kroppsøving som skolefag, svarer 98,2 % at de er «enige» eller «litt enige» i at faget er viktig for at elevene skal ha det gøy. Tilsvarende andel blant skolelederne er 100 %.

Også en høy andel av elevene svarer «ja» på utsagnet «i gymtimen lærer jeg mange forskjellige idretter» (81,5 %). Vi finner ingen forskjell i andelen elever som velger dette svaralternativet på barnetrinn og ungdomstrinn. Analyserer vi derimot denne svarkategorien i forhold til elevenes kjønn, viser resultatene at en lavere andel jenter enn gutter velger å svare «ja» på dette utsagnet (77,0 % mot 85,6 %). I lærerundersøkelsen er det flere utsagn som kan korrespondere med elev-utsagnet om å lære mange forskjellige idretter. For utsagnet knyttet til at det hvorvidt lærerne fokuserer på at eleven skal lære mange forskjellige idretter, svarer 91,3 % at de «i stor grad» eller «i noen grad» fokuserer på dette. Når lærerne blir bedt om å ta stilling til utsagnet om at faget er viktig for å bli gode i idrett, svarer 35,1 % at de er «enige» eller «litt enige» i dette. For utsagnet knyttet til å lære allsidig idrettsaktivitet, oppgir 96,5 % at de er «enige» eller «litt enige». 93,0 % av lærerne svarer at de er «enige» eller «litt enige» i utsagnet «for å lære tradisjonelle idrettsaktiviteter». Resultatene fra skoleledere-delen av undersøkelsen samsvarer relativt godt med funnene fra lærerundersøkelsen.

Også for utsagnet «i gymtimen lærer vi om trening og en sunn livsstil» svarer et flertall av elevene «ja» (70,2 %). For denne svarkategorien finner vi ingen forskjeller når vi analyserer på barnetrinn og ungdomstrinn alene. Analyserer vi på kjønn, finner vi at en lavere andel jenter enn gutter svarer «ja» på utsagnet (63,7 % mot 76,2 %). Utslaget er størst på barnetrinnet der andelen jenter er 61,5 % mens andelen gutter er 79,8 %. På tilsvarende utsagn rettet mot lærerne, svarer 82,5 % at de fokuserer på dette «i stor grad» eller «i noen grad». Når lærerne blir spurt om de mener at det er viktig for elevene å ha kroppsøving for å lære om trening, svarer 93,0 % at de er «enige» eller «litt enige» i dette. Også her samsvarer funn fra skolelederundersøkelsen med lærerundersøkelsen.

For utsagnet «i gymtimen lærer jeg fair-play», svarer 64,4 % «ja». Fordelt på kjønn finner vi her en større andel gutter enn jenter som svarer «ja» (69,7 % mot 58,2 %). Samtidig er det en større andel jenter enn gutter som svarer «vet ikke» på dette utsagnet (26,3 % mot 17,4 %). Fordelt på klassetrinn er det større andel blant elevene på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet som svarer «ja» (74,0 % mot 57,6 %). Andelen elever som svarer «vet ikke» er større på barnetrinnet sammenlignet med andel elever på ungdomstrinnet (henholdsvis 27,9 % og 12,3 %). Jenter på barnetrinnet utgjør her den største undergruppen (34,3 %). For tilsvarende utsagn, svarer 96,4

% av lærerne at de fokuserer «i stor grad» eller «i noen grad» på dette. Samtlige skoleledere mener at det fokuseres «i stor grad» eller «i noen grad» på å lære fair play i kroppsøving ved deres skole. Blant lærerne finner vi at andelen som er «enige» eller «litt enige» i at faget er viktig for å lære fair-play er 98,2 %. Alle skolelederne er «enige» eller «nokså enige» i samme utsagnet.

Sammenligner vi utsagnet «i gymtimen lærer jeg fair-play» med utsagnet «i gymtimen lærer vi å respektere hverandre» i elevundersøkelsen, finner vi en tilnærmet lik andel som svarer «ja» (henholdsvis 64,4 % og 64,2 %). For utsagnet knyttet til å respektere hverandre, finner vi imidlertid små eller ingen forskjeller fordelt på kjønn og klassetrinn. Gjennomgående er andelen elever som velger svarkategorien «vet ikke» lavere for utsagnet knyttet til å respektere hverandre enn utsagnet knyttet til fair-play. I lærerdelen og lederdelen av undersøkelsen, oppgir samtlige respondenter at det fokuseres på at elevene skal lære å respektere hverandre «i stor grad» eller «i noen grad».

Når det gjelder fordelingen for svarkategorien «nei», finner vi at andelen elever som svarer «nei» er størst for utsagnet knyttet til å lære å svømme (64,3 %). Fordelt på kjønn og trinn, finner vi små forskjeller for denne svarkategorien. Men for svømming svarer likevel mer enn halvparten av elevene «nei» til utsagnene om hvorvidt de lærer dette i kroppsøvingstimen. Dette kommer vi tilbake til i diskusjonskapitlet. Når lærerne blir bedt om å angi i hvilken grad de fokuserer på at elevene skal lære å svømme, oppgir 15,8 % at de fokuserer på dette «i liten grad» eller «ikke i det hele tatt». Tilsvarende tall for skolelederne er 21,4 %.

For utsagnet «i gymtimen lærer jeg ulike danser» svarer 59,7 % av elevene «nei». Ses denne svarkategorien på utsagnet i forhold til kjønn, finner vi små forskjeller i andelen gutter og jenter som velger dette svaret. Fordelt på trinn finner vi at en større andel elever på barnetrinnet svarer «nei» sammenlignet med ungdomstrinnet (67,2 % mot 48,3 %). 19,3 % av lærerne oppgir at de fokuserer på å lære ulike danser «i liten grad» eller «ikke i det hele tatt», mens tilsvarende tall for skolelederne er 28,6 %. Når lærerne blir bedt om å ta stilling til om det er viktig for elevene å ha kroppsøving som skolefag for å lære dans, oppgir 26,3 % det er «litt uenige» eller «uenige». For tilsvarende utsagn til skolelederne, svarer 21,4 % «nokså enig» eller «uenig».

Når elevene blir bedt om å ta stilling til utsagnet «i gymtimen lærer jeg å være ute i naturen/friluftsliv», svarer 47,1 % av elevene «nei» til dette. Ses elevene som velger dette svaralternativet i forhold kjønn og trinn, finner vi gjennomgående en høyere andel jenter enn gutter både på barne- og ungdomstrinnet. 3,5 % av lærerne mener de «i liten grad» eller «ikke i det hele tatt» fokuserer på at elevene skal lære dette. Tilsvarende tall for skolelederne er 0 %. For lærerne finner vi at 8,8 % er «uenige» eller «litt uenige» i utsagnet om at kroppsøving er viktig for å lære friluftsliv. Ingen av skolelederne svarer at de er «uenige» eller «nokså uenige» i at kroppsøving er viktig for å lære friluftsliv.

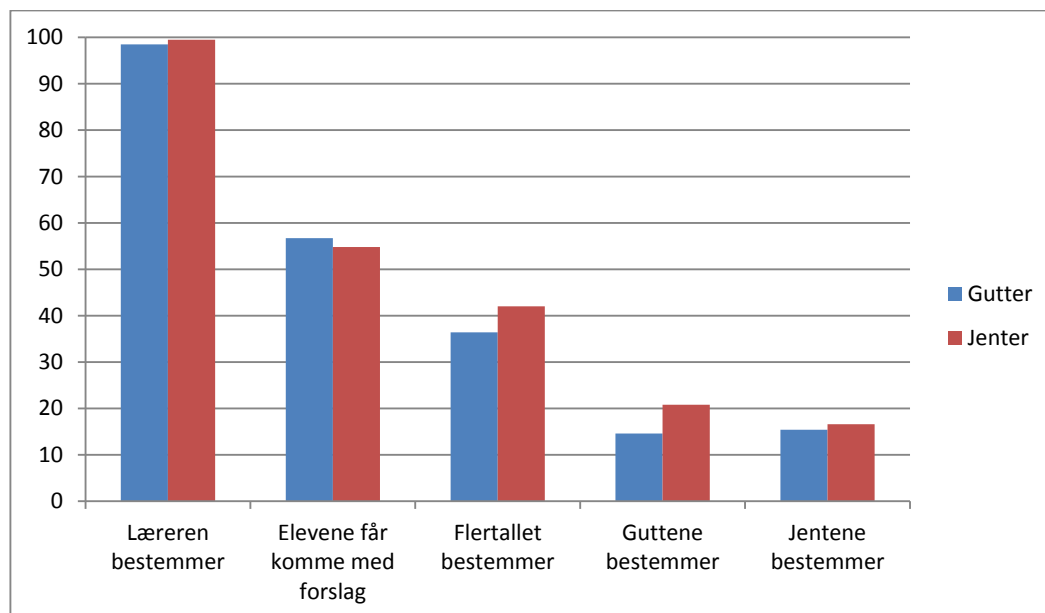
44,2 % av elevene svarer «nei» på utsagnet «i gymtimen lærer jeg å leke». Fordelt på kjønn finner vi små forskjeller. Derimot finner vi en høyere andel blant elever på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet som svarer «nei» på dette (48,3 % mot 41,5 %). 3,5 % av lærerne oppgir at de «i liten grad» eller «ikke i det hele tatt» fokuserer på at elevene skal lære dette. Tilsvarende tall for skolelederne er 0 %. I lærerundersøkelsen blir lærerne også bedt om å ta stilling til utsagnene om

kroppsøving er viktig som skolefag for «å bli glad i å leke» og «for å lære leker». Andelen som oppgir at de er «uenige» eller «litt uenige» i disse to påstandene er henholdsvis 12,3 % og 10,5 %. Ses dette i forhold til trinnet lærerne underviser på, finner vi små forskjeller for begge disse påstandene.

Hvem bestemmer innholdet i kroppsøvingstimene

I undersøkelsen ble elevene, lærerne og skolelederne spurt om hvem som bestemmer (elever) eller styrer (lærere og ledere) innholdet i kroppsøvingstimene. For elevene fordeler svaralternativene «ofte» og «av og til» seg som vist i figur 11:

Figur 11. Hvem bestemmer innholdet i kroppsøvingstimene - elever fordelt på kjønn. Prosent (N=751).



Figur 11 viser at både gutter og jenter opplever at læreren i stor grad bestemmer innholdet i kroppsøvingstimene. Samtidig opplever over halvparten av både guttene og jentene at de får komme med forslag til innhold i timene. Noen flere jenter (42,0 %) enn gutter (36,4 %) opplever at flertallet i klassen får lov til å være med å bestemme innholdet «av og til» eller «ofte». Noen flere jenter enn gutter opplever at guttene får bestemme «av og til» eller «ofte» (20,8 % mot 14,6 %), men ser vi på tilsvarende for om jenter får bestemme fordeler svarene seg likt mellom kjønnene.

Når vi fordeler på barne- og ungdomstrinnet, finner vi at elevene på ungdomstrinnet i større grad mener at læreren bestemmer «ofte» innholdet i timene sammenlignet med elever på barne-trinnet (91,7 % mot 73,8 %).

Når lærere og skoleledere ble bedt om å svare hvem som styrer undervisningen i kroppsøving, fordelte svarene seg som vist i tabell 12:

Tabell 12. Hvem styrer innholdet i kroppsøvingstimen - fordelt på lærere (N=57) og skoleledere (N=14).

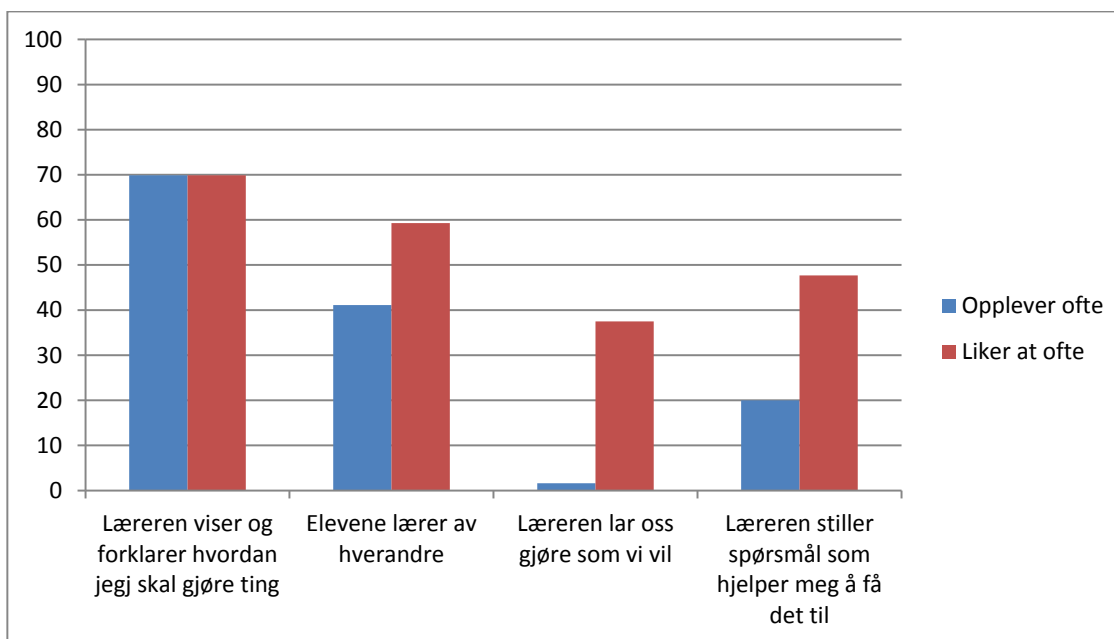
		Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke
Læreren bestemmer hva som skal gjøres i kroppsøvingstimen	Lærere (N=57)	55 (96,5%)	2 (3,5%)	-	-	-
	Skoleledere (N=14)	14 (100,0%)	-	-	-	-
Elevene får komme med forslag til hva de skal gjøre når kroppsøvingstimen begynner	Lærere (N=57)	1 (1,8%)	24 (42,1%)	20 (35,1%)	12 (21,1%)	-
	Skoleledere (N=14)	-	6 (42,9%)	5 (35,7%)	2 (14,3%)	1 (7,1%)
Flertallet i klassen bestemmer hva som skal gjøres i kroppsøvingstimen	Lærere (N=57)	2 (3,5%)	6 (10,5%)	34 (59,6%)	15 (26,3%)	-
	Skoleledere (N=14)	-	1 (7,1%)	7 (50,0%)	3 (21,4%)	3 (21,4%)
Guttene i klassen bestemmer hva som skal gjøres i kroppsøvingstimen	Lærere (N=57)	2 (3,5%)	6 (10,5%)	20 (35,1%)	29 (50,9%)	-
	Skoleledere (N=14)	-	-	6 (42,9%)	5 (35,7%)	3 (21,4%)
Jentene i klassen bestemmer hva som skal gjøres i kroppsøvingstimen	Lærere (N=57)	1 (1,8%)	7 (12,3%)	21 (36,8%)	28 (49,1%)	-
	Skoleledere (N=14)	-	-	6 (42,9%)	5 (35,7%)	3 (21,4%)

Samtlige lærere rapporterer at de «ofte» eller «av og til» selv bestemmer innholdet i kroppsøvingstimen. 42,1 % av lærerne rapporterer at de «av og til» lar elevene komme med forslag til hva de skal gjøre når timen begynner. Rundt 14 % av lærerne oppgir at flertallet, jentene eller guttene «av og til» eller «ofte» får bestemme hva som skal gjøres i kroppsøvingstimen. Tallene viser at skolelederne ser ut til å ha innsikt i hvordan kroppsøvingslærerne driver sin undervisning, da svært få svarer «vet ikke». Alle skolelederne rapporterer at det er lærerne som ofte bestemmer hva som skal gjøres i kroppsøvingstimen. 6 av 14 rapporterer at elevene «av og til» får komme med forslag når timen begynner. Så å si ingen av skolelederne rapporterer at flertallet, guttene eller jentene «ofte» eller «av og til» får bestemme hva som skal gjøres.

Undervisningsformer i faget

I undersøkelsen ble elevene spurt om hvor ofte de har ulike typer undervisningsformer i faget, samt hvordan de liker de ulike undervisningsformene. Figur 12 viser hva elevene opplever «ofte», og hva de «liker» knyttet til undervisningsformer:

Figur 12. Elevenes opplevelse av undervisningsformer «ofte» og hvilke undervisningsformer de liker å ha «ofte». Prosent (N=751).



Som figur 12 viser, opplever ca. 70 % av elevene at læreren «ofte» viser og forklarer hvordan ting skal gjøres i kroppsøvingsundervisning (instruksjon). 4 av 10 elever opplever også at undervisningen «ofte» tilrettelegges slik at de lærer av hverandre. En lav andel av elevene opplever at de «ofte» får gjøre som de selv vil i kroppsøvingsundervisningen. 1 av 5 elever opplever at læreren «ofte» stiller spørsmål som hjelper dem til å mestre oppgavene. Når man ser på hvordan elevene opplever undervisningen i kroppsøving, kontra hvordan de liker best at det er, er det tre punkter som skiller seg ut. Først og fremst rapporterer elevene at de i mye større grad «ofte» ønsker og «gjøre som vi vil» sammenlignet med hva de opplever at skjer i undervisningen. En høyere andel blant elevene rapporterer at de ofte liker å få spørsmål som «hjelper meg å få det til», sammenlignet med de som rapporterer at de opplever at de «ofte» får slik type undervisning. En høyere andel liker at de lærer av hverandre, sammenlignet med hvor mange som opplever at de «ofte» faktisk gjør det. For kategorien «læreren viser og forklarer hvordan jeg skal gjøre ting» er det ingen forskjell mellom hvordan elevene opplever at det ofte er, og hvordan de ønsker at de skal være ofte.

Fordelt på barne- og ungdomstrinn opplever flere elever på ungdomstrinnet at de «aldri» får gjøre som de vil, sammenlignet med elever på barnetrinnet (35,0 % mot 25,7 %). Utover dette er det små eller ingen forskjeller i opplevelse av de ulike påstandene mellom gutter og jenter samt elever på barne- og ungdomstrinnet.

Lærerne ble spurt hvordan de pleier å drive undervisning i kroppsøving. Svarene fordelte seg som vist i tabell 13:

Tabell 13. Hvordan driver du undervisning i kroppsøving - lærere (N=57).

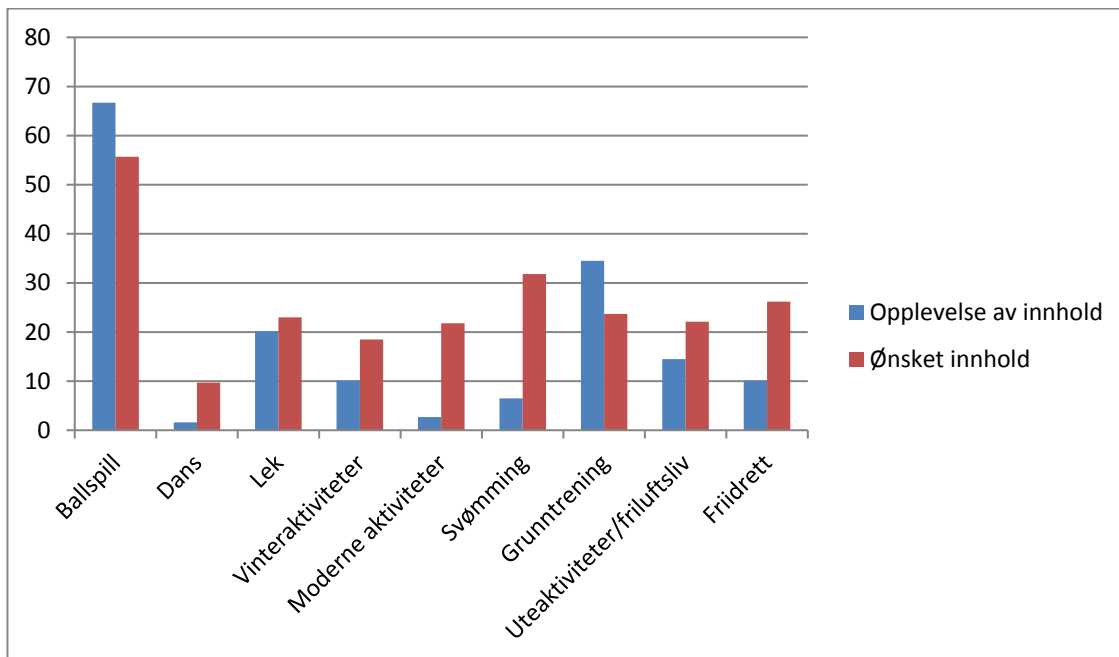
	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri
Jeg viser og forklarer (instruksjon)	47 (82,5%)	10 (17,5%)	-	-
Elevene lærer av hverandre	16 (28,1%)	37 (64,9%)	4 (7,0%)	-
Jeg stiller spørsmål som hjelper elevene å finne egne løsninger (oppgavebetinget læring)	7 (12,3%)	31 (54,4%)	18 (31,6%)	1 (1,8%)
Jeg tilrettelegger miljøet slik at elevene kan utforske selv (situasjonsbetinget læring)	10 (17,5%)	30 (52,6%)	16 (28,1%)	1 (1,8%)
Jeg overlater ansvaret til elevene	-	14 (24,6%)	26 (45,6%)	17 (29,8%)

Tabellen viser at lærerne rapporterer at den vanligste formen for undervisning i kroppsøving er at lærerne viser og forklarer hva som skal gjøres. Videre ser vi at 28,1 % av lærerne «ofte» legger opp til at elevene lærer av hverandre. Rundt 6 av 10 lærere rapporterer at de «ofte» eller «av og til» benytter oppgavebetinget- og situasjonsbetinget læring i kroppsøving. Videre ser vi at 14 lærere oppgir at de «av og til» overlater ansvaret til elevene. Når vi fordeler disse på trinn, ser vi at 11 av disse er lærere på ungdomstrinnet. Ser vi på spørsmålet om å stille spørsmål som hjelper elevene å finne egne løsninger oppgir 12,3 % av lærerne at de gjør dette «ofte».

Innhold og aktiviteter i kroppsøvingstimene

I undersøkelsen ble elevene spurt om opplevelse av innhold i kroppsøving og ønsket innhold. I figur 13 vises hvilke aktiviteter elevene opplevde å ha «ofte» og hvilke aktiviteter de ønsker å ha «ofte»:

Figur 13. Elevenes opplevelse av innhold «ofte» i kroppsøving og «ofte» ønsket innhold. Prosent (N=751).



Når det gjelder opplevelse av innhold svarer 501 (66,7 %) av elevene at de opplever å ha ballspill «ofte» i kroppsøvingundervisningen. Det er også en stor andel som opplever at de har grunntrening ofte (259 elever, 34,5 %). 152 elever (20,2 %) opplever å ha lek ofte, mens 109 elever (14,5 %) opplever å ha uteaktiviteter/friluftsliv ofte. For de resterende aktivitetene er det under 10 % som rapporterer at de har disse ofte. Dans og moderne aktiviteter skiller seg ut, med henholdsvis 12 elever (1,6 %) og 20 elever (2,7 %) som opplever at de har disse aktivitetene ofte.

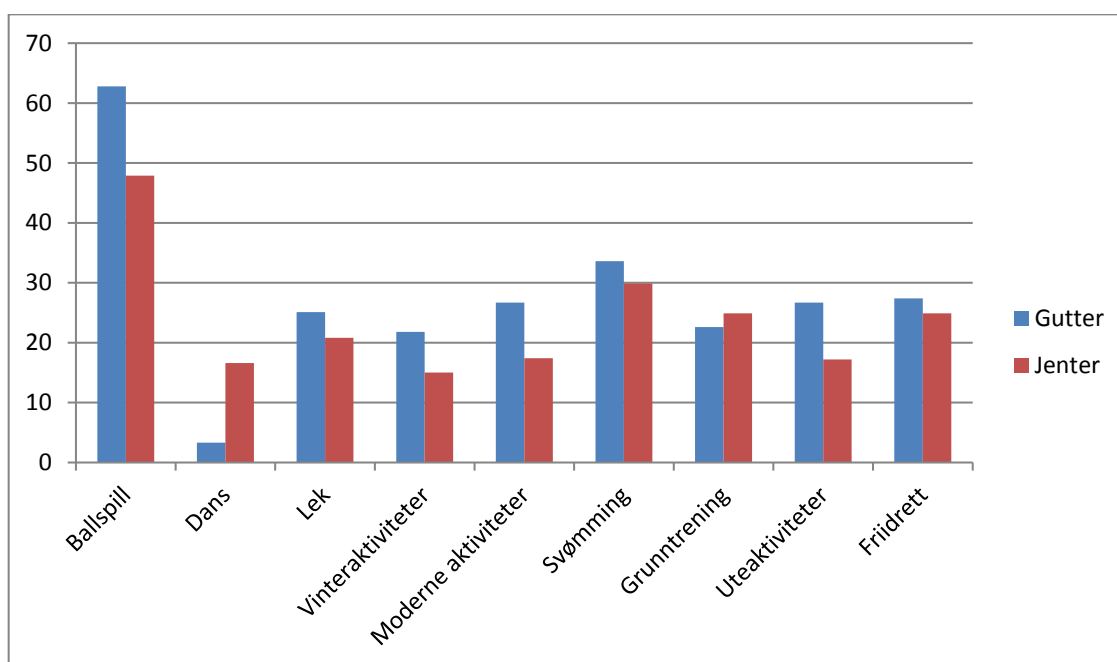
Fordelt på kjønn, viser resultatene at ca. 10 % høyere andel jenter på barnetrinnet opplever at de har ballspill «ofte» i kroppsøving sammenlignet med guttene. En motsatt tendens ser vi på aktiviteten dans på ungdomstrinnet, hvor 3,9 % av guttene opplever at de har dans «ofte», mens tilsvarende tall for jenter er 0. Utover dette er det små forskjeller mellom kjønn. Ved å fordele på barne- og ungdomstrinnet fant vi generelt lite forskjeller, men når det gjelder grunntrening opplever 45,6 % av elevene på ungdomstrinnet at de har dette ofte, mot 27,5 % på barnetrinnet.

Når det gjelder ønsket innhold viser figuren at elevene generelt sett virker å ønske et variert og allsidig innhold i kroppsøvingsundervisningen. Ballspill er den aktiviteten størst andel ønsker å ha ofte (418 elever, 55,7 %), mens 239 elever (31,8 %) ønsker å ha svømming ofte. Mellom 18–26 % ønsker å ha friidrett, lek, vinteraktiviteter, uteaktiviteter/friluftsliv, grunntrening og moderne aktiviteter ofte. 9,7 % oppgir at de ønsker å ha dans ofte.

Ved å sammenligne opplevelse av innhold med hva elevene ønsker, ser vi at lek er den aktiviteten der det er best samsvar. For ballspill og grunntrening ser vi at elevene ønsker å ha disse aktivitetene «ofte», men i noe mindre grad enn de opplever at de har dem. For de resterende aktivitetene er det større andeler som ønsker å ha disse «ofte» sammenlignet med andelen som opplever at de faktisk har det «ofte». Det største gapet mellom rapportert opplevelse av å ha aktiviteten «ofte» og ønsket om å ha aktiviteten «ofte» finner vi for aktivitetene; moderne aktiviteter, dans, svømming¹ og friidrett.

Ser vi på hvilke aktiviteter elevene ønsker «ofte» fordelt på kjønn, fordeler svarene seg som vist i figur 14:

Figur 14. Ønsket innhold «ofte» i kroppsøving - elever fordelt på kjønn. Prosent (N=751).



Generelt er det en tendens at flere av guttene ønsker aktivitetene «ofte» sammenlignet med jentene. Den største forskjellen finner vi i ballspill, hvor en 14,9 % større andel blant guttene ønsker ballspill «ofte» sammenlignet med jentene. Det er bare i dans og grunntrening hvor større

¹ Når det gjelder svømming er det viktig å være klar over at det er flere forhold som kan påvirke svarene angående svømmeundervisningen. For eksempel når på året svømmeundervisningen ligger (elevene kan for eksempel ikke ha hatt svømmeundervisning dette skoleåret når undersøkelsen ble gjennomført), samt ulike rammebetingelser som kan påvirker omfang og tidspunkt for svømmeundervisningen.

andeler blant jentene ønsker å ha disse aktivitetene «ofte». Den klart største forskjellen finner vi i dans, hvor 16,6 % av jentene ønsker å ha dans «ofte» sammenlignet med 3,3 % blant guttene. Det er viktig å være klar over denne kjønnsforskjellen når man leser figur 14 ovenfor.

Når vi fordeler hvorvidt elevene ønsker en aktivitet «ofte» på barne- og ungdomstrinnet, er det en gjennomgående tendens at elevene på barnetrinnet ønsker mer av det meste. Særlig ser vi denne tendensen i vinteraktiviteter og svømming, der elevene på barnetrinnet ønsker dette i større grad enn elever på ungdomstrinnet. Unntaket er for aktivitetene «dans» og «moderne aktiviteter» der en større andel av elevene på ungdomstrinnet ønsker disse ofte enn hva tilfellet er på barnetrinnet.

Når det gjelder friidrett ønsker om lag dobbelt så mange barneskoleelever denne aktiviteten «ofte» sammenlignet med elever på ungdomstrinnet. Fordeler vi både på barne- og ungdomstrinnet og kjønn, er det små forskjeller på de ulike aktivitetene bortsett fra dans hvor 21,6 % jenter i ungdomstrinnet ønsker dans ofte mot 13,1 % i barnetrinnet.

For dans er det funnene i denne delen av undersøkelsen (figur 13 og 14) verdt å se i sammenheng med andre funn. Det er et gjennomgående mønster i undersøkelsen (se også figur 9 og 10 og tabell 11) at når det spørres om dans, så scorer denne aktiviteten lavt i forhold til hva kroppsøvfaget er og skal være.

Aktiviteter og undergrupper av aktiviteter

I forhold til undergrupper av aktivitetskategorier, har vi tatt for oss de ulike aktivitetsgruppene med de tilhørende undergruppene.

717 elever oppgir at de har ballspill «ofte» eller «av og til» i kroppsøvingen. Disse fikk et tillegsspørsmål knyttet til hvilket ballspill de har oftest. Svarene fordelte seg som vist i tabell 14:

Tabell 14. Hvilket ballspill har du oftest - elever fordelt på barnetrinn (n=432) og ungdomstrinn (n=285).

	Fotball	Håndball	Basketball	Volleyball	Innebandy	Balleker
Barnetrinn	95 (22,0%)	7 (1,6%)	30 (6,9%)	6 (1,4%)	35 (8,1%)	259 (60,0%)
Ungdomstrinn	41 (14,4%)	1 (0,4%)	45 (15,8%)	29 (10,2%)	37 (13,0%)	132 (46,3%)
Totalt	136 (19,0%)	8 (1,4%)	75 (10,5%)	35 (4,9%)	72 (10,0%)	391 (54,5%)

Tabellen viser at balleker er den ballaktiviteten elevene oppgir å ha oftest, både på barne- og ungdomstrinnet, men i noe større grad på barnetrinnet (henholdsvis 60,0 % og 46,3 %). Totalt sett er fotball den aktiviteten som drives oftest etter balleker, men tabellen viser store forskjeller på barne- og ungdomstrinnet. På barnetrinnet er fotball det ballspillet som har størst plass, mens basketball og innebandy har noe plass. Håndball og innebandy er nærmest fraværende på barnetrinnet. Når det gjelder ungdomstrinnet er bildet ganske annerledes. Her er det en mye jevnere fordeling av ballspillene, foruten håndball som kun en elev opplever å ha oftest. Det kan dermed se ut som elever på ungdomstrinnet opplever at de får en mer allsidig undervisning i ballaktiviteter sammenlignet med barneskoleelever.

Tabell 15. Hvilket ballspill ønsker du oftest - elever fordelt på barnetrinn (n=432) og ungdomstrinn (n=285).

	Fotball	Håndball	Basketball	Volleyball	Innebandy	Balleker
Barnetrinn	163 (39,4%)	31 (7,5%)	17 (4,1%)	18 (4,3%)	26 (6,3%)	150 (36,2%)
Ungdomstrinn	64 (24,8%)	28 (10,9%)	28 (10,9%)	23 (8,9%)	37 (14,3%)	72 (27,9%)
Totalt	227 (33,8%)	59 (8,8%)	45 (6,7%)	41 (6,1%)	63 (9,4%)	222 (33,0%)

Av tabellen ser vi at fotball og balleker er de to ballspillene den høyeste andelen av elevene på barnetrinnet ønsker oftest (henholdsvis 39,4 % og 36,2 %). For ungdomstrinnet finner vi det samme, men her fordeler elevene seg også jevnere på alle svaralternativene.

Elevene ble også spurt om hvor ofte de har uteaktiviteter/friluftsliv. Her oppgir 540 elever (71,9 %) at de har slike aktiviteter «ofte» eller «av og til». Disse ble så spurt om hvilken uteaktivitet (sykling, tur utenfor skolen og orientering med kart) de har oftest. Tabell 16 viser hvordan svarene fordelte seg på barne- og ungdomstrinnet:

Tabell 16. Uteaktivitet oftest (sykling, turer utenfor skolen og orientering) - elever fordelt på barnetrinn (n=333) og ungdomstrinn (n=207).

	Sykling	Tur utenfor skolen	Orientering med kart
Barnetrinnet	117 (35,1%)	124 (37,2%)	92 (27,6%)
Ungdomstrinnet	46 (22,2%)	21 (10,1)	140 (67,6%)
Totalt	163 (30,2%)	145 (26,9%)	232 (43,0%)

Tabellen viser at de tre aktivitetene fordeler seg relativt jevnt på barnetrinnet. På ungdomstrinnet ser vi derimot at orientering med kart er den mest fremtredende aktiviteten. Det kan dermed se ut som sykling og turer utenfor skolen på barnetrinnet erstattes av orientering med kart på ungdomstrinnet.

De øvrige aktivitetskategoriene og undergruppene presenteres skriftlig (ikke i tabeller/figurer).

På spørsmål om hvor ofte elevene har danseaktiviteter i gymtimen, svarer 153 elever (20,4 %) at de opplever å ha det «ofte» eller «av og til». Blant disse 153 elevene opplever 36,6 % at de har aerobic (trening til musikk i sal) oftest og 29,4 % at de oftest har folkedans. Tilsvarende tall for break dans/hip hop/popping og sangleker er henholdsvis 19,0 % og 15,0 %.

Resultatene for kategorien «lek» viser at 466 (62,1 %) av elevene oppgir at de har lek «ofte» eller «av og til» i kroppsøvingstimene. Ser man på hvordan de ulike lektypene fordeler seg, sier 51,9 % av elevene at de har regelleker oftest, 38,4 % sier de har stafetter oftest, mens 9,6 % svarer at de oftest har fri lek. Fordeler man svarkategoriene på barne- og ungdomstrinn, ser man at elevene opplever mer fri lek (12,1 % mot 6,0 %) og stafetter (44,7 % mot 28,8 %) på barnetrinnet, mens regelleker dominerer mer på ungdomstrinnet (65,2 % mot 43,3 %).

Når det gjelder vinteraktiviteter, finner vi at ski er den mest brukte vinteraktiviteten for alle elever (72,7 % for barnetrinnet og 83,2 % for ungdomstrinnet). For aktiviteten skøyter, oppgir 45 elever (10,8 %) at dette er den aktiviteten de har oftest. En høyere andel elever på barnetrinnet (14,7 %) enn på ungdomstrinnet (3,6 %) opplever at aking er som den vinteraktiviteten man har oftest. Totalt 8 elever opplever at de har aktivitetene slalåm, telemark og snowboard oftest.

Ser vi på de moderne idrettsaktiviteter, er det en liten gruppe som svarer at de gjør dette «ofte» eller «av og til» (til sammen 67 elever, 8,9 %). Ser vi på hvilke type moderne idrettsaktiviteter disse 68 elevene har hatt oftest, peker yoga (32 elever, 47,8 %) og klatring (19 elever, 38,4 %) seg ut. Vi har imidlertid her ikke sett på undergrupper av kjønn og/eller trinn, da disse utvalgene blir veldig små.

For aktiviteten grunntrening, finner vi at 629 elever opplever å ha dette «ofte» eller «av og til». Disse elevene oppgir videre at styrketrening har en betydelig større plass enn jogging (69,7 % mot 30,3 %). Styrketrening er noe mer utbredt på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet (77,4 % mot 64,1 %).

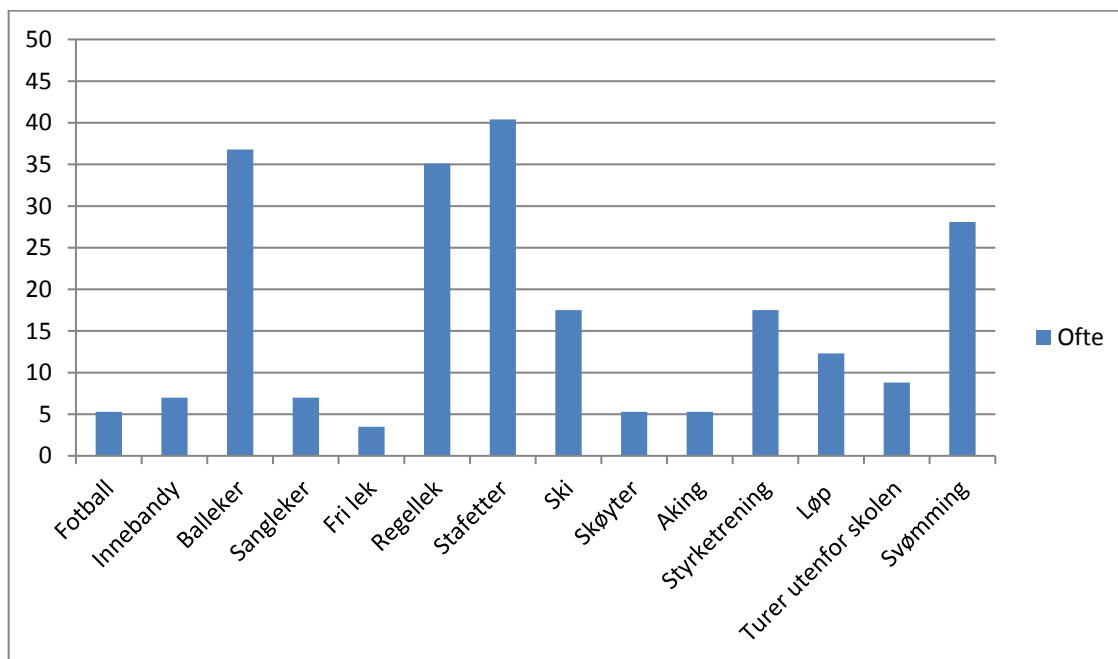
398 elever (53,0 %) av elevene oppgir at de har friidrett «ofte» eller «av og til». For denne elevgruppen finner vi ikke særlige forskjeller mellom undergrupper av kjønn eller trinn.

Når det gjelder svømming, er dette en svarkategori som det kan herske noe usikkerhet rundt (se fotnote 1). Vi finner likevel at 110 elever (14,6 %) oppgir at de har denne aktiviteten «ofte» eller «av og til».

Hvilke aktiviteter lærerne rapporterer å bruke ofte og aldri i kroppsøvningsundervisningen

I undersøkelsen ble lærerne spurt hvor ofte de har følgende aktiviteter i kroppsøvningsundervisningen? Figuren under viser hvilke aktiviteter lærerne svarte de har «ofte»:

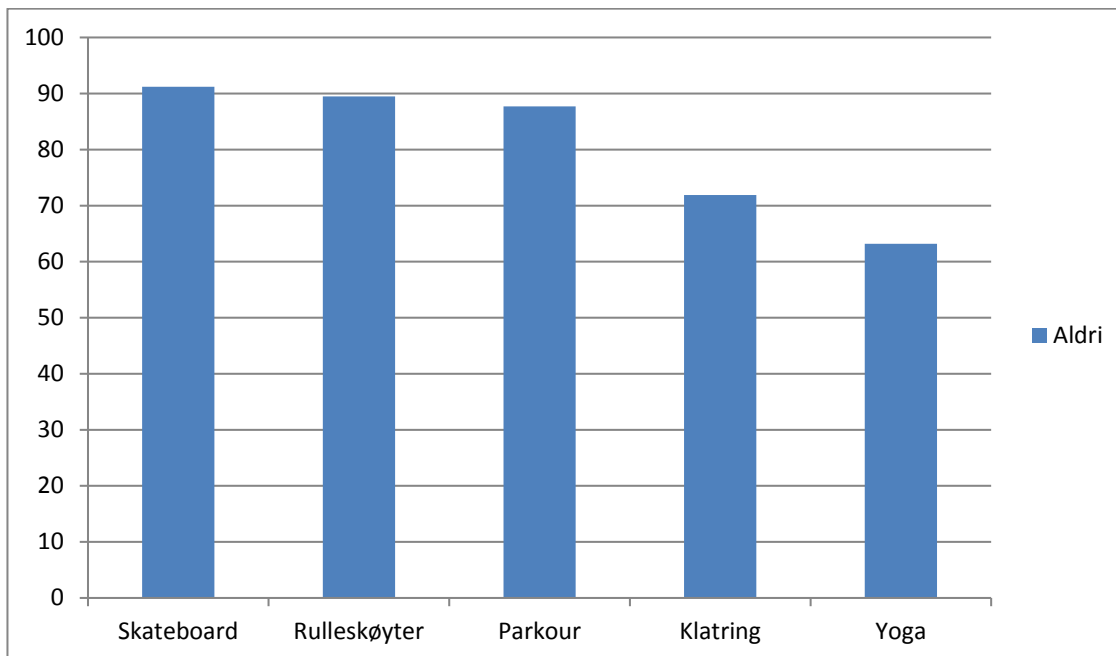
Figur 15. Hvilke aktiviteter har du «ofte» i kroppsøvningsundervisningen - lærere. Prosent (N=57).



Figur 15 viser at 35 % eller mer av lærerne rapporterer at de ofte har stafetter, balleker og regelleker i kroppsøvningsundervisningen. 16 (28,1 %) rapporterer at de ofte har svømming mens 10 lærere (17,5 %) rapporterer at de ofte har ski eller styrketrening. 7 (12,3 %) av lærerne rapporterer at de ofte har løp/jogging som grunntrening. For de resterende aktivitetene er det under 10 % som rapporterer at de driver med disse ofte. Det er verdt å presisere at for følgende aktiviteter, som ikke framkommer av tabellen, er det en eller ingen lærere som rapporterer at de ofte driver med disse: håndball, basketball, volleyball, tennis/badminton, aerobic, folkedans, breakdance/hip-hop/popping, alpint/telemark, snowboard, skateboard/longboard, rulleskøyter, parkour, klatring, yoga, sykling, orientering og friidrett.

Ser vi på hvilke moderne aktiviteter lærerne rapporterer at de «aldri» har i kroppsøvingstimene, fordeler tallene seg slik:

Figur 16. Hvilke moderne aktiviteter har du «aldri» i kroppsøvingsundervisningen - lærere. Prosent (N=57).



Figuren viser at en stor andel lærere «aldri» har skateboard, rulleskøyter og parkour i kroppsøvingsundervisningen (rundt 90 %). Det er en noe mindre andel som «aldri» har klatring og yoga, men figuren viser allikevel at dette også er aktiviteter som elevene nærmest aldri møter i kroppsøvingsundervisningen.

Hva påvirker valg av innhold i timene (rammefaktorer)

I undersøkelsen ble lærere og skoleledere spurt i hvilken grad ulike faktorer påvirker valg av innhold i kroppsøvingsundervisningen. Når det gjelder faktorer som påvirker valg av innhold i kroppsøvingsundervisningen, har vi valgt å kommentere disse i tre grupperinger som omhandler læreplanrelaterte faktorer, didaktiske faktorer og andre faktorer.

Læreplanrelaterte faktorer

Tabell 17. Hvordan påvirker ulike læreplanrelaterte faktorer valg av innhold i kroppsøvingstimen - lærere (N=57) og skoleledere (N=14).

		I stor grad	I noen grad	Verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
Læreplanen	Lærere	19 (33,3%)	35 (61,4%)	1 (1,8%)	2 (3,5%)	-	-
	Skoleledere	9 (64,3%)	4 (28,6%)	-	1 (7,1%)	-	-
Lokale læreplaner	Lærere	16 (28,1%)	14 (24,6%)	9 (15,8%)	8 (14,0%)	10 (17,5%)	-
	Skoleledere	4 (28,6%)	3 (21,4%)	3 (21,4%)	1 (7,1%)	3 (21,4%)	-
Elevenes forutsetninger	Lærere	17 (29,8%)	27 (47,4%)	6 (10,5%)	7 (12,3%)	-	-
	Skoleledere	1 (7,1%)	7 (50,0%)	2 (14,3%)	3 (21,4%)	1 (7,1%)	-
Fysiske forhold ved skolen	Lærere	29 (50,9%)	23 (40,4%)	2 (3,5%)	3 (5,3%)	-	-
	Skoleledere	3 (21,4%)	8 (57,1%)	2 (14,3%)	1 (7,1%)	-	-

De fleste lærerne oppgir at læreplanen «i noen grad» påvirker valg av innholdet i kroppsøvingundervisningen (61,4 %). Flere skoleledere enn lærere mener at læreplanen «i stor grad» påvirker valg av innhold i kroppsøvingstimene (64,3 % mot 33,3 %). Når det gjelder i hvilken grad lokale læreplaner påvirker valg av innhold, er det stor spredning i svarene blant både lærerne og skolelederne. I lærerdelen av undersøkelsen ble det også spurt om det var utarbeidet lokale læreplaner ved skolen. Andelen lærere som svarte «nei» til dette var høyere på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet (40,9 % mot 15,4 %). Om elevenes forutsetninger, sier 47,4 % av lærerne at de «i noen grad» tar hensyn til elevenes forutsetninger i valg av innhold i kroppsøvingundervisningen. 29,8 % sier de «i stor grad» gjør dette, mens en del av lærerne svarer at de «verken stor eller liten grad» eller «i liten grad» tar hensyn til elevenes forutsetninger når de bestemmer innholdet i kroppsøvingstimene (10,5 % og 12,3 %). Det er kun en skoleleder (7,1 %) som mener at elevenes forutsetninger «i stor grad» påvirker valg av innhold, mens 50,0 % mener det hensynstas «i noen grad». De aller fleste lærerne og skolelederne rapporterer at de «i stor grad» eller «i noen grad» tar hensyn til fysiske forhold ved skolen ved valg av innhold i kroppsøvingundervisningen.

Didaktiske faktorer

Tabell 18. Hvordan påvirker ulike didaktiske faktorer valg av innhold i kroppsøvingstimen - lærere (N=57) og skoleledere (N=14).

		I stor grad	I noen grad	Verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
Tid til planlegging	Lærere	17 (29,8%)	18 (31,6%)	11 (19,3%)	7 (12,3%)	4 (7,0%)	
	Skoleledere	2 (14,3%)	3 (21,4%)	5 (35,7%)	1 (7,1%)	2 (14,3%)	1 (7,1%)
Tid til gjennomføring	Lærere	25 (43,9%)	26 (45,6%)	2 (3,5%)	2 (3,5%)	2 (3,5%)	-
	Skoleledere	2 (14,3%)	5 (35,7%)	5 (35,7%)	1 (7,1%)	1 (7,1%)	-
Klassestørrelse	Lærere	22 (38,6%)	24 (42,1%)	7 (12,3%)	3 (5,3%)	1 (1,8%)	-
	Skoleledere	2 (14,3%)	6 (42,9%)	3 (21,4%)	2 (14,3%)	1 (7,1%)	-
Antall gutter og jenter	Lærere	2 (3,5%)	13 (22,8%)	9 (15,8%)	21 (36,8%)	12 (21,1%)	-
	Skoleledere	-	1 (7,1%)	3 (21,4%)	7 (50,0%)	3 (21,4%)	-
Utstyr som er tilgjengelig	Lærere	41 (71,9%)	15 (26,3%)	1 (1,8%)	-	-	-
	Skoleledere	5 (35,7%)	6 (42,9%)	1 (7,1%)	1 (7,1%)	-	1 (7,1%)
Lærerens/min kompetanse	Lærere	22 (38,6%)	28 (49,1%)	3 (5,3%)	3 (5,3%)	1 (1,8%)	-
	Skoleledere	6 (42,9%)	8 (57,1%)	-	-	-	-
Elevers ønsker og meninger	Lærere	1 (1,8%)	22 (38,6%)	19 (33,3%)	15 (26,3%)	-	-
	Skoleledere	-	6 (42,9%)	1 (7,1%)	6 (42,9%)	-	1 (7,1%)
Den frivillige idretten	Lærere	-	6 (10,5%)	14 (24,6%)	21 (36,8%)	16 (28,1%)	-
	Skoleledere	-	1 (7,1%)	5 (35,7%)	6 (42,9%)	1 (7,1%)	1 (7,1%)

29,8 % av lærerne rapporterer at tid til planlegging «i stor grad» påvirker valg av innhold i undervisningen, mens 31,6 % sier det «i noen grad» påvirker innholdet. Blant skolelederne oppgir den største andelen (35,7 %) at de opplever at tid til planlegging i «verken stor eller liten grad» påvirker valg av innhold i kroppsøvingstimene. Lærerne oppgir at tid til gjennomføring er en viktig faktor for valg av innhold. 43,9 % sier at det «i stor grad» påvirker innholdet, mens 45,6 % sier det «i noen grad» påvirker valg av innhold. En mindre andel blant skolelederne rapporterer at tid til gjennomføring «i stor grad» påvirker valg av innholdet sammenlignet med lærerne (14, 3 % mot 43,9 %). En større andel blant lærerne oppgir at klassestørrelse «i stor grad» påvirker valg av innholdet i kroppsøvingundervisningen sammenlignet med skolelederne (38,6 % mot 14,3 %). Verken lærere eller skoleledere anser antall gutter og jenter som en særlig viktig faktor for valg av innhold i kroppsøving. 71,9 % av lærerne rapporterer at tilgjengelig utstyr «i stor grad» påvirker valg av innhold, mot 35,7 % blant skolelederne. Rundt 4 av 10, både blant lærere og skoleledere,

oppgir at lærerens egen kompetanse «i stor grad» påvirker valg av innhold. Elevenes ønsker og meninger synes ikke å være en faktor som påvirker innholdet i særlig stor grad, da tilnærmet ingen lærere og ingen skoleledere rapporterer at denne faktoren påvirker valget av innhold «i stor grad». Den frivillige idretten synes ikke å spille noen særlig stor rolle for valg av innhold i kroppsøvingstimene i Elverum kommune ifølge lærerne og skolelederne. Kun små andeler blant begge grupper rapporterer at denne faktoren «i stor grad» eller «i noen grad» påvirker valg av innholdet i kroppsøving, selv om andelen er noe større blant lærerne.

Andre faktorer

Tabell 19. Hvordan påvirker andre faktorer valg av innhold i kroppsøvingstimen - lærere (N=57) og skoleledere (N=14).

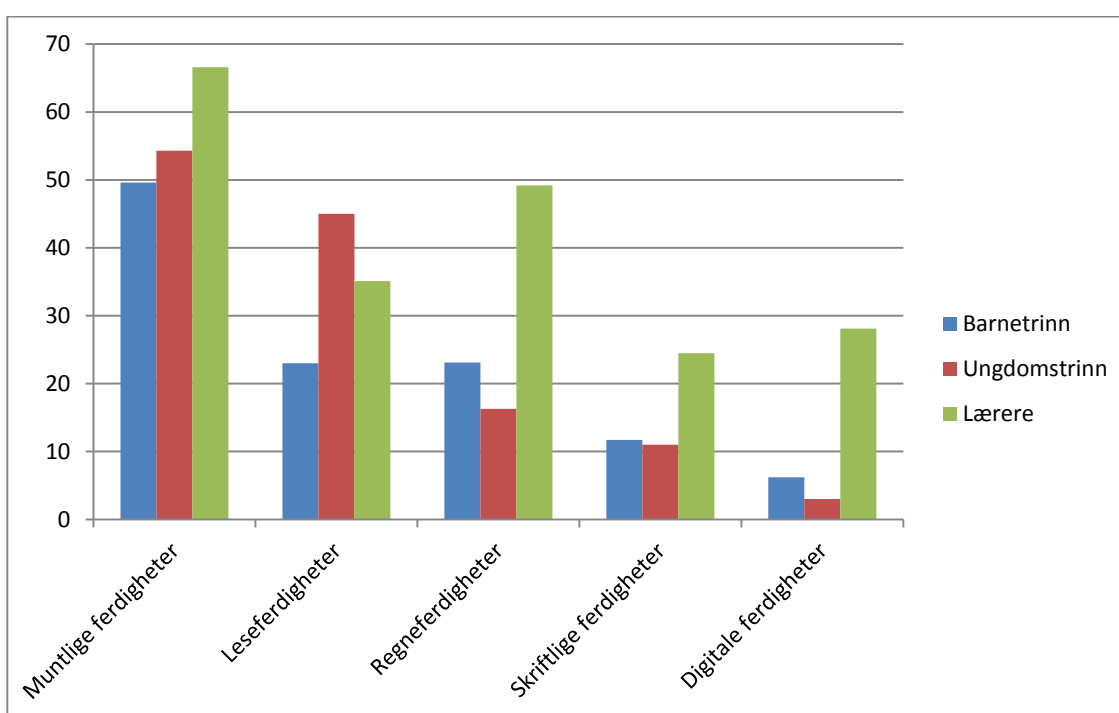
		I stor grad	I noen grad	Verken stor eller liten grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
Kollegers meninger	Lærere	-	8 (14,0%)	9 (15,8%)	25 (43,9%)	15 (26,3%)	-
	Skoleledere	-	4 (28,6%)	6 (42,9%)	3 (21,4%)	1 (7,1%)	-
Skoleleders meninger	Lærere	1 (1,8%)	11 (19,3%)	14 (24,6%)	16 (28,1%)	15 (26,3%)	-
	Skoleledere	1 (7,1%)	5 (35,7%)	4 (28,6%)	2 (14,3%)	1 (7,1%)	1 (7,1%)
Etter/videreutd.	Lærere	3 (5,3%)	12 (21,1%)	13 (22,8%)	15 (26,3%)	14 (24,6%)	-
	Skoleledere	-	7 (50,0%)	4 (28,6%)	1 (7,1%)	1 (7,1%)	1 (7,1%)
Kommunens og skolens satsningsområder	Lærere	5 (8,8%)	21 (36,8%)	17 (29,8%)	9 (15,8%)	5 (8,8%)	-
	Skoleledere	-	7 (50,0%)	4 (28,6%)	1 (7,1%)	-	2 (14,3%)
Foreldres meninger	Lærere	1 (1,8%)	3 (5,3%)	13 (22,8%)	20 (35,1%)	20 (35,1%)	-
	Skoleledere	-	-	5 (35,7%)	4 (28,6%)	4 (28,6%)	1 (7,1%)

En større andel blant skolelederne opplever at kollegers meninger «i noen grad» påvirker valg av innhold i kroppsøvingstimene sammenlignet med lærerne (28,6 % mot 14,0 %). Det samme mønsteret gjelder om hvorvidt skoleleders meninger påvirker valg av aktiviteter, hvor 35,7 % av skolelederne mener dette «i noen grad» påvirker innholdet mot 19,3 % blant lærerne. Lærerne rapporterer ikke at etter/videreutdanning i særlig grad påvirker valg av innhold i kroppsøvingundervisningen (26,3 % svarer «i liten grad» og 24,6 % svarer «ikke i det hele tatt»). Dette er litt forskjellig fra skolelederne, hvor halvparten rapporterer at videre-/ etterutdanning «i noen grad» påvirker valg av innhold. Halvparten av skolelederne oppgir at kommunens og skolens satsningsområder «i noen grad» påvirker valg av innhold i kroppsøving, mens blant lærerne oppgir 36,8 % det samme. Foreldres meninger synes å spille en mindre rolle for valg av innhold i kroppsøvingstimene i Elverum kommune ifølge lærerne og skolelederne. Kun små andeler blant lærerne rapporterer at disse faktorene «i stor grad» eller «i noen grad» påvirker valg av innholdet i kroppsøving.

Grunnleggende ferdigheter

I undersøkelsen ble elever, lærere og skoleledere spurt i hvor stor grad de jobber med eller opplever at det jobbes med grunnleggende ferdigheter i kroppsøving. Figuren under viser prosent elever som «ofte» eller «av og til» opplever at det jobbes med grunnleggende ferdigheter (jf. s.4) i kroppsøving fordelt på barne- og ungdomstrinn, og andelen lærere som «i stor grad» eller «i noen grad» rapporterer at de jobber med grunnleggende ferdigheter i kroppsøving:

Figur 17. Andel elever som «ofte» eller «av og til» opplever at det jobbes med grunnleggende ferdigheter i kroppsøving fordelt på barne- og ungdomstrinn (barnetrinn n=451 og ungdomstrinn n= 300) samt andelen lærere (N=57) som i «stor grad» eller «noen grad» rapporterer at de jobber med grunnleggende ferdigheter i kroppsøving. Prosent.



Figur 17 viser at andelen elever som opplever at det jobbes med grunnleggende ferdigheter i kroppsøvingsundervisningen generelt sett ligger under 50 %. Muntlige ferdigheter, som innebærer å fortelle og snakke sammen om det de gjør i kroppsøvingsundervisningen, er den grunnleggende ferdigheten elevene opplever at de jobbes mest med. Elevene i undersøkelsen opplever at det jobbes minst med skriftlige- og digitale ferdigheter. Fordelt på trinn viser figuren at det jobbes noe mer med leseferdigheter på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet.

Blant lærerne finner vi at en større andel lærere enn elever rapporterer at det jobbes med alle de grunnleggende ferdighetene bortsett fra leseferdighet der en større andel av elevene på ungdomstrinnet opplever at dette jobbes mer med enn hva tilfellet er for lærerne. Størst forskjell mellom hva lærere rapporterer at det jobbes med og hva elevene opplever skjer, finner vi på regne- og digitale ferdigheter. Samtidig er det også ulike oppfatninger mellom lærerne og elevene når det

gjelder skriftlige ferdigheter. For svarkategorien «ikke i det hele tatt», utgjør skriftlige og digitale ferdigheter de grunnleggende ferdighetene som høyest andel lærere velger, henholdsvis 17 og 15 lærere (29,8 % og 26,3 %).

Ser vi på hva skolelederne svarer på deres opplevelse av i hvilken grad det jobbes med grunnleggende ferdigheter i kroppsøvingsundervisningen viser tall fra undersøkelsen at i gjennomsnitt kun 1 av 5 skoleledere svarer at de «ikke vet» i hvilken grad det jobbes med dette. Skriftlige ferdigheter er den grunnleggende ferdigheten skolelederne opplever at det jobbes minst med, da ingen svarer at det skjer «i stor grad» og kun 1 av 14 svarer at det skjer «i noen grad». For de resterende fire grunnleggende ferdighetene svarer rundt 5 av 14 at det jobbes med disse «i noen grad». Det er en gjennomgående trend at skolelederne opplever at det jobbes mindre med grunnleggende ferdigheter i kroppsøvingsundervisningen sammenlignet med hva lærerne rapporterer at de gjør.

Vurdering og karaktersetting

Når det gjelder vurdering og karaktersetting i kroppsøving, er det kun elever, lærere og skoleledere på ungdomstrinnet som har fått spørsmål om dette i undersøkelsen. I fremstillingen under tar vi for oss hva hver av disse gruppene svarer på de spørsmålene de har fått om denne tematikken.

Hva elevene på ungdomstrinnet opplever legges til grunn for vurdering og karaktersetting

Elevene på ungdomstrinnet ble spurt i hvor stor grad de opplever at læreren legger ulike faktorer til grunn for vurdering/karaktersetting i kroppsøving. Svarene fordelte seg som vist i tabell 20:

Tabell 20. I hvor stor grad opplever du at læreren legger følgende faktor til grunn for vurdering - elever fordelt på ungdomstrinn (n=300).

	Stor grad/noen grad	Verken stor eller liten grad	Liten/ ikke i det hele tatt	Vet ikke
Innsats				
8. trinn	87 (81,3%)	1 (0,9%)	1 (0,9%)	18 (16,8%)
9. trinn	93 (86,9%)	7 (6,5%)	3 (2,8%)	4 (3,7%)
10. trinn	73 (84,9%)	9 (10,5%)	1 (1,2%)	3 (3,5%)
Ferdigheter				
8. trinn	54 (50,5%)	21 (19,6%)	10 (9,3%)	22 (20,6%)
9. trinn	86 (80,4%)	15 (14,0%)	2 (1,8%)	4 (3,7%)
10. trinn	54 (62,7%)	31 (36,0%)	8 (9,3%)	4 (4,7%)
Kunnskap				
8. trinn	55 (48,4%)	20 (18,7%)	11 (10,3%)	21 (19,6%)
9. trinn	59 (55,1%)	27 (25,2%)	14 (13,1%)	7 (6,5%)
10. trinn	47 (54,7%)	25 (29,1%)	9 (10,4%)	5 (5,8%)
Fysiske tester				
8. trinn	69 (64,5%)	8 (7,5%)	10 (8,5%)	20 (18,7%)
9. trinn	88 (82,2%)	13 (12,1%)	2 (1,9%)	4 (3,7%)
10. trinn	51 (59,3%)	16 (18,6%)	14 (16,3%)	5 (5,8%)
Teoriprøver				
8. trinn	41 (38,3%)	10 (9,3%)	22 (20,5%)	34 (31,8%)
9. trinn	42 (39,3%)	20 (18,7%)	32 (29,9%)	13 (12,1%)
10. trinn	23 (26,8%)	16 (18,6%)	33 (38,3%)	14 (16,3%)
Mine forutsetninger				
8. trinn	60 (56,0%)	12 (11,2%)	5 (4,6%)	30 (28,0%)
9. trinn	58 (54,2%)	23 (21,5%)	14 (13,1%)	12 (11,2%)
10. trinn	48 (55,8%)	21 (24,4%)	9 (10,4%)	8 (9,3%)

Uavhengig av trinn er «innsats» den enkeltfaktoren flest elever opplever legges til grunn for vurderingen «i stor grad» eller «i noen grad». Teoriprøver er den faktoren færrest opplever «i stor grad» eller «i noen grad» legges til grunn for vurdering. For alle tre klassetrinn mener litt over halvparten av elevene at deres egne forutsetninger «i stor grad» eller «i noen grad» legges til grunn for vurdering. Flertallet av elevene rapporterer at fysiske tester legges til grunn for vurderingen «i stor grad» eller «i noen grad» (64,5 % på 8. trinn, 82,2 % på 9. trinn, og 59,3 % på 10. trinn). Elevene opplever også at fysiske tester er en av de viktige faktorene for å oppnå god karakter i faget.

Ses resultatene i forhold til kjønn, er det en større andel gutter som opplever at teoriprøver «i stor grad» eller «i noen grad» legges til grunn for karaktersettingen, sammenlignet med jentene (42,7 % mot 27,7 %). Det samme mønsteret gjelder også for kategorien egne forutsetninger (61,8 % blant gutter mot 48,7 % blant jentene). For de øvrige kategoriene er det små forskjeller fordelt på kjønn.

Fordelt på klassetrinn ser vi mye av det samme mønsteret uavhengig av trinn. Likevel skiller 9. trinn seg ut ved at flere opplever at fysiske tester og ferdigheter «i stor grad» eller «i noen grad» legges til grunn for vurdering i kroppsøving sammenlignet med 8. og 10. trinn. Resultatene viser også at andelen elever på 10. trinn som opplever at teoriprøver legges til grunn er noe lavere enn andelen på 8. og 9. trinn (henholdsvis 26, 5 % mot 38,3 % og 39,3 %).

Gjennomgående er andelen i «vet ikke» kategorien høy på 8. trinn sett i forhold til tilsvarende andeler for 9. og 10. trinn.

Hva lærerne på ungdomstrinnet sier de legger til grunn for vurdering og karaktersetting- Lærerne som jobber på ungdomstrinnet (n=13) ble spurt i hvilken grad de legger vekt på følgende faktorer i vurdering og karaktersetting i kroppsøving. Svarene fordelte seg slik:

Tabell 21. Vekting av ulike faktorer ved karaktersetting - lærere (N=13).

	I stor grad	I noen grad	Verken stor eller liten grad	Liten grad	Ikke i det hele tatt
Innsats	9 (69,2%)	4 (30,8%)	-	-	-
Ferdigheter	4 (30,8%)	6 (46,2%)	2 (15,4%)	1 (7,7%)	-
Kunnskap	1 (7,7%)	12 (92,3%)	-	-	-
Fysiske tester	-	3 (23,1%)	4 (30,8%)	3 (23,1%)	3 (23,1%)
Teoriprøver	-	1 (7,7%)	2 (15,4%)	2 (15,4%)	8 (61,5%)
Mine forutsetninger	2 (15,4%)	7 (53,8%)	2 (15,4%)	1 (7,7%)	1 (7,7%)

Tabellen viser at lærerne i stor grad legger vekt på innsats i vurdering/karaktersetting av elevene. Ferdigheter og kunnskap vektlegges også i relativt stor grad. Når det gjelder å ta hensyn til elevenes forutsetninger i vurderingen, ser vi at omtrent 2/3 av lærerne «i stor grad» eller «i noen grad» tar hensyn til dette, mens den resterende tredjedelen ikke vektlegger dette særlig mye.

Teoriprøver og fysiske tester er de to faktorene som i minst grad vektlegges i karaktersettingen, men det er allikevel 10 lærere som bruker fysiske tester «i noen grad», «verken stor eller liten grad» eller «liten grad» i vurderingsarbeidet.

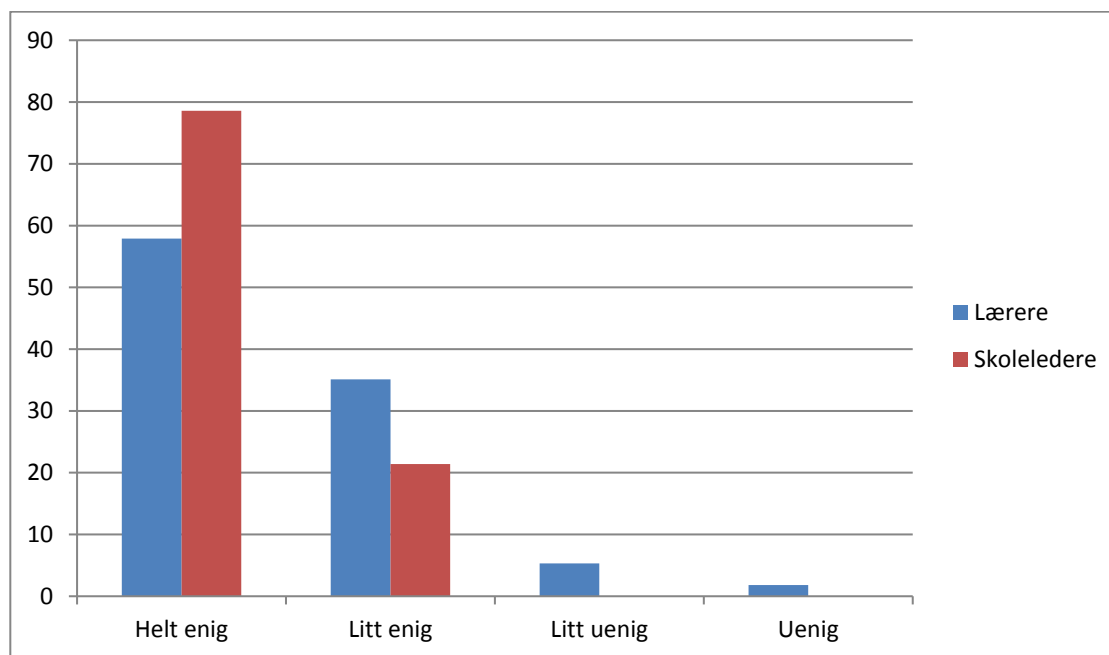
Hva skoleledere mener lærere legger til grunn for vurdering og karaktersetting

Ser vi på tall fra skolelederne på ungdomstrinnet (n=5) som er knyttet til vurdering og karaktersetting i kroppsøving, viser de at skolelederne har god innsikt i hvilke faktorer lærerne legger til grunn for vurdering/karaktersetting i kroppsøving, da det kun på spørsmål om elevenes forutsetninger er to skoleledere som svarer «vet ikke». De mest interessante funnene fra skolelederne er at alle 5 skolelederne mener at ferdigheter «i stor grad» eller «i noen grad» legges til grunn for vurdering. Samtidig rapporterer 4 av 5 at fysiske tester «i stor grad» eller «i noen grad» legges til grunn for vurderingen. Kun en skoleleder svarer at dette ikke gjøres i det hele tatt. Fire av skolelederne rapporterer at kunnskap i «stor» eller «i noen grad» blir vektlagt. Når det gjelder elevenes forutsetninger er det tre skoleledere som mener dette vektlegges i «stor» eller «i noen grad».

Livslang bevegelsesglede

Lærere og skoleledere ble i undersøkelsen bedt om å ta stilling til hvor enige de var i påstanden «Skolen (lærere) /Kroppsøvfaget (skoleledere) har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede i befolkningen». Svarene fordelte seg slik:

Figur 18. Skolen har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede - fordelt på lærere (N=57) og skoleledere (N=14). Prosent.



57,9 % av lærerne oppgir at de er «helt enig» i at skolen har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede i befolkningen. Blant skolelederne er tilsvarende tall 78,6 %. 3 lærere (5,3 %) er «litt uenige» i påstanden, mens 1 lærer (1,8 %) er «uenig».

4.0 Diskusjon

Så langt i rapporten har vi presentert funn fra undersøkelsen uten å kommentere disse nærmere. I dette kapitlet har vi organisert sentrale funn fra undersøkelsen i to hovedtemaer som vi har valgt å kalle; «kroppsøvingstimen» og «styrende dokumenter versus praksis i kroppsøving». Disse temaene vil diskuteres i lys av styrende dokumenter og forskningsspørsmålene vi har stilt: Hvordan opplever elever i grunnskolen i Elverum kommune kroppsøvfingsfaget, og hva mener lærere og skoleledere i grunnskolen kroppsøvfingsfaget er – og skal være?

4.1 «Kroppsøvingstimen»

Under temaet «kroppsøvingstimen» vil vi drøfte underpunktene 'livslang bevegelsesglede', 'innhold i timer og undervisningspraksis', samt 'garderobesituasjonen'.

Livslang bevegelsesglede

Hovedinntrykket fra undersøkelsen er at elevene i Elverumskolen generelt sett liker seg «svært godt» eller «godt» på skolen. Videre fant vi at de fleste elevene liker kroppsøvfingsfaget «svært godt» eller «godt». Da det er et uttalt mål for kroppsøvfingsfaget at det skal «inspirere til ein fysisk aktiv livsstil og livslang rørsleglede» (KD, 2012), kan det være et godt utgangspunkt at mange elever liker faget «svært godt» og «godt». Et flertall av lærerne og skolelederne oppgir også at de mener skolen har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede. Fordelt på kjønn viser undersøkelsen at jenter liker de fleste skolefagene bedre enn guttene hvis man ser trinnene samlet. I kroppsøvfingsfaget fant vi imidlertid at guttene liker faget bedre enn jentene. Her er det altså en motsatt tendens enn hva vi finner for hvordan elevene liker seg på skolen generelt sett. Dette kan indikere at kroppsøving er et fag som treffer gutter bedre enn jenter. En slik antagelse er kanskje også interessant sett i lys av statistikk på karakterer i fagene. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) sin statistikk for nasjonal gjennomsnittlig standpunktkarakter for skoleårene 2009–2014 (SSB, s.a.), er kroppsøving det eneste faget (av 12 skolefag) hvor gutter har høyere gjennomsnittlig standpunktkarakter enn jenter. For kroppsøvfingsfaget har dette vært tilfellet i alle disse seks årene.

Når det gjelder hvor godt elevene liker kroppsøvfingsfaget, fremstår det som det faget elevene liker best i Elverumskolen. Tallene viser imidlertid en nedgang fra barnetrinn til ungdomstrinn, en tendens vi også finner for de andre skolefagene. Dette indikerer altså at elevene liker

kroppsøvfaget mindre jo eldre de blir. Dersom tendensen i våre funn kan brukes som en indikator på om elevene er underveis mot en livslang bevegelsesglede, beveger elevgruppen seg som en helhet altså i feil retning. Et annet utsagn i undersøkelsen som kan være en indikator på livslang bevegelsesglede er knyttet til hvorvidt elevene opplever at gymtimene gjør at de får mer lyst til å være fysisk aktive på fritiden. Her svarer mer enn halvparten «ja». Ser vi på det samme spørsmålet fordelt på kjønn, er det en høyere andel blant guttene som opplever at «kroppsøvfaget gjør at de får lyst til å være mer fysisk aktive på fritiden» enn for jenter. Ser vi på barnetrinn versus ungdomstrinn, er det en høyere andel på barnetrinnet som opplever at «kroppsøvfaget gjør at de får lyst til å være mer fysisk aktive på fritiden». Ut i fra dette kan det med viss grad av gyldighet hevdes at kroppsøvfaget treffer gutter, og i særdeleshet gutter på barnetrinnet best – og faget bidrar mindre og mindre til at elevene får lyst til å være aktive på fritiden jo eldre de blir. Med andre ord, dersom faget skal bidra til livslang bevegelsesglede for alle elever i grunnskolen, kan det se ut som at elevene på ungdomstrinnet, og spesielt jentene, er en gruppe det må rettes oppmerksomhet mot.

Selv om mange elever rapporterer at de liker kroppsøving, har vi også en gruppe i den andre enden av skalaen som oppgir at de «gruer seg til gymtimene». Ut fra våre resultater utgjør disse elevene en lav andel, men våre tall indikerer likevel at rundt 80 barn og ungdommer går hjemmefra og gruer seg til dagens kroppsøvingstime, med alle de negative konsekvensene dette kan innebære for den enkelte elev og deres nærmeste familie. Vi finner ikke klare kjønns- eller trinn-tendenser for utsagn som f.eks. «jeg gruer meg til gymtimen» og «gymtimen passer best for de som driver idrett på fritida». Vi finner heller ikke klare indikasjoner på at elevene, lærerne eller skolelederne mener at guttene bestemmer mer enn jentene i faget, eller at fraværshyppighet i kroppsøving kan knyttes til elevenes kjønn. Vi finner likevel en tendens til at lærere og skoleledere mener at faget favoriserer gutter mer enn jenter. Tendensen er sterkere blant skolelederne enn blant lærerne. Sammenstilt med funn om at gutter i større grad enn jenter liker kroppsøvfaget svært godt, gir dette indikasjoner på at skoleledere og lærere må ta på alvor sine antagelser om at faget favoriserer gutter i større grad enn jenter.

Kroppsøvfagets formål er knyttet til livslang bevegelsesglede. Resultater fra vår undersøkelse tyder på at faget kan være med å bidra til nettopp det for mange elever i Elverumskolen. Likevel er det forhold i våre resultater som tyder på at det fortsatt er et stykke å gå for å nærme seg et slikt mål, da bare litt over halvparten av lærerne i undersøkelsen er «helt enige» i at faget har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede. Det kan se ut som det i arbeidet mot dette målet må rettes særlig oppmerksomhet mot elever på ungdomstrinnet, og i særlig grad jenter på ungdomstrinnet. I arbeidet med videre utvikling mot målet om livslang bevegelsesglede, er også resultatene knyttet til innholdet i kroppsøvingstimen relevant. Det behandles i den neste delen av diskusjonen.

Innhold i timer og undervisningspraksis

I undersøkelsen var det mange spørsmål som søkte å avdekke elevens opplevelse av og ønsket innhold i kroppsøvingstimen, undervisningspraksis og vektlegging av ulike emner. Mange av de samme spørsmålene ble også stilt til lærerne og skolelederne. I det følgende ser vi nærmere på sentrale funn knyttet til erfart og intendert praksis.

Et tydelig funn i undersøkelsen er at elevene rapporterer at det drives med mange ulike aktiviteter i kroppsøvingundervisningen. Dette er i tråd med intensjonene i læreplan i kroppsøving (KD, 2012). Uavhengig av kjønn og trinn oppfatter elevene at de har kroppsøving i skolen for å lære mye forskjellig, ha det gøy og bli glad i og være i aktivitet. Dette kan tolkes i retning av at elevene oppfatter at faget skal være allsidig, og at det er det. Samtidig kan resultatene tolkes i retning av elevene ønsker et litt annet innhold i denne allsidigheten. Særlig kan det se ut som om ballspill og grunntrening er aktiviteter som elevene opplever å ha mye av, samtidig som de ønsker mindre av det. For ballspill kan det se ut som om elevene opplever balleker som den dominerende aktiviteten, men at de ønsker et mer allsidig innhold i ballspillundervisningen, særlig på ungdomstrinnet. Videre ser vi at jenter ønsker mindre fokus på ballspill enn gutter. For grunntrening kan det se ut som styrketrening er den dominerende aktiviteten, men samtidig noe elevene ønsker mindre av. Ballspill og grunntrening er med andre ord de aktivitetene elevene møter oftest i kroppsøvingundervisningen i Elverumskolen, samtidig som de ønsker seg mindre av begge deler. Det er imidlertid noen andre aktiviteter som skiller seg ut, både når det gjelder hva elevene opplever å møte i undervisningen og hva de ønsker å ha i faget. Det aller tydeligste funnet i undersøkelsen knytter seg til dans. Dans skiller seg ut ved å være den læringsaktiviteten som både elever og lærere rangerer lavest, både når de blir spurt om hva som er sentralt innhold i faget og hva det faktisk fokuseres på i undervisningen. Både blant jenter og gutter beskrives dans på denne måten, men innen gruppen som ønsker mer dans i kroppsøving er det overvekt av jenter. Når elev- og lærersvar ses i sammenheng, oppgir en betydelig større andel av lærere enn elever at dans er en viktig del av kroppsøvingsfaget. Dette tyder på at de to gruppene har noe avvikende oppfatninger om at dans er viktig å lære i faget. Videre kan tallene indikere at lærerne, som oppgir at dans er viktig å lære, ikke har klart å kommunisere dette læringselementet godt nok til elevene.

Det samme avviket finner vi for friluftsliv, men ikke like tydelig. Her oppgir så godt som alle lærerne at kroppsøvingsfaget er viktig for å lære dette, mens en langt lavere andel av elevene svarer det samme. Dette kan tolkes som at friluftsliv ikke prioriteres i kroppsøvingsfaget. Det er også mulig at elevene ikke ser på friluftslivsundervisning som en del av kroppsøvingsfaget. Samme avvik finner vi for svømming der et flertall av elevene oppgir at de ikke lærer å svømme i kroppsøvingen, mens lærere synes å ha en motsatt oppfatning. Dette kan indikere at elevene faktisk ikke mener de lærer å svømme i kroppsøving, men det kan også bety at elevene oppfatter svømming som et eget fag og ikke som en del av kroppsøvingsfaget («gymmen»).

En annen aktivitet som skiller seg ut i vårt materiale er moderne idrettsaktiviteter. I læreplan i kroppsøving står det at elevene etter 7. trinn skal bruke grunnleggende bevegelsesmønstre og teknikker i blant annet alternative bevegelsesmønstre, og etter 10. trinn at de skal trene på og

bruke ulike ferdigheter i blant annet alternative bevegelsesmønstre (KD, 2012). Vår studie viser imidlertid at elevene i Elverumskolen i liten grad møter alternative bevegelsesmønstre (moderne idrettsaktiviteter) i kroppsøvningsundervisningen. Samtidig ønsker en stor andel av elevene mer av dette i undervisningen. Her finner vi også et samsvar mellom hva elevene opplever å få og hva lærerne rapporterer at de gir av denne type aktivitet i undervisningen. Relatert til moderne idrettsaktiviteter indikerer våre tall at det synes å være et uutnyttet potensial i kroppsøvningsundervisningen i Elverumskolen, da differansen mellom hva elevene opplever å møte av slike aktiviteter i undervisningen og hva de faktisk ønsker seg, er relativt stor.

Vår undersøkelse gir indikasjoner på at verken elever eller lærere mener kroppsøvningsfaget skal være et fag som fokuserer på at elevene skal bli gode i idrett. Både lærere og elever rapporterer snarere at elevene skal lære mange forskjellige aktiviteter i timene, altså nært knyttet til det vi tidligere har omtalt som allsidighet i undervisningen. Allsidighet kan også knyttes til hvilken arena undervisningen foregår på. Når elevene blir bedt om å oppgi hvor de liker best å ha kroppsøving, svarer de aller fleste elevene at de foretrekker gymsal/idrettshall. Her er funn fra lærerundersøkelsen i samsvar med elevresultatene. Men det at gymsal/idrettshall er den mest foretrukne, er ikke i seg selv en indikasjon på om undervisningen er allsidig eller ikke siden denne arenaen kan gi rom for både allsidighet og ensidighet. Allsidighet i undervisningen bør derfor også ses i forhold til allsidighet i undervisningsformene. Lærerne oppgir at den vanligste formen for undervisning i kroppsøving er at de selv viser og forklarer hva som skal gjøres (instruksjonsmetoden). Dette stemmer godt overens med hva elevene rapporterer de opplever. De aller fleste lærerne oppgir at de ofte eller av og til legger opp til at elevene skal lære av hverandre. For elevene derimot er det under halvparten som oppgir at de ofte opplever denne undervisningsformen, samtidig som over halvparten av elevene oppgir at de liker at denne undervisningsformen blir praktisert. Dette kan indikere at lærerne og elevene har felles interesser og ønsker i retning av denne undervisningsformen, og at den kanskje bør benyttes i økende grad. Videre viser undersøkelsen at rundt 1 av 10 lærere rapporterer at de ofte stiller spørsmål i sin undervisning som hjelper elevene til å finne egne løsninger (oppgavebetinget læring), mens 2 av 10 elever oppgir at de opplever dette ofte. Samtidig oppgir nesten halvparten av elevene at de liker denne undervisningsformen. Kort oppsummert viser vår studie at lærerstyrt undervisning dominerer i kroppsøvningsundervisningen i Elverum, mens mer bruk av oppgavebetinget læring ser ut til å ha et potensial. Slik vi vurderer det, kan en større variasjon i undervisningsformer være et moment å videreutvikle innen kroppsøvningsundervisningen i Elverumskolen.

Sammenfattende refleksjoner knyttet til våre funn om innhold og undervisningspraksis i kroppsøving er flere. Skolens rolle som kontinuitets- og kulturbærer blir framhevet i Kunnskapsløftet (KD, 2006). Likevel skal skolen utdanne elever for framtida, og må derfor forholde seg til at bevegelseskulturen stadig er i utvikling og gi elevene erfaring med alternative bevegelsesaktiviteter. Tradisjonelle aktivitetsformer synes utfordret i et samfunn som stadig mottar nye impulser. For å imøtekomme dette, og gi flere elever positive bevegelseserfaringer, kan moderne aktiviteter være en av flere veier å gå mot målet om livslang bevegelsesglede. Det samme kan sies om dans og friluftsliv. Elevene rapporterer ønske om mer av de fleste aktiviteter, med unntak av ballspill og grunntrening. Det kan tyde på at variasjon og allsidighet er noe elevene setter pris på og ønsker. Våre funn tyder på at faget i praksis har en hovedtyngde mot ballspill og tradisjonell

grunntrening. Vi har beskrevet et gap mellom opplevd og ønsket innhold, og spesielt ser vi at jenter ønsker mer dans enn de opplever nå. Noe av gapet mellom opplevd og ønsket innhold fra elevene kan muligens forklares med forskjellen mellom generasjonenes erfaringsbakgrunn (mellom elever og lærere). Lærerne har andre erfaringer enn elevene, og slik vil det nok alltid være. Spørsmålet er om slike utfordringer, knyttet til innhold og ønsket innhold i kroppsøvingsundervisningen i Elverumskolen, er gjenstand for debatt lærere i mellom, og mellom lærere og elever? Kommunikasjon lærere og elever imellom kan være et bidrag i å minske gapet vi har identifisert. Kanskje er elevene med kompetanse innen for eksempel skating, parkour, dans eller klatring en uutnyttet ressurs? Videre kan etterutdanning av lærere muligens bidra til større trygghet i å prøve ut nye aktiviteter. Våre resultater viser også at mer variasjon i undervisningsformer og arenaer for undervisning i kroppsøving kan være forhold det er sentralt å vurdere.

Garderobesituasjonen

I spørreskjemaet var det spørsmål knyttet til garderobe- og dusjsituasjonen i kroppsøving. Vi fant at de aller fleste elevene oppgir at de må skifte for å ha kroppsøving, og at de helst vil skifte. Når det gjelder dusjing, viser resultatene at de aller fleste elevene også gjør dette. En stor majoritet oppgir at de må dusje uten klær, og at de faktiske gjør det. Samtidig finner vi at de aller fleste elevene synes det er greit å dusje, men en høyere andel jenter oppgir at dette ikke er greit sett i forhold til guttene.

Når elevene blir bedt om å si noe om selve garderobe- og dusjsituasjonen, er det ikke forhold det hadde vært nærliggende å tenke seg som problematisk som trer frem som det mest utfordrende for elevene i Elverumskolen, for eksempel erting/mobbing, nakenhet eller det å bli tatt bilde av (jf. mediedebatt). Resultatene viser at tid til dusjing, bråk i garderoben og kaldt vann i dusjen er de faktorene som flest elever opplever som utfordrende. «Tidsklemma» oppleves som en større utfordring for jentene enn guttene. Videre kan det se ut som at guttene opplever bråk i garderoben som en utfordring, og da særlig gutter på barnetrinnet. Samtidig viser funn fra lærerundersøkelsen at svært få lærere oppgir at elevene opplever mangel på tid og mye bråk som utfordrende. Årsakene til de ulike oppfatningene mellom elevene og lærerne kan ha flere forklaringer. Men uansett forklaring er dette noe som oppfattes som reelle utfordringer for en del elever. Videre fant vi at de langt fleste elevene ikke opplever erting/mobbing som utfordrende i garderobesituasjonen. Likevel er det noen elever som rapporterer dette. Siden undersøkelsen er representativ for elevene i Elverum kommune, betyr det at det er rundt 90 elever i kommunen som er «enige» eller «litt enige» i påstanden om at «jeg blir ertet/mobbet» relatert til garderobesituasjonen i kroppsøving. Det er verdt å bemerke dette, fordi erting/mobbing kan være ødeleggende for den det rammer, og også for et klassemiljø.

Videre viser vår studie en liten tendens til at andelen elever som opplever å være misfornøyd med kroppen sin er økende med alder, og at jentene rapporterer dette i større grad enn guttene. Våre funn viser også at nakenhet kan være en utfordring, og at en noe høyere andel elever på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet oppgir at de ikke liker å være naken sammen med andre. Også her kommer kroppsøvingsfagets formål om at faget er et allmenndannende fag inn (KD,

2012). I dette ligger det en mulighet (forventning?) om å bidra til at elevene kan få et naturlig forhold til egen og andres nakenhet og kropp. Her er garderobesituasjonen en relevant arena der kroppsøvingsfaget har en unik mulighet til å bidra til at elevene får et mer avslappet og naturlig forhold til nakenhet, og dermed til elevenes allmenndanning.

Sett i forhold til de ovennevnte funn, kan hvilken praksis lærerne i Elverumskolen har i tilknytning til tilstedeværelse i garderoben i forbindelse med kroppsøvingundervisningen være interessant å reflektere over. Om læreren så å si «abdiserer» fra garderobesituasjonen, kan dette kanskje gi mer rom for at elevene utvikler en «egen praksis» om hvorvidt de dusjer eller ikke, hvor mye bråk det blir eller om det er noen som blir ertet/mobbet, enn hva tilfellet ville vært om læreren ser på garderobesituasjonen som en arena der hun har ansvaret og/eller definerer dette som en del av fagets allmenndannende siktemål (KD, 2006, 2012). Våre funn som beskriver at elevene opplever for liten tid i garderoben, er noe som kanskje kan imøtekommes ved at læreren enten planlegger mer tid til garderobesituasjonen og/eller hjelper elevene til å øve på en mer hensiktsmessig tidsbruk i garderobesituasjonen. Bråk i guttegarderoben kan også tas tak i med grep fra lærerens side. Begge disse utfordringene krever imidlertid kanskje lærerens tilstedeværelse i garderobe- og dusjsituasjonen, en tilstedeværelse som kan bidra til at også denne delen av kroppsøvingstimen blir en læringsarena i faget. Vi er imidlertid klar over at å imøtekomme et ønske om mer tilstedeværelse i garderoben har sine praktiske utfordringer knyttet til å være alenelærer i faget, og dette med å være kvinnelig kontra mannlig lærer. Dersom dette skal imøtekommes, er det et ledelsesspørsmål, altså noe en skole må jobbe med på systemnivå. Dette ansvaret kan ikke overlates til den enkelte lærers private praksis.

4.2 Styrende dokumenter versus praksis i kroppsøving

Under temaet «styrende dokumenter versus undervisningspraksis i kroppsøving» vil vi drøfte underpunktene 'læreplan', 'vurdering og karaktersetting' og 'grunnleggende ferdigheter'.

Læreplan

Når lærerne blir stilt spørsmål knyttet til læreplanen i kroppsøving, svarer de fleste at de kjenner innholdet i læreplanen «svært godt» eller «godt». En høy andel opplever også at det er mulig å realisere intensjonene i læreplanen «i stor grad» eller «i noen grad». Likevel svarer relativt få lærere, ca. 4 av 10, at læreplanen styrer innholdet i kroppsøvingstimene «i stor grad». Kunnskapsløftet har status som Forskrift, og kan således betraktes som et styrende dokument for skolen. Det kunne kanskje derfor forventes at alle lærerne ville svare at læreplanverket i stor grad var styrende for opplæringen i kroppsøving. Når skolelederne fikk samme spørsmål svarte 6 av 10 at læreplanen i kroppsøving er styrende for innholdet i undervisningen. Dette kan indikere at skoleledere i noe større grad oppfatter læreplan som styrende enn det lærerne gjør. Lærerne oppgir derimot at «utstyr som er tilgjengelig» og «fysiske forhold ved skolen» i stor grad påvirker innholdet i timene. Andelen er høyere for begge disse svaralternativene sammenlignet med

alternativet «læreplan». Svaralternativene «tid til gjennomføring», «klassestørrelse» og «min kompetanse» vektlegges imidlertid i like stor grad som «læreplan». Ut fra dette kan det se ut som om lærerne i Elverumskolen ikke ser på læreplanen som den mest styrende faktoren for innholdet i kroppsøvingsundervisningen, men en av mange styrende faktorer. Samtidig er det viktig å ta med i vurderingen at de aller fleste lærerne rapporterer at de alltid eller ofte bruker læreplanen i kroppsøving når de lager halvårs- eller årsplaner. En del lærere oppgir også at de bruker læreplanen «alltid» eller «ofte» når de lager periodeplaner. Dette kan indikere at en relativt høy andel av lærerne bruker Kunnskapsløftet i sitt planleggingsarbeid, men da kanskje mer i forbindelse med langtidsplanlegging. Når vi spør om i hvor stor grad det har blitt arbeidet med læreplanen i kroppsøving ved skolen, svarer en relativt lav andel blant både lærerne og skolelederne at kollegiet ved deres skole «i stor grad» har arbeidet med læreplan etter siste revisjon i 2012. Resultatene viser også at en langt lavere andel lærere på barnetrinnet oppgir at det er utarbeidet lokal læreplan ved deres skole enn hva tilfellet er for ungdomstrinnet.

De fleste av spørsmålene i undersøkelsen relaterer seg til målformuleringer i Læreplan for kroppsøving (KD, 2012), men vi har også undersøkt for noen mer «hverdagslige oppfatninger» knyttet til hvorfor de mener kroppsøving skal være på timeplanen. Utsagnene «for å bli god i idrett», «for å komme i bedre form», og «for å få pause fra teorifag» skiller seg ut fra de andre fordi disse utsagnene ikke på samme måte som de andre kan relateres til mål for opplæringa i kroppsøving-faget. Våre funn knyttet til disse utsagnene kommenteres derfor spesielt. 8 av 10 elever mot 3 av 10 lærere er «enige» eller «litt enige» i at de har kroppsøving for å bli god i idrett. Så godt som alle lærerne er «enige» eller «litt enige» i at kroppsøving kan begrunnes med «...å få en pause fra teorifag». Denne oppfatningen står også sterkt blant elevene, men ikke like sterkt som blant lærerne. Det utsagnet blant de tre nevnte som står sterkest frem er; «for å komme i bedre form». Alle lærerne og nesten alle elever er «enige» eller «litt enige» i dette utsagnet. Dette er et interessant funn da «Veiledning til læreplan i kroppsøving» (Udir, 2013) stiller spørsmål ved hvor ofte kroppsøvingstimen har en så høy intensitet at en kan forvente reel framgang ved f.eks. fysiske tester. Dette viser at en dominerende forståelse blant lærere og elever av at vi har kroppsøving for å komme i bedre fysisk form ikke er i tråd med læreplanens intensjoner, slik de fremkommer i veiledningen. Med andre ord kan våre funn indikere at det er et behov for bevisstgjøring blant både elever og lærere om hvorfor faget er på timeplanen, og at noen vanlige «myter» knyttet til faget med fordel kan debatteres både på lærerværelser og i timene.

Kort oppsummert tegner det seg et bilde av at skolen i enda sterkere grad bør sette av tid til å arbeide med Kunnskapsløftet (KD, 2006, læreplan i kroppsøving (KD, 2012), og «Veiledning til læreplan i kroppsøving» (Udir, 2013) i samarbeidstid. Det kan også synes som om det er behov for et fokus på lokalt læreplanarbeid i kroppsøving i Elverumskolen, og da særlig på barnetrinnet. Lokalt læreplanarbeid vil hjelpe og sikre progresjonen i læringsarbeidet i faget mellom småskole-, mellom- og ungdomstrinn. Dersom man har en lokalt utarbeidet læreplan i faget er det også nærliggende å tro at dette vil føre til mer fokus på progresjon i læringsarbeidet enn på argumentet om at vi har kroppsøving «for å komme i bedre form».

Vurdering og karaktersetting

Når elevene på ungdomstrinnet blir spurt om hva de mener lærerne legger vekt på i vurdering og karaktersetting, oppgir den høyeste andelen at innsats er den enkeltfaktoren som vektlegges «i stor grad». Resultatene fra lærerundersøkelsen viser en sammenfallende tendens. Dette kan tyde på at vurderingspraksisen i Elverumskolen på dette punktet er i samsvar med de forskriftsfestede vurderingsendringene i kroppsøving som kom høsten 2012 (Udir, 2012). Det er også en relativt god samstemmighet mellom hva elevene opplever og hva lærerne oppgir når det gjelder vekting av ferdigheter og kunnskaper i vurderingen i faget. Videre viser resultatene at ingen av lærere oppgir at fysiske tester vektlegges «i stor grad» ved karaktersetting, men tallene viser også at noen lærere bruker tester i sitt vurderingsarbeid. For elevene er det imidlertid verdt å merke seg at en relativt høy andel av elevene oppgir at fysiske tester «i stor grad» eller «i noen grad» blir lagt til grunn for vurderingen. I Forskriften (Udir, 2012) fremheves det at bruk av tester som grunnlag for vurdering i kroppsøving kan være problematisk og i strid med prinsippene for vurdering. Ut fra undersøkelsen kan det se ut som at mange av lærerne i kroppsøving i Elverumskolen følger Forskriften om ikke å bruke tester i vurderingsarbeidet, men at noen ikke forholder seg til disse retningslinjene. Når det gjelder å ta hensyn til elevenes forutsetninger i vurderingen, ser vi at en relativt høy andel av elevene opplever at dette vektlegges «i stor grad» eller «i noen grad». Samtidig oppgir omtrent 2/3 av lærerne at de «i stor grad» eller «i noen grad» tar hensyn til dette, mens den resterende tredjedelen ikke vektlegger dette i særlig grad. I Forskriften som kom i rundskriv 08–2012 (Udir, 2012) presiserer Udir at elevens forutsetning ikke skal trekkes inn i vurdering i faget. Samtidig påpekes det at når elevens forutsetninger er en del av kompetansemålet skal dette trekkes inn i vurderingen. Resultatene fra undersøkelsen kan tyde på at det hersker en noe uklar forståelse av dette blant lærerne.

Et annet punkt som er verdt å trekke frem relatert til vurdering og karaktersetting er en relativt klar tendens i vårt materiale som viser at elevene på 8. trinn skiller seg ut i forhold til elevene på 9. og 10. trinn når det gjelder andelen som velger svarkategorien «vet ikke» knyttet til hvilke faktorer de opplever at legges til grunn for vurdering og karaktersetting. Med andre ord gir vår undersøkelse indikasjoner på at elever på 8. trinn ikke kjenner til vurderingskriterier i faget godt nok, og at det derfor kan se ut til å være et behov for klargjøring; altså at elevene må bli informert om hva som legges til grunn for vurdering og karaktersetting i faget. I denne sammenheng er det det verdt å merke seg at undersøkelsen ble fortatt på høsten, og at elevene på 8. trinn på dette tidspunktet ennå ikke hadde fått sin første terminkarakter i faget. Dette kan kanskje være en forklaring på at elevene på 8. trinn ikke har en like klar oppfatning som elevene på 9. og 10. trinn om hva som er vurderingskriterier i faget. I godt vurderingsarbeid er det et premiss at elevene kjenner til vurderingskriterier i oppstarten av et fag eller emne, og også et premiss for å kunne praktisere «vurdering for læring» i faget, slik Udir (Udir, s.a.) påpeker i nettressursen «Vurdering for læring». Våre funn kan derfor peke i retning av et behov for større fokus på informasjon til elevene på 8. trinn allerede i ved skolestart om hva som vektlegges i vurdering og karaktersetting i kroppsøving.

Oppsummert viser resultatene fra undersøkelsen at formell vurderingspraksis ved ungdomsskolene i Elverum langt på vei er i tråd med de gjeldende retningslinjene, spesielt i forhold til «innsats». Resultatene peker likevel ut fysiske tester og elevforutsetninger som områder der det kan være ytterligere utviklingsmuligheter. Når det gjelder innsats er det imidlertid naturlig å fremheve at denne undersøkelsen ikke gir svar på hvordan innsats blir anerkjent i vurderingsarbeidet; altså om det er innsats knyttet til å få til idrettsteknikker som blir vektlagt, eller om det er innsats i læringsprosessen. Sistnevnte fokuserer på om elevene fortsetter å øve selv om de ikke får til ting umiddelbart. Forskriften (Udir, 2012) fremhever at det er denne formen for innsats det skal vurderes i forhold til i kroppsøvfingsfaget.

Grunnleggende ferdigheter

Kunnskapsløftet pålegger lærerne å jobbe med de fem grunnleggende ferdighetene (lesing, skrive, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter) i kroppsøvfingsfaget, som i alle andre fag. Undersøkelsen tyder imidlertid på at arbeid med de fem grunnleggende ferdighetene ikke gjennomsyrrer undervisningen i kroppsøving i Elverumskolen. Det er kun for de muntlige ferdigheter at over halvparten av lærerne oppgir at de jobber med dette «ofte» eller «av og til». Resultatene kan tyde på at det kanskje særlig er de digitale og skriftlige ferdighetene som det fokuseres minst på. Det er også noe ulik oppfatning mellom elevene og lærerne av hvor ofte det jobbes med regneferdigheter, skriftlige ferdigheter og digitale ferdigheter i undervisningen. Jevnt over rapporterer lærerne at det arbeides oftere med disse enn hva elevene rapporterer. En mulig forklaring på dette kan kanskje være at lærerne i sin undervisning integrerer dette, men at elevene i liten grad oppfatter eller bevisstgjøres på denne delen av læringen. Det kan også være at lærerne opplever det som problematisk å inkludere de grunnleggende ferdighetene i faget på en måte som bidrar til å utvikle den kroppsøvfingsfaglige kompetansen slik læreplanen foreskriver (KD, 2012). Denne studien påpeker at det synes å være et gap mellom intensjoner i styringsdokumenter og praksis når det gjelder å inkludere grunnleggende ferdigheter i kroppsøvfingsundervisningen. Dette kan potensielt være et felt det bør jobbes mer konkret med i kroppsøvfingsfaget i Elverumskolen. Videre vil vi påpeke at det kan være behov for både mer inngående kvalitative studier som avdekker hva som kan være utfordringene knyttet til implementering av grunnleggende ferdigheter i faget, og hvordan disse kan imøtekommes eller løses.

5.0 Prosjektets måloppnåelse

Da Elverum kommune søkte forskningsstøttet for dette pilotprosjektet, var hovedmålet:

Å utvikle kroppsøvfingsfaget ved å innhente kunnskap om faglig og pedagogisk innhold, omfang og organisering av faget i skolen

Hovedmålet ble brutt ned i fem delmål:

(Delmål 1) Få kunnskap om hvordan elever i grunnskolen i Elverum kommune opplever kroppsøvfingsfaget i skolen.

(Delmål 2) Få kunnskap om hva kroppsøvfingslærere og skoleledere i grunnskolen i Elverum kommune mener kroppsøvfingsfaget er og skal være.

(Delmål 3) Ved hjelp av data fra forprosjektet, legge grunnlag for å utarbeide et aksjonsforskningsprosjekt i grunnskolen i Elverum kommune i samarbeid med Høgskolen i Hedmark.

(Delmål 4) Skape «bevegelsesglede i kroppsøvfingsfaget» (KD, 2012) gjennom læring og skoleutvikling i Elverumskolen.

(Delmål 5) Utvikle og teste forskningsverktøy som senere skal brukes i en nasjonal kartlegging (ett av to hovedprosjekt).

Delmål 1 og delmål 2 er nådd med ferdigstilling av denne rapporten. I neste kapittel vil vi peke på mulige veier for videre utviklingsarbeid i Elverumskolen (delmål 3 og 4).²

² Delmål 5 blir ikke behandlet her, men vi kan kort nevne at arbeidet med en nasjonal undersøkelse i regi av Høgskolen i Hedmark er i gang.

6.0 Refleksjoner omkring veien videre for kroppsøvfingsfaget i Elverumskolen

Når vi nå skal se på veien videre for kroppsøvfingsfaget i Elverumskolen utkrystalliserer det seg to aktuelle utviklingsområder; «implementering av styringsdokumenter» og «kroppsøvfingstimen». På bakgrunn av disse vil vi peke på mulige grunnlag for å utarbeide aksjonsforskningsprosjekt(er) i Elverumskolen (delmål 3) med mål om å skape bevegelsesglede i kroppsøvfingsfaget (delmål 4).

6.1 Aktuelle utviklingsområder

Implementering av styringsdokumenter

Siden Kunnskapsløftet er en Forskrift, er skolen pålagt å implementere alle deler av denne i sin praksis. Vår undersøkelse identifiserer likevel noen områder med forbedringspotensial for dette implementeringsarbeidet i Elverumskolen:

- Arbeid med lokalt læreplanarbeid i kroppsøvfing, kanskje særlig på barnetrinnet. Dette har blitt ytterligere aktualisert gjennom Ludvigsen-utvalgets utredning (NOU 2015:8, 2015) der det særlig framheves behov for dybdelæring. En lokalt utarbeidet læreplan med utgangspunkt i sentrale styringsdokumenter (KD, 2006, 2012; Udir, 2012, 2013) vil kunne danne et rammeverk som sikrer progresjon og dermed større dybde i elevens læring i faget
- Tydeliggjøring av vurderingskriterier på ungdomstrinnet og sikre god informasjon til elevene om disse ved oppstart på ungdomskolen
- Implementering av de fem grunnleggende ferdighetene i kroppsøvfingsfaget. Dette er også i tråd med Ludvigsen-utvalgets anbefalinger som framhever de grunnleggende ferdighetene ved å innføre begrepet fagovergripende kompetanse (NOU 2015:8, 2015)

Kroppsøvingstimen

Sentralt for kroppsøvingsfaget er formålet om allmenndanning og livslang bevegelsesglede (Udir, 2012). Funn fra denne studien gir indikasjoner på at Elverumskolen særlig bør rette oppmerksomhet mot følgende områder:

- Hvor allsidig innholdet i undervisningen er, særlig i forhold til en overvekt i bruk av ballspill og grunntrening
- Hvordan dans og moderne aktiviteter kan få en større plass i faget
- Hvor godt ungdomsskoleelever, og kanskje særlig jenter på ungdomstrinnet, liker faget
- Hvordan identifisere, støtte og veilede elever som gruer seg til kroppsøvingstimene og/eller føler seg ertet/mobbet i garderoben
- Hvor allsidig lærernes undervisningsmetoder er. Dette har særlig blitt aktualisert gjennom Ludvigsen-utvalget sin utredning, «Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser», (NOU 2015:8, 2015). Her pekes det blant annet på den skapende og utforskende dimensjonen i læring, samt behov for å lære metakognisjon og selvregulert læring, som viktige kompetanser i fremtidens skole
- Garderobesituasjonen som en læringsarena som bidrar til elevenes allmenndanning knyttet til kropp og respekt for andre
- Garderobesituasjonen i forhold til elevenes tidsbruk og bråk i guttegarderoben

6.2 Aksjonslæring og aksjonsforskning

De identifiserte områdene kommer som et resultat av et pilotprosjekt i Elverum kommune der et av forskningsspørsmålene også var hva et aksjonsforskningsprosjekt i Elverum kommune bør inneholde for å legge til rette for målet om livslang bevegelsesglede i kroppsøving.

Aksjonsforskning er mye brukt innen skoleforskning (Brekke & Tiller, 2012), blant annet som et virkemiddel for å forankre skoleutviklingsprosesser. Det som særpreger aksjonsforskning er å ha en direkte og umiddelbar påvirkning på forskningsfeltet, der målet er å bidra til å finne løsninger på (i dette tilfellet) kroppsøvingslærere og elevers praktiske problemer i en virkelig situasjon, gjennom en nær interaksjon med forsker(e) som er tett på virksomheten.

Litteraturen skiller mellom begrepene aksjonsforskning og aksjonslæring (Furu, 2012). Begge begrepene inkluderer *aksjon*, som viser at oppmerksomheten er rettet mot aktiv handling. I aksjonsforskning går forskeren utover å studere en situasjon, forskeren ønsker også å bidra til å *endre* situasjonen. Begrepet aksjonslæring er nær koblet til aksjonsforskning, og Tiller beskriver aksjonslæring som det «systematiske utviklingsarbeidet lærerne gjør i skolen» (Furu, 2012, s. 46). Aksjonslæringen er dermed knyttet til den alltid pågående lærings- og refleksjonsprosessen lærere gjør i sitt daglige arbeid. Aksjonslæring skal altså ideelt sett pågå i lærerkollegiet, uavhengig av implementering av aksjonsforskningsprosjekt.

Som forskere ønsker vi å bidra til slik læring gjennom et videre samarbeid med aktører i Elverumskolen om et eller flere prosjekt rettet mot aksjonslæring og aksjonsforskning. Som nevnt er det viktig at dette er knyttet til det alltid pågående arbeidet lærerkollegiet gjør. Et videre samarbeid må derfor ta utgangspunkt i utfordringer som lærerne føler er relevante for deres praksis. Samtidig vil funn fra denne rapporten også kunne bidra til at lærere identifiserer aktuelle utfordringer i sin hverdag.

Referanser

- Brekke, M. & Tiller, T. (2012). *Læreren som forsker. Innføring i forskningsarbeid i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Furu, E. M. (2012). Lærerstudenten som aksjonslærer i klasserommet. I M. Brekke & T. Tiller, *Læreren som forsker. Innføring i forskningsarbeid i skolen* (s. 45–61). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kunnskapsdepartementet [KD]. (2006). *Generell del av læreplanen*. Lokalisert på <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/>
- Kunnskapsdepartementet [KD]. (2012). *Læreplan i kroppsøving*. Lokalisert på <http://www.udir.no/kl06/KRO1-03/>
- NOU 2015:8. (2015). NOU 2015: 8 *Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Raosoft. (2015). *Raosoft Sample size calculator*. Lokalisert på <http://www.raosoft.com/samplesize.html>
- Statistisk sentralbyrå [SSB]. (s.a). *Karakterer ved avsluttet grunnskole – gjennomsnittlig standpunkt-karakter*. Hentet 24.6.15. Lokalisert på <http://ssb.no/>
- Utdanningsdirektoratet [Udir]. (2012). *Informasjon om endringer i faget kroppsøving i grunnskole og videregående opplæring*. (Udir–08–2012).
- Utdanningsdirektoratet [Udir]. (2013). *Veiledning til læreplan i kroppsøving*. Lokalisert på <http://www.udir.no/Lareplaner/Veiledninger-til-lareplaner/Revidert-2013/Veiledning-til-revidert-lareplan-i-kroppsoving/>
- Utdanningsdirektoratet [Udir]. (s.a.) *Vurdering for læring. Fire prinsipper for undervisvurdering*. Hentet 25.6.15, fra <http://www.udir.no/Vurdering-for-laring/4-prinsipper/>

Oversikt over flytskjema, tabeller og figurer

Flytskjema

Flytskjema 1: Elever fordelt på klassetrinn og kjønn	s. 15
Flytskjema 2: Lærere fordelt på klassetrinn og kjønn	s. 16
Flytskjema 3: Skoleledere fordelt på funksjon, klassetrinn og kjønn	s. 17

Tabeller

Tabell 1: Oversikt over tidsbruk for elever - fordelt på trinn	s. 19
Tabell 2: Utvalg elever - fordelt på klassetrinn og kjønn	s. 21
Tabell 3: Lærernes utdanning innen kroppsøving	s. 28
Tabell 4: Ledernes oppfølging av kroppsøvingundervisningen - andel skoleledere	s. 29
Tabell 5: Utsagn om læreplan i kroppsøving - lærere og skoleledere	s. 31
Tabell 6: Når bruker du læreplanen i kroppsøving - lærere	s. 32
Tabell 7: Hvor liker du best å ha kroppsøving - elever	s. 33
Tabell 8: Grunner til fravær i kroppsøvingstimen - elever og lærere	s. 35
Tabell 9: Påstander om garderobe- og dusjsituasjonen - elever og lærere	s. 37
Tabell 10: Påstander om hvordan du opplever kroppsøvingsfaget - elever	s. 39
Tabell 11: Hva synes du at du lærer i gymtimene - elever	s. 44
Tabell 12: Hvem styrer innholdet i kroppsøvingstimene - fordelt på lærere og skoleledere	s. 48
Tabell 13: Hvordan driver du undervisning i kroppsøving - lærere	s. 50
Tabell 14: Hvilket ballspill har du oftest - elever fordelt på barnetrinn og ungdomstrinn	s. 53
Tabell 15: Hvilket ballspill ønsker du oftest - elever fordelt på barnetrinn og ungdomstrinn	s. 54
Tabell 16: Uteaktivitet oftest (sykling, turer utenfor skolen og orientering) - elever fordelt på barnetrinn og ungdomstrinn	s. 54
Tabell 17: Hvordan påvirker ulike læreplanrelaterte faktorer valg av innhold i kroppsøvingstimen - lærere og skoleledere	s. 58
Tabell 18: Hvordan påvirker ulike didaktiske faktorer valg av innhold i kroppsøvingstimen - lærere og skoleledere	s. 59
Tabell 19: Hvordan påvirker andre faktorer valg av innhold i kroppsøvingstimen - lærere og skoleledere	s. 60
Tabell 20: I hvor stor grad opplever du at læreren legger følgende faktor til grunn for vurdering - elever fordelt på ungdomstrinn	s. 63
Tabell 21: Vekting av ulike faktorer ved karaktersetting - lærere	s. 64

Figurer

Figur 1: Hvor godt elevene liker seg på skolen - fordelt på trinn og jenter	s. 22
Figur 2: Hvor godt elevene liker seg på skolen - fordelt på trinn og gutter	s. 22
Figur 3: Hvor godt elevene liker utvalgte fag - fordelt på klassetrinn	s. 23
Figur 4: Hvor godt elevene liker kroppsøving - fordelt på trinn og jenter	s. 24
Figur 5: Hvor godt elevene liker kroppsøving - fordelt på trinn og gutter	s. 25
Figur 6: Fritidsaktiviteter - fordelt på kjønn og trinn	s. 26
Figur 7: Elevenes bruk av medier per dag	s. 27
Figur 8: Hvor godt kjenner du innholdet i læreplanen i kroppsøving - fordelt på lærere og skoleledere	s. 30
Figur 9: Hvorfor har dere gym på skolen? - Elever fordelt på kjønn	s. 42
Figur 10: Hvorfor har dere gym på skolen? - Elever fordelt på trinn	s. 43
Figur 11: Hvem bestemmer innholdet i kroppsøvingstimene - elever fordelt på kjønn	s. 47
Figur 12: Elevenes opplevelse av undervisningsformer «ofte» og hvilke undervisningsformer de liker å ha «ofte»	s. 49
Figur 13: Elevenes opplevelse av innhold «ofte» i kroppsøving og «ofte» ønsket innhold	s. 51
Figur 14: Ønsket innhold «ofte» i kroppsøving - elever fordelt på kjønn	s. 52
Figur 15: Hvilke aktiviteter har du «ofte» i kroppsøvingundervisningen - lærere	s. 56
Figur 16: Hvilke moderne aktiviteter har du «aldri» i kroppsøvingundervisningen - lærere	s. 57
Figur 17: Grunnleggende ferdigheter - elever fordelt på trinn samt lærere	s. 61
Figur 18: Skolen har et spesielt ansvar for å bidra til livslang bevegelsesglede - fordelt på lærere og skoleledere	s. 66